

**ROMAN
BRANDSTAETTER**

JEŽÍŠ Z NAZARETA

<https://youtu.be/xPOC3U4CD90>

KNIHY
2. 12. 2021

Číslo

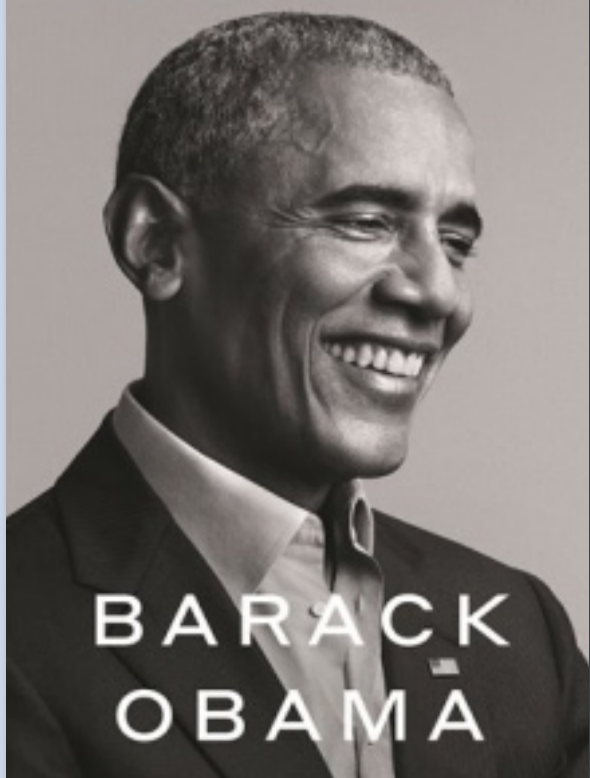
8

Ročník 32

Nakladatelství
ARGO vydává

ZEMĚ ZASLÍBENÁ

**BARACK
OBAMA**

798 Kč

Více uvnitř

internet. knihkupectví: www.kosmas.cz

**COLLEEN
HOOVEROVÁ**

IKAR

LISTOPADY

BESTSELLEROVÁ AUTORKA NEW YORK TIMES

Více uvnitř

349 Kč

www.euromedia.cz

ERLING KAGGE

Duše

objevitelů pólu

Jak nás předtíhají a
parozumět životu

portal

www.nakladatelstvi.portal.cz

259 Kč

Více uvnitř

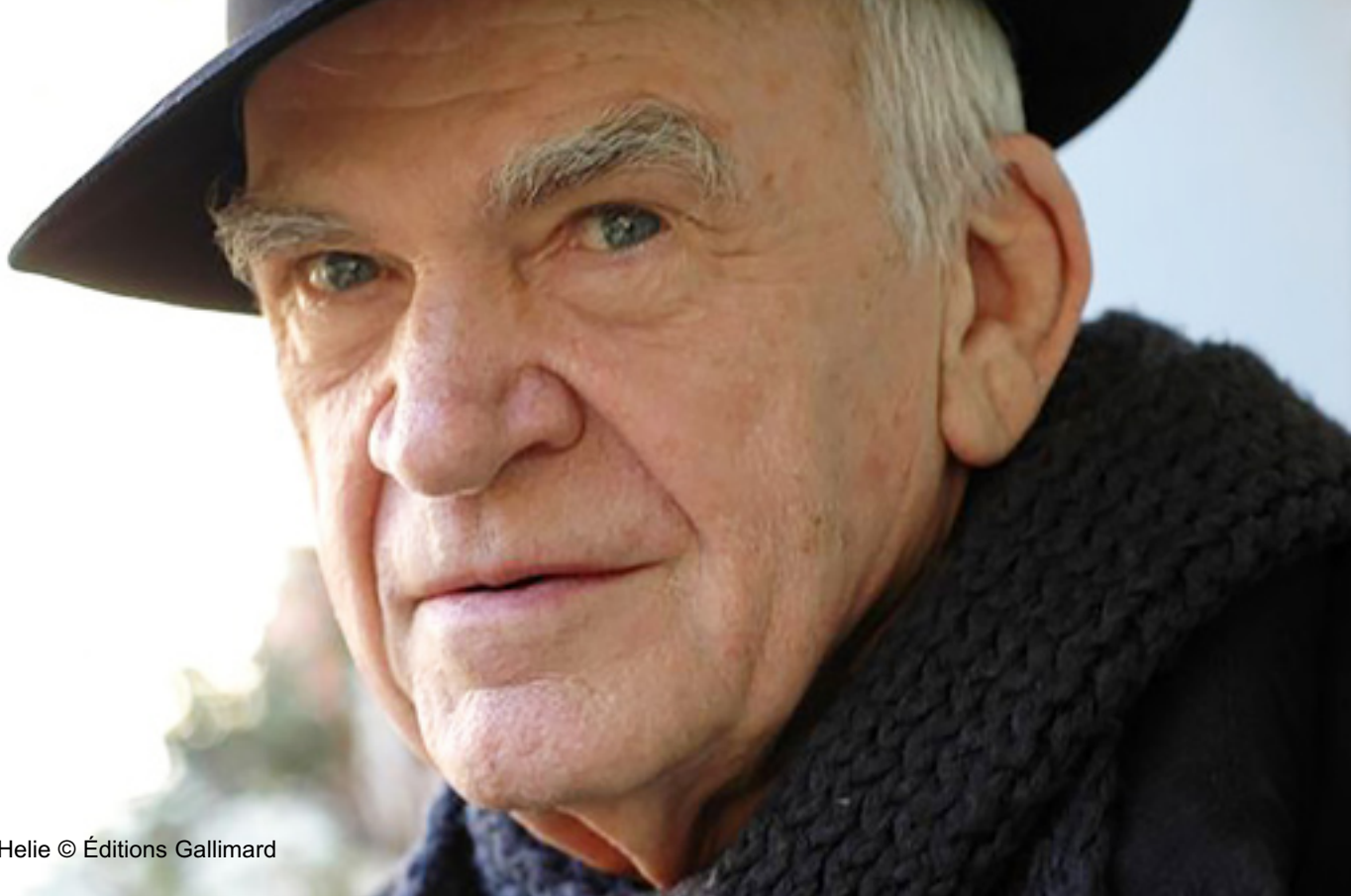

Pohodové prožití Vánoc a v novém roce
hodně zdraví a krásných knih!

Další novinky, videa, rozhovory, recenze, aktuality na: <https://www.denik-knihy.cz>

Foto: Catherine Helie © Éditions Gallimard

Milan Kundera NEVĚDĚNÍ

Nevědění, předposlední román Milana Kundery napsaný francouzsky, vychází v českém překladu Anny Kareninové.

„Co tady ještě děláš!“ Její hlas nebyl zlý, ale nebyl ani přívětivý; Sylvie se hněvala.

„A kde bych měla být?“ zeptala se Irena.

„Doma!“

„Chceš říct, že tady už nejsem doma?“

Ovšem, nechtěla ji vyhánět z Francie, ani jí naznačovat, že je nežádoucí cizinka: „Ty víš, co chci říct!“

„Ano, vím to, ale nezapomínáš, že tady mám práci? byt? děti?“

„Poslyš, znám Gustafa. Udělá všechno, aby ses mohla vrátit do své země. A tvé dcery, nevykládej mi hlouposti! Mají už svůj vlastní život! Proboha, Ireno, to, co se u vás děje, je tak fascinující!

V takové situaci to jde vždycky zařídít.“

„Ale Sylvie! Nejsou jen praktické věci, zaměstnání, byt. Žiju tady dvacet let. Můj život je tady!“

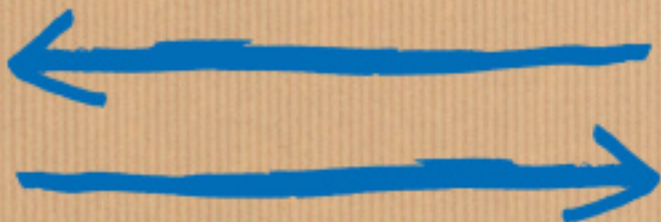
„U vás je revoluce!“ Řekla to tónem, který nesnel odpor. Pak se odmičela. Tím mlčením chtěla Ireně říct, že když se dějí velké věci, nemá se dezertovat.

Přeložila Anna Kareninová

Vázaná 152 stran, 330 Kč, ISBN 978-80-7108-377-1, EAN: 9788071083771

MILAN KUNDERA

nevědění

ATLANTIS

Zakoupit můžete zde

<http://www.atlantis-brno.cz/inshop/autori/kundera-milan/nevedeni.html>

Poznámka překladatelky na následujících stranách

ATLANTIS

www.atlantis-brno.cz

Anna Kareninová • foto: Nguyen Phuong Thao

POZNÁMKA PŘEKLADATELKY

Nevědění, třetí ze čtyř francouzských románů Milana Kundery, se pro českou překladatelku ostatním vymyká. *Pomalost* (La lenteur, 1995), *Totožnost* (L'identité, 1998) a *Slavnost bezvýznamnosti* (La fête de l'insignifiance, 2014) spočívají ve Francii, *Nevědění* (L'ignorance, 2003) vede do Čech. A přitom je to stále román francouzský: francouzsky napsaný a francouzsky komponovaný, jenže s českým steskem.

Po vydání *Pomalosti* v roce 1995 Milan Kundera v rozhovoru se spisovatelem Guy Scarpettou pro revue La Règle du jeu č. 16 říká, že francouzské psaní představuje další dráhu jeho cesty:

„Nesmrtelností jsem vyčerpал všechny možnosti formy, jež dosud byla mou a již jsem od svého prvního románu obměňoval a rozvíjel. Bylo to náhle jasné: buď jsem jako romanopisec dospěl na konec cesty, nebo teď ještě objevím cestu docela jinou. Odtud také možná ta neodolatelná touha psát francouzsky. Ocitnout se docela jinde. Na netušené dráze. Stejně radikální jako proměna jazyka byla proměna formy. Kompozice? Ne, nestala se méně důležitou. Je jen odlišná.“

Když ale v roce 1999 dopíše Milan Kundera francouzsky *Nevědění*, jímž původně zamýšlí své dílo uzavřít, příběh (*Francouzsky vychází Nevědění až po překladech do jiných jazyků: o tom podrobně hovoří Sylvie Richterová v doslovu*) opět vrací do Čech, přestože se v něm nakonec konsta tuje, že návraty nejsou možné. Ani do místa, ani do času. Ani do vzpomínek.

V Poznámce překladatelky k románu *Slavnost bezvýznamnosti* (Atlantis, 2020) jsem popsala cestu vepsání spisovatelova českého jazyka do jeho francouzské kompozice.

Vylíčila jsem hledání v českých knihách Milana Kundery a zohlednění jeho lexika a syntaxe. Vyjádřila jsem východisko, které platí i nadále: „Jak by to napsal spisovatel, když psal česky.“ Jenže u *Nevědění* je něco podstatného navíc: nemám zpřítomňovat pouze

spisovatelovu promluvu, ale i jeho specifické pojmenování skutečnosti, kterou nám zprostředkovává; ovšem zároveň je to naše skutečnost společná. U *Nevědění* už nejde jen o to poskytnout francouzskému psaní Milana Kundery jeho český hlas: máme ve francouzském románu pocítit spisovatelovo někdejší i nynější vnímání Čech jako dávného domova a jako východiska k úvahám o stesku a zároveň nemožných návratech. Proto je třeba, aby byl romanopisec českým převodem v Čechách přítomen jako Čech a ne pouze jako Francouz na návštěvě v jiném prostředí. A přitom také jako Francouz, světoobčan nebo spíš člověk Evropy, který své autentické češství už nenachází. Pouhými návštěvníky z jiné země v jiné zemi mohou být Irena a Josef pro všechny ostatní převody do jazyků světa, ale v češtině je musíme nakonec poznávat jako Češku, která se do Čech „domů“ nemůže vrátit, a Čecha, který se vracet ani nechce.

A vlastně jak je to pro překladatelku s tím domů? Nemohou se vrátit do svého domova, nebo k sobě? — jak vystihla Sylvie Richterová v iniciačním doslovu: „*Nevědění* (...) začíná dialogem, který (...) není přeložitelný doslova a jeho důmyslně skrytý smysl většinou slyší jen ucho cizince.“

„A kde bych měla být?“ zeptala se Irena.

„Doma!“

„Chceš říct, že tady už nejsem doma?“

Sylvie Richterová pokračuje: „Cizinka Irena by podle Francouzky Sylvie měla být ‚u sebe‘.“

Já překladatelka se od filosofické úvahy nad rozporem, který otevírá francouzský román, vracím k té nepřeložitelnosti. Jde opravdu o nepřeložitelnost, nebo o jiné kulturní vnímání pocitu domova? Je to důležité. Je to základní téma románu: co je domov? A jak ho česky vnímá a pojmenovává Milan Kundera? Úhelny kámen překladu. Ano, být „doma“ je pro Francouze (tak jako pro Poláky) být „u sebe (chez soi, u siebie)“. Co do přeložitelnosti máme možnost rozvést „u sebe doma“. A nejen to, úvodní rozhovor to ve francouzštině zdůrazňuje ještě adresněji: „u tebe“ říká francouzsky Sylvie, a Irena

se francouzsky ptá „tady už nejsem u mě?“ Není těžké zdůraznit v češtině také, byť možná gramaticky sporným spojením, k němuž se někdy Milan Kundera v češtině uchyluje právě pro přesnost vyjádření:

„A kde bych měla být?“ zeptala se Irena.

„U tebe doma!“

„Chceš říct, že tady už nejsem u mě doma?“

Není to ale rozmělněné? Stručně „home“ překládá v autorizovaném anglickém překladu Linda Asher (Faber & Faber, 2002). A jak je ono „u sebe“, ono „doma“ vyjádřeno v češtině Milana Kundery v jeho českých románech? Ukazuje se, že zde výraz „u sebe“ či „u sebe doma“ nenajdeme.

Milan Kundera užívá slov „doma“ a „domov“, bez dalšího. Ostatně mezi jeho Slovy (*Slova, pojmy, situace, Atlantis 2014*) je i DOMOV, pro nějž má podle něj francouzština jen „prázdný prostor“. LITANIE tamtéž navíc domov a doma neomezují jen na dům:

„Hle litanie v Žertu založená na opakování slova domov (či doma):
...a zdálo se mi, že uvnitř těchto písní jsem doma, že z nich jsem vyšel, že jejich svět je mé původní poznamenání, můj domov, jemuž jsem se zpronevěřil, ale jenž je tím víc mým domovem (...).“

Nedostatek není v češtině, ale ve francouzštině: francouzština nemá domov a doma, tak jako nemá stesk — má opisy: „u sebe“. A co když jen Milan Kundera nemusel dříve ve svých českých knihách popisovat rozdíl mezi doma a u sebe? Odhlédnuto od domova, jak tedy vnímá on sám francouzské „chez soi“? Díky výjimečné vstřícnosti nakladatelství Gallimard nyní mohu v elektronické verzi nahlížet do souborného díla Milana Kundery, které sám spisovatel revidoval a autorizoval pro francouzskou edici Plejáda.

K elektronickému souboru českých knih, poskytnutému z laskavosti nakladatelství Atlantis, mám tím možnost křížově zkoumat, jak Milan Kundera vnímá francouzská slova a jaké jim přiřazuje české ekvivalenty či vice versa. Mohu se tak ujistit, že francouzská „chez soi“, „u sebe“ mají v češtině Milana Kundery pouze ekvivalent „doma“.

V eseji *Nechovejte se tu jako doma, přáteli* (Atlantis 2006) je „doma“ vyjádřeno ve francouzské verzi (počeštěné pak autorem) jako „chez vous, u vás“. Proto považuji za dané, že „u sebe“ je Milan Kundera tam, kde je „doma“. A domov je zároveň ono „původní poznamenání“ člověka.

Podobně jsem se dobírala i dalších, méně existenciálních slov a po-jmenování, jimiž jsem chtěla rekonstruovat tentokrát nejen jazyk, ale i Čechy Milana Kundery s jejich někdejšími i popřevratovými reáliemi. To je cesta a směřování mého překladu *Nevědění*: aby Milan Kundera byl románem přítomen nejen v češtině, ale i v Čechách. Překlad měl opět postupně mnoho verzí, v nichž se zpřesňoval a krystalizoval. Pomoc nakladatelství Atlantis, paní Jitky Uhdeové a paní Jany Uhdeové, mi byla a je stálou oporou a pevným zázeminím naší dlouholeté sounáležitosti. Nemohla bych to vše ale také bez neustálého dotazování do Paříže, jak se u Milana a Věry Kunderových doma (tedy mezi sebou, u sebe) říkalo té či oné české skutečnosti, tomu či onomu detailu z české zkušenosti. Poděkování paní Věře, která mi pomoc ani jednou neodmítla, je setrvalé, i má úcta k ní. V duchu mě také z dálky provázela

a myšlenky vedla Juliette Récamier, krásná a vyhnaná tam, kde nebyla doma. Jakoby dávná přítelkyně Ireny.

Nevědění je román o ztrátě domova, o stesku a nenávratu. Vracející se Odysseus poznává na Ithace zátoku, pohoří a olivovník. Vracející se spisovatel skrze postavy Ireny a Josefa (a čtenář s nimi) musí poznávat Čechy, i když v nich nepoznává ani zátoku, ani pohoří, ani olivovník, a tím méně jejich ozvěnu. Kromě rozloučení s evropským emigrantstvím se Milan Kundera loučí i s Čechami. Možná proto mělo být *Nevědění* jeho poslední knihou. Ztraceným domovem jsou zde míjející se vzpomínky, neporozumění, diskrepance, nevědění. Jako překladatelka jsem se s vědomím toho všeho snažila tomuto románu bezdomovectví a nemožnosti návratu dát kromě češtiny Milana Kundery i jeho někdejší český domov.

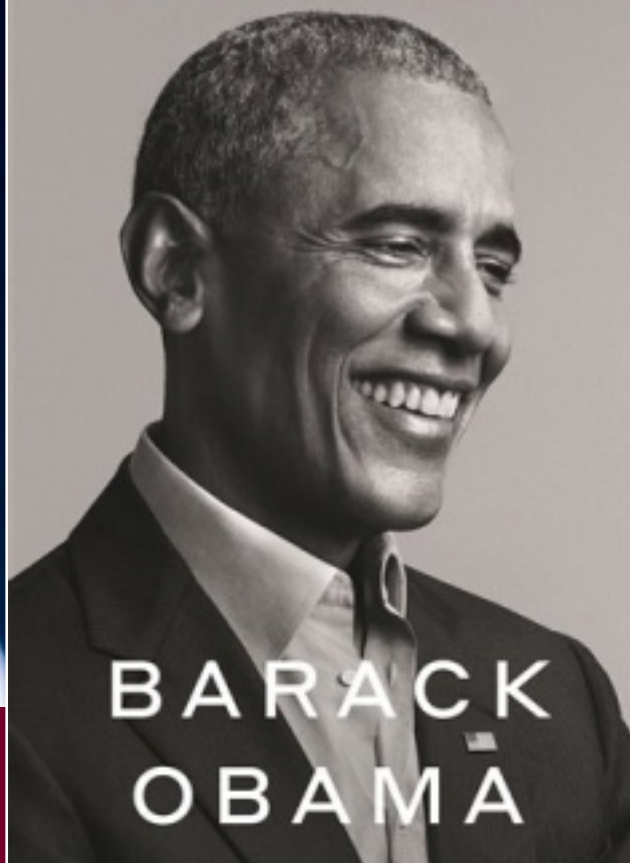
Poznámku pro *Slavnost bezvýznamnosti* jsem uzavírala příměrem: „Je-li překladatel převozník mezi domovem spisovatele a domovem svým, pak toto byla cesta, na níž převážel spisovatele z jeho domova do jeho domova.“ Tentokrát ale překladatelka nebyla jen převozník mezi domovem – nedomovem spisovatele a domovem svým. Milan Kundera sám jako převozník vedl svou překladatelku z jejího osobního domova do jejího nevědomého domova – nedomova. V promyšlení a prožitku *Nevědění* jsem s ním poprvé vědomě plula i podél břehů bezdomoví mého otce, který na začátku revolucí dvacátého století ztratil své ruské „doma“ před více než sto lety. Mnoho roků po jeho smrti jsem si své letité nevědění, to, o čem nemluvil, uvědomila. A tak opět splácím Milanu Kunderovi dluh. Tentokrát osobnější, než jsem čekala. Pokud u *Slavnosti bezvýznamnosti* překladatelka doufala, že překladem jako převoznice „splatila alespoň zčásti radost z krajiny, již plula“, tentokrát doufá, že překladem splatila alespoň zčásti pohled na krajinu, jež k ní osobně patří a jež se jí z nevědění vynořila.

A. K.

V Praze, 11. září 2021

ZEMĚ ZASLÍBENÁ

Barack Obama ZEMĚ ZASLÍBENÁ

V prezidentských pamětech Barack Obama vypráví příběh své cesty na pozici vůdce svobodného světa. Popisuje své politické vzdělávání i přelomové okamžiky prvního funkčního období v prezidentském úřadu a provází čtenáře od svých nejranějších politických ambicí přes zlomové vítězství v prezidentských primárkách v loňské až po historickou noc 4. listopadu 2008, kdy byl zvolen prezidentem USA a stal se prvním Afroameričanem zastávajícím nejvyšší pozici ve státě.

Ve vzpomínkách na své působení v prezidentském úřadu nechává Obama čtenáře nahlédnout do Oválné pracovny Bílého domu, bere je s sebou na cesty do Moskvy, Káhiry nebo Pekingu. Mohou sledovat jeho úvahy při sestavování vlády, v boji se světovou finanční krizí, při překonávání překážek na cestě k prosazení zákona o dostupné zdravotní péči, sporech s generály o americkou strategii v Afghánistánu nebo schválení operace Neptunovo kopí, jež vedla k smrti Usámy bin Ládina.

Země zaslíbená je příběh muže, jenž se úspěšně pokusil o nemožné. Prezident Obama líčí, jak se vyrovnával s tím, že se jako první Afroameričan ucházel o prezidentský úřad, čelil obrovským očekáváním, ale současně zápolil s morálními dilematy rozhodování na nejvyšší úrovni. Otevřeně píše o silách, jimž musel vzdorovat doma i v zahraničí, i o tom, jak život v Bílém domě poznamenal jeho manželku a dcery.

Tato skvěle napsaná kniha zachycuje Obamovo přesvědčení, že demokracie není darem z nebes, ale musíme ji budovat den za dnem společně.

Přeložil Martin Svoboda

Vázaná, 764 stran, 798 Kč, ISBN: 978-80-257-3632-6, EAN: 9788025736326

Zakoupit můžete zde

<https://www.kosmas.cz/knihy/280819/zeme-zaslivena/>

Ukázka z knihy na následujících stranách

Distribuuje: Kosmas, Za Halami 877, 252 62 Horoměřice, tel.: 226 519 383,
e-mail: odbyt@kosmas.cz, internet. knihkupectví: www.kosmas.cz

BARACK OBAMA

ZEMĚ ZASLÍBENÁ

BARACK OBAMA

KAPITOLA PRVNÍ

Ze všech místností, sálů a památných prostor, které tvoří Bílý dům a přilehlé pozemky, jsem si nejvíc oblíbil Západní kolonádu. Po osm let rámovala můj den, po ní jsem na čerstvém vzduchu docházel zhruba minutu z domova do kanceláře a zpět. Tam jsem vždycky ráno pocítil první políček zimního větru nebo závan letního vedra, tam jsem si urovnával myšlenky, procházel si v duchu nadcházející schůzky, chystal si argumenty pro nedůvěřivé kongresmany nebo nervózní voliče, připravoval se na různá rozhodnutí nebo rodící se krizi.

V dřevních dobách Bílého domu se kanceláře výkonné moci a sídlo prezidentské rodiny vešly pod jednu střechu a Západní kolonáda byla pouhou stezkou ke koňským stájím. Ale když do úřadu nastoupil Teddy Roosevelt, rozhodl, že do jedné budovy nemůže vměstnat moderní vládní tým a šest hlučných dětí, a zachovat si přitom o zdravý rozum. Nařídil vystavět novou budovu, z níž postupně vzniklo Západní křídlo s Oválnou pracovnou, a v průběhu desítek let a následujících prezidentství se vynořila současná podoba kolonády: ze severu a západu obepíná Růžovou zahradu – na severní straně je silná zeď, čistá a nezdobená, až na vysoko umístěná půlkruhová okna, na západní stojí majestátní bílé sloupy, jako čestná stráž hlídající bezpečný průchod.

Obecně vzato chodím dost pomalu – po havajsku, jak často, někdy i s náznakem netrpělivosti, říká Michelle. Po kolonádě jsem

ale kráčet jinak, byl jsem si totiž vědom dějin, které se zde psaly, i těch, kteří zde pracovali přede mnou. Krok se mi dloužil, kráčet jsem křepčeji, v ozvěně mé chůze se na dlažbě odrážely kročeje agentů ochranky rázujících pár metrů za mnou. Když jsem došel k rampě na západním konci kolonády (památce na Franklina Delana Roosevelta a jeho invalidní vozík – představuju si, jak se usmívá, s vystrčenou bradou, cigaretovou špičku pevně sevřenou v zubech, a s námahou zdolává nakloněnou rovinu), vždycky jsem zamával na strážce v uniformě za prosklenými dveřmi.

Někdy se za ním tlačil hlouček překvapených návštěvníků. Pokud jsem měl čas, potřásl jsem si s nimi rukou a zeptal se, odkud jsou. Většinou jsem ale jen zahrnul doleva, prošel podél zdi, za kterou se nachází Vládní salónek, a vklouzl postranními dveřmi do Oválné pracovny. Tam jsem pozdravil svůj osobní tým, popadl denní rozvrh a šálek horkého čaje a vrhl se do práce.

Během týdne jsem několikrát vyšel na kolonádu a narazil na zahradníky – zaměstnance Správy národních parků – pracující v Růžové zahradě. Byli to většinou starší muži, v zelených khaki uniformách, někdy měli na hlavě proti slunci měkké klobouky stejné barvy, nebo byli kvůli zimě navlečení do tlustých bund. Když jsem neměl naspěch, někdy jsem se u nich zastavil a pochválil jim čerstvou výsadbu nebo se poptal, jakou spoušť napáchala v noci bouřka, a oni o své práci vyprávěli s nenápadnou pýchou. Byli to nehovorní chlapi, i mezi sebou se domlouvali jen gestem či pokývnutím brady, každý se soustředil na vlastní úkol, ale jako celek postupovali se sladěnou elegancí. Jeden z nejstarších, vysoký, šlachovitý černoch s propadlými lícemi, se jmenoval Ed Thomas a pracoval v Bílém domě už čtyřicet let. Když jsem ho potkal poprvé, sáhl do zadní kapsy kalhot pro hadřík a utřel si ruku, než mi jí potřásl. Moje ruka se v té jeho, žilnaté a sukovité jako kořeny stromu, úplně ztratila. Zeptal jsem se ho, jak dlouho chce ještě v Bílém domě pracovat, než odejde do důchodu.

„Nevím, pane prezidentě,“ odvětil. „Já dělám rád. Klouby mi už trochu tuhnou, ale říkal jsem si, že s váma tu ještě zůstanu. Aby zahrada vypadala k světu.“

A ona opravdu nemohla vypadat lépe. V každém rohu vrhaly stín vysoké magnolie, živé ploty byly husté a jasně zelené, plané jabloně pečlivě prořezané. A květiny, předpěstované ve sklenicích o pár kilometrů dál, v jednom kuse sršely barvami – červenou, žlutou, růžovou a fialovou, na jaře se tu houfovaly tulipány, hlavíčky natočené k slunci, v létě zase světle fialové otočnický, muškáty a lilie, na podzim chryzantémy, astry a luční kvítí. A vždycky pár růží, většinou červených, ale někdy i žlutých nebo bílých,

v květu doslova zářících. Pokaždé když jsem kráčet po kolonádě nebo se zadíval z okna Oválné pracovny, měl jsem na očích dílo mužů a žen, kteří pracovali venku. Připomínali mi nevelký obraz od Normana Rockwella, který mi visel na zdi vedle portrétu George Washingtona a nad bustou Martina Luthera Kinga: pět postavěk s různým odstínem pleti, dělníků v montérkách, všichni visí na provazech na pozadí jasně modré oblohy a čistí pochodeň sochy Svobody.

Muži na obraze a zahradníci v zahradě – jsou to strážci, říkal jsem si, mlčenliví kněží prospěšného a slavného řádu. A říkal jsem si, že musím pracovat stejně pilně a oddaně jako oni.

Postupem času se na mé procházky kolonádou nabalovaly vzpomínky. Šlo samozřejmě o velké veřejné události – důležitá prohlášení před rojnicí kamer, tiskové konference se zahraničními státníky. Ale byly chvíle, které zahlédl jen málokdo zvenčí – jak se Malia se Sashou předhánějí, která ke mně při nečekané odpolední návštěvě doběhne dřív, nebo jak naši psi, Bo a Sunny, skáčou ve sněhu a packy se jim boří tak hluboko, až mají brady celé bílé. Jak za jasného podzimního dne házím do dálky fotbalovou šišku nebo utěšuju asistenta s osobním trápením.

Tyto obrazy mi často probleskávaly hlavou a vytrhávaly mě z úvah, které jsem zrovna spřádal. Připomínaly mi, jak čas uhání, a někdy mě naplňovaly steskem – přál jsem si, abych mohl vrátit čas a začít znovu. To ale právě při ranní procházce nešlo. Šipka času v tu chvíli směřovala pouze vpřed, o slovo se hlásila každodenní práce, musel jsem se soustředit jen na věci budoucí.

Večer to bylo jiné. Když jsem se vracel večer domů, aktovku napanou dokumenty, snažil jsem se sám sebe zpomalit, někdy i zastavit. Nadechl jsem se vzduchu říznutého vůní hlíny, trávy a pylu, zaposlouchal se do ševlení větru nebo bubnování deště. Někdy jsem se zahleděl do světla za sloupovím, na majestátní masu Bílého domu, s jasně osvětlenou vlajkou na stožáru na střeše, nebo se zadíval k Washingtonově památníku, který v dále prorážel černou oblohu, a občas zahlédl měsíc a hvězdy nad ním nebo blikot přelétávajícího letadla. V takových chvílích jsem se podíval nad onou zvláštní cestou – a myšlenkou –, která mě přivedla až sem.

Nejsem z rodiny, která by žila politikou. Prarodiče z matčiny strany pocházeli ze Středozápadu a měli většinou skotsko-irské kořeny. Asi by spadali mezi liberály, zejména podle měřítek svých rodných kansaských městeček za dob velké hospodářské krize, a čile sledovali zprávy. „Když chceš být informovaným občanem, patří to k věci,“ říkala mi babička, které nikdo neřekl jinak než Toot neboli bábinka (zkráceně ze slova tutu, což znamená v havajštině babička), a vykukovala přitom zpoza ranního vydání deníku Honolulu Advertiser. Ona ani dědeček nijak zvlášť netihli k žádné jasné ideologii nebo straně, kromě toho, co považovali za zdravý selský rozum. Zaobírali se prací – babička byla vrchní ředitelkou místní banky, kde měla na starosti svěřenské fondy, a dědeček prodával životní pojistky –, tím, jak zaplatit účty, a drobnými kratochvílemi, které život nabízí. A vůbec, bydleli na havajském ostrově Oahu, kde jako by na všechno bylo dost času. Po letech strávených v tak odlišných státech, jako je Oklahoma, Texas či Washington, se nakonec odstěhovali v roce 1960 na Havaj, rok poté, co se souostroví stalo padesátým státem USA. Od nepokojů, demonstrací a podobných záležitostí je teď dělil ohromný oceán. Z dětství si vzpomínám jen na jeden politicky zbarvený

hovor, který spolu dědeček s babičkou vedli: šlo v něm o bar na vzdálenějším konci pláže Waikiki – honolulský starosta nechal dědovu oblíbenou nálevnu strhnout, aby nebránila renovaci plážové zóny. Děda mu to nikdy neodpustil.

Moje maminka, Ann Dunhamová, byla jiná, na všechno měla vyhraněný názor. Jako jedináček se už na střední škole vzpouzela konvencím – četla beatnické básníky a francouzské existencialisty, s kamarádkou vyrazila autem na několikadenní odvázanou jízdu do San Franciska a nikomu o tom neřekla. Jako malý jsem od ní slýchal o pochodech za občanská práva a proč je válka ve Vietnamu katastrofální omyl, o ženském hnutí (pro rovnost platů byla všemi deseti, pro neholení nohou už tak nehorovala) a taky o vládních iniciativách zvaných Válka proti chudobě. Když jsme se přestěhovali za nevlastním otcem do Indonésie, důrazně mi vysvětlila, jakým prohřeškem je vládní korupce („Je to prostě krádež, Barry.“), i když to vypadalo, že kradou všichni. Když jsme později, toho léta, kdy mi bylo dvanáct, vyrazili na měsíční rodinnou dovolenou a cestovali po celých Spojených státech, trvala na tom, že musíme každý večer v televizi sledovat zasedání výboru vyšetřujícího aféru Watergate, a vysílání doprovázela vlastním komentářem („Co bys taky čekal od takového mccarthisty?“).

Ale nesoustředila se jen na hlavní zprávy. Když jednou zjistila, že jsem byl v partě, která si ve škole utahovala ze spolužáka, posadila si mě před sebe, rty zklamaně sevřené.

„Víš, Barry,“ začala (touto přezdívkou mě v dětství oslovovali s bábinkou a dědou a často ji zkracovali na „Bar“, vyslovované jako „bear“, medvěd), „na světě jsou lidi, kteří myslí jenom na sebe. Je jim fuk, co se děje ostatním, hlavně když sami dostanou, co chtějí. Shazují druhé, aby si sami připadali důležití.“

„A pak jsou na světě lidi,“ dodala, „kteří dělají úplný opak, kteří si dokážou představit, jak se ti druzí asi cítí – a ti si dávají pozor, aby nedělali něco, co druhým ubližuje.“

„Takže,“ pronesla a podívala se mi přímo do očí, „do které skupiny chceš patřit ty?“

Cítil jsem se mizerně. Přesně jak maminka zamýšlela, její otázka se mi zadřela nadlouho pod kůži.

Pro moji matku překypoval svět příležitostmi k morálnímu poučení. Ale nikdy jsem nezažil, že by se zapojila do nějaké politické kampaně. Podobně jako moji prarodiče nedůvěřovala programům, doktrínám a dogmatům a raději svým hodnotám dávala vyniknout v menším měřítku. „Svět je složitý, Barry. A proto je zajímavý.“ Byla zděšená válkou v jihovýchodní Asii, a nakonec tam strávila většinu života, osvojovala si tamější jazyk a kulturu a zakládala programy mikropůjček dlouho předtím, než byly mikrouvěry v rámci rozvojové pomoci v kurzu. Byla znechucená rasismem, provdala se za muže jiné rasy ne jednou, ale dvakrát, a své dvě snědé děti zahrnula takřka bezednou láskou.

Rozčilovala ji omezení, která společnost uvaluje na ženy, a s oběma muži se rozvedla, jakmile se v nich zklamala nebo se k ní začali chovat panovačně. Pracně si vydobyla vlastní kariéru, děti vychovala podle vlastních měřítek slušného chování a vůbec si víceméně dělala, co si zámánila.

Ve světě mé maminky bylo osobní opravdu politickým – i když jí by asi takový slogan připadal zbytečný.

Tím v žádném případě nechci říct, že by si od svého syna nic neslibovala. Právě naopak. I přes finanční zátěž mě s pomocí svých rodičů poslala na Punahouskou střední školu, která platí za

špičkovou havajskou přípravku. Že bych nešel na vysokou, nepřicházelo vůbec v úvahu. Ale nikoho v rodině nikdy nenapadlo, že bych mohl jednoho dne zastávat nějakou veřejnou funkci.

Kdybyste se tehdy zeptali mé maminky, možná by si dokázala představit, že skončím jako ředitel nějaké dobročinné organizace, třeba Fordovy nadace.

Babička s dědečkem by zase velice rádi viděli, kdyby se ze mě stal soudce nebo třeba slavný obhájce, jako byl Perry Mason.

„Aspoň by mu ta prožlá pusa k něčemu byla,“ říkával děda. Táta, protože jsem ho nepoznal, na mě neměl příliš velký vliv. Tak nějak matně jsem chápal, že pracoval nějakou dobu pro keňskou vládu, a když mi bylo deset, přiletěl za námi z Keni na měsíc do Honolulu. Tehdy jsem ho viděl poprvé a naposled. Poté jsem od něj už jen tu a tam dostal dopis, napsaný na tenkém modrém papíře určeném pro leteckou poštu, který byl už od výroby přeložený a na druhé straně opatřený adresními řádky, takže nebylo potřeba obálky. „Tvoje matka mi říkala, že přemýšlíš o studiu architektury,“ stálo například v jednom psaní. „Myslím, že je to velice praktické povolání, které můžeš provozovat kdekoliv na světě.“ Od toho se moc odrazit nedalo.

Pokud jde o svět mimo rodinu, myslím, že po většinu puberty ve mně ostatní neviděli budoucího lídra, ale spíš ledabylého studenta, vášnivého basketbalistu skrovného talentu a neúnavného, zapáleného paříče. Zapojit se do školního parlamentu, získat nejvyšší hodnost Orliho skauta nebo jít na stáž k místnímu kongresmanovi – to nebylo nic pro mě. Na střední jsme s kamarády řešili prakticky jen sport, holky, muziku a kde a kdy se zrušit.

Tři z nich – Bobby Titcomb, Greg Orme a Mike Ramos – dodnes patří mezi mé nejbližší přátele. Pořád se dokážeme celé hodiny smát historkám z našeho promrhaného mládí. V pozdějších letech se vrhli do mých politických kampaní s oddaností, za kterou jim budu navždycky vděčný, a postupem času si v hájení mé pověsti nezadali s moderátory stanice MSNBC.

Ale v průběhu mého prezidentství nastaly také chvíle – například když mě sledovali, jak promlouvám na mítinku k početným zástupům, nebo když mi při návštěvě vojenské základny rázně salutovali mladí mariňáci –, kdy se jim ve tvářích mihl jistý zmatek, jako by se snažili pochopit, co má ten šedivější muž v obleku a kravatě společného s oním popleteným, nedospělým klukem z dřívějšíka. Tenhle ten týpek? museli si říkat v duchu. A to se sakra semlelo jak? A kdyby se mě na to někdy zeptali přímo, nejspíš bych pro ně neměl uspokojivou odpověď.

Vím ale, že někdy na střední jsem si začal klást otázky – proč s námi není táta a proč se máma rozhoduje, jak se rozhoduje, jak jsem se ocitl na místě, kde jen málokdo vypadá jako já. Spousta otázek se točila kolem rasy: proč hrajou černoši závodně basket, ale už ho netrénujou? Co tím spolužačka myslela, když říkala, že mě nebere jako černoča? Proč jsou všichni černoši v akčních filmech šilenci s vystřelovákem, možná až na jednoho slušňáka – samozřejmě hrdinova parťáka –, který to stejně nakonec snad po každé koupí?

Ale hlavou mi vrtaly i jiné věci než rasa – třeba třídní rozdíly. Když jsem vyrůstal v Indonésii, viděl jsem, v jak propastně odlišných poměrech žijí zámožné elity a zbídačené masy. Pomalu jsem si začal uvědomovat, že v zemi mého otce existují kmenové třenice – a že i mezi těmi, kteří na pohled vypadají stejně, může vyvstat nenávisť. Denně jsem měl na očích, v jak stísněných podmínkách

žijí babička s dědečkem, jak svá zklamání umenšují sledováním televize, alkoholem a občasnou koupí nového spotřebiče nebo auta. Všiml jsem si, že moje maminka platí za svou intelektuální svobodu věčnými finančními potížemi a občasným zmatkem v osobním životě, a vycítil jsem, že mezi spolužáky na střední existuje dost zřetelná hierarchie, která se odvíjí hlavně od toho, kolik mají jejich rodiče peněz. A pak tu bylo ještě ono znepokojivé zjištění, že tyranům, podvodníkům a chlubilům – navzdory všemu, co mi matka tvrdila – se daří docela dobře, zatímco ti, které považovala za hodné a slušné lidi, si to až moc často přišerně slíznou.

Byl jsem z toho všeho dost rozháraný. Jako bych byl – kvůli svým zvláštním kořenům a kvůli světům, které se ve mně kloubily – odevšad, a zároveň odkud, jako bych se skládal z částí, které do sebe nezapadají, jako ptakopysk nebo nějaké imaginární zvíře, vyskytující se jen v ohrožené lokalitě, jako bych netušil, kam patřím. A vycítil jsem, aniž bych plně pochopil proč nebo jak, že pokud svůj život neslepím a neorientuju podél nějaké pevné osy, prožiju ho možná nakonec v jakémsi elementárním smyslu sám. S nikým jsem to neprobíral, a už vůbec ne s kamarády nebo s někým z rodiny. Nechtěl jsem je urazit nebo ještě víc vybočovat z řady. Našel jsem ale útočiště v knihách. Moje čtenářství měla na svědomí maminka, vštípila mi ho už v raném dětství. Kdykoliv jsem si stěžoval, že se nudím, nebo když si nemohla dovolit zaplatit mi v Indonésii mezinárodní školu, nebo když jsem s ní musel do kanceláře, protože neměla hlídání, uchylovala se k následující radě. Běž si vzít nějakou knížku, říkala. Pak se vrať a řekni mi, co ses dozvěděl nového.

Pár let jsem žil s prarodiči na Havaji a matka mezitím dál pracovala v Indonésii a vychovávala tam moji mladší sestru Mayu. Když mě nemohla popohánět, moc jsem se toho nenaučil, a moje známky toho byly brzy důkazem. Pak se to zhruba ve druhém ročníku střední školy změnilo. Dodnes si pamatuju, jak jsem šel s babičkou a dědou na dobročinný bazar při kostele Ústřední unionistické církve, měli jsme to jen přes ulici, a jak jsem se ocitl u bedny starých knížek v pevné vazbě. Z nějakého důvodu jsem z ní začal tahat ty, které mě zaujaly nebo mi připadly matně povědomé – knihy od Ralpa Ellisona a Langstona Hughese, Roberta Penna Warrena a Dostojevského, D. H. Lawrence a Ralpa Walda Emersona. Děda zrovna okukoval sadu starších golfových holí, a když jsem k němu napochodoval s krabicí knížek, vrhl na mě nechápavý pohled.

„Si chceš otevřít knihovnu?“

Babička na něj sykla, přišlo jí skvělé, že se zničehonic zajímám o literaturu.

A protože byla praktického založení, nadhodila, že než se pustím do Zločinu a trestu, měl bych se asi nejdřív zaměřit na školní četbu. Nakonec jsem všechny ty koupené knihy přečetl, někdy jsem četl v noci, když jsem se vrátil po basketbalovém tréninku a po pár pivech s kamarády, někdy v sobotu odpoledne poté, co jsme se bez prkna klouzali ve vlnách, a já seděl sám v dědově rozhrkaném Fordu Granada s ručníkem kolem pasu, abych mu nezamáčel polstrování. Když jsem dočetl první várku, vyrazil jsem na další bazary a hledal další. Spoustě knih, které jsem tehdy četl, jsem rozuměl jen mlhavě, zakroužkoval jsem si neznámá slova, že si je později dohledám ve slovníku, a s výslovností jsem se moc nepáral...

Jim Davidson

MŮJ EVEREST

Když jsem se v roce 2015 vypravil se skupinkou horolezců na Mount Everest, netušil jsem, jaké katastrofě šplháme vstříc. Při výstupu na horu zasáhlo oblast velmi silné zemětřesení. Jen zázrakem jsem přežil. Nepál je ovšem neustále v ohrožení a je jen otázkou času, kdy se podobná tragédie zopakuje. Jmenuji se Jim Davidson a toto jsem zažil na vlastní kůži.

Vyšlo 22. listopadu, rozsah 416 stran, cena 389 Kč

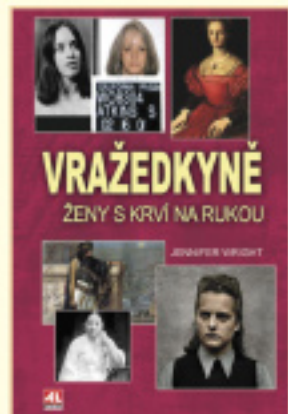

Matt Forbeck

MINECRAFT - VÁLEČNÍCI

Skupina srdnatých hrdinů se spojila, aby podnikla nebezpečnou cestu napříč válkou pustošeným Overworldem. Jejich cílem je porazit Arci-illagera a jeho obávanou armádu. Odkud se Arci-illager vůbec vzal? Malý Archie nikdy nestál o nepřekonatelnou moc. Ale před týráním a ponižováním ostatních illagerů se ukryl v jeskyni, kde objevil cosi, co nadobro změnilo jeho život.

Vyšlo 22. listopadu, rozsah 248 stran, cena 319 Kč

Jennifer Wright

VRAŽEDKYNĚ

Zabíjely z vášně, nenávisti, pro potěchu, nebo jen tak, z jakéhosi zvrhlého rozmaru. Kdo jsou ženy, které byly schopny vzít lidský život nebo i více? Jejich činy nelze jednoduše odsoudit, aniž by člověk věděl, co se za jejich pohnutkami skrývalo. Pravdivé příběhy nejznámějších vražedkyň v dějinách, které otřásl společností a změnily pohled na něžné pohlaví.

Vyšlo 29. listopadu, rozsah 176 stran, cena 269 Kč

Valery Esperian

TUTANCHAMON

Tutanchamona již od prvního nádechu obklopovala aura zlověstné předtuchy. Přesto za svůj velmi krátký život dosáhl vysokých cílů. Aby ho kněží přijali, přesunul hlavní město zpět do Théb, zavrhl kacířství a obnovil Amonův kult, čímž započal éru slavného Egypta. Jeho posedlost po odpuštění, které hledal u bohů, ho ale zavedla na cestu plnou nebezpečí a zrady.

Vyšlo 29. listopadu, rozsah 360 stran, cena 369 Kč

Rachel Givney

TAJEMSTVÍ MÉHO OTCE

Zatímco nad Evropou se stahují mračna druhé světové války, Marie se v Krakově pokouší najít matku, která před šestnácti lety záhadně zmizela. Zároveň se zamiluje do židovského mladíka, což je vzhledem k dané době velmi nebezpečné. Šok ze zvěstev, která se začínají dít, ale rozhodně není tak velký jako pravda, kterou se dozví o vlastní matce.

Vychází 29. listopadu, rozsah 344 stran, cena 349 Kč

James Patterson

19. VÁNOCE

Seržantka Lindsay Boxerová se chystá strávit svátky s rodinou. Když ale dostane tip, že se v San Francisku na vánoce chystá loupež století, její plány se hrouť. Strůjce zločinu se snaží ve městě rozpoutat pekelný chaos, aby od sebe odvrátil pozornost. Jediné, co o něm policie ví, je, že lační po bohatství, krvi a pozornosti médií a že jeho chamtivost nezná hranic.

Vychází 6. prosince, rozsah 280 stran, cena 329 Kč

Mike Rothmiller, Douglas Thompson ŠOKUJÍCÍ SMRT MARILYN MONROE

POSLEDNÍ MĚSÍCE ŽIVOTA SLAVNÉ HVĚZDY

NA VEŘEJNOST SE POPRVÉ DOSTÁVAJÍ
ZÁZNAMY Z DENÍKU, KTERÝ SI VEDLA

Konec života Marilyn Monroe se přiblížil ve chvíli, kdy slunce zalilo kapotu luxusního Lincolnu Continental, který vyjel z letiště v Los Angeles a zamířil přes Santa Moniku dál na sever.

Důležití muži v jejím životě, ona klika báječných a slavných mužů, kdysi jí tak bezmezně oddaných a zcela okouzlených, zatím prošla zlověstnou proměnou. Když naleštěný lincoln zpomalil, aby zabočil doprava na bulvár San Vicente a pak do centra Los Angeles, byl ten nejvyděšenější z Marilyniných milenců už skálopevně přesvědčen o nutnosti provést plán, který situaci vyřeší.

To, co uslyšel v prvních minutách krátké cesty, ho přesvědčilo, že jediným řešením je Marilynina smrt. Její neochota mlčet byla pro jednoho z nejmocnějších mužů světa mimořádně nebezpečná. Marilyn už pro něj nepředstavovala mámivý sen ani opojnou fantazii, ale jen noční můru.

V sobotu 4. srpna 1962 odpoledne, kdy nad pobřežím svištěl „d'ábelský víchr“ z kalifornských hor, pohlíželi jistí odhodlaní jedinci na nejzářivější hollywoodskou hvězdu a nejkrásnější ženu světa, novodobou Helenu Trójskou, se zlověstným odporem...

Přeložila Lucie Oplištilová

Vázaná, 496 stran, 388 Kč, ISBN 978-80-7335-723-8, EAN 9788073357238

Zakoupit můžete zde

<https://www.leda.cz/Titul-detailni-info.php?i=846>

Ukázka z knihy a rozhovor s autorem na dalších stránkách

www.leda.cz

ŠOKUJÍCÍ SMRT MARILYN MONROE

*John mi nezavolał. Zavolał mi Bobby.
Přijede do Kalifornie.
Chce mě vidět.*
(Z deníku Marilyn Monroe, 1962,
poprvé zveřejněno v této knize 2020)

ÚVOD Konec cesty

Začátek konce života Marilyn Monroe nastal ve chvíli, kdy se sluneční paprsky zaleskly na luxusní kapotě černého automobilu Lincoln Continental, který opatrně vyjžděl z letiště Los Angeles International Airport na silnici Imperial Highway. Směřoval k Santa Monice a dál na sever. V dnešní společnosti existuje široké panoptikum různých identit, avšak u Marilyn Monroe nebylo nikdy pochyb o její ženskosti. Ženskosti, která byla definována předně tím, jak se na ni dívali muži.

Avšak důležití muži v jejím životě, ona klika báječných a slavných mužů, kdysi jí tak bezmezně oddaných a zcela okouzlených, postupně prošla zlověstnou proměnou. Jakmile naleštěný lincoln mírně zpomalil a zabočil doprava na bulvár San Vicente a pak na východ do samého centra Los Angeles, byl ten nejvyděšenější z Marilyniných milenců už skálopevně přesvědčen o nutnosti provést plán, který vyřeší vzniklý problém.

V autě proběhla tichá konverzace. To, co uslyšel ve chvíli, když se v prvních minutách krátké cesty díval na Tichý oceán, ho přesvědčilo o tom, že jediným zbývajícím řešením bude Marilynina smrt. Stále dokola jí sice říkali, že musí být rozumná a chápat to, nic z toho však nepomáhalo. Její neochota mlčet začala být pro jednoho z nejmocnějších mužů světa obtížná a velmi znepokojující.

Hru na iluze a klam znala lépe než kdokoli z nich, avšak v tuto chvíli už pro ně nepředstavovala mámivý sen ani opojnou fantazii, ale noční můru.

„Muži mě nevidí, pouze se na mě dívají,“ postěžovala si.
To bylo předtím.

V onu sobotu 4. srpna 1962, když se do pobřeží Jižní Kalifornie opřel Santa Anas, silný „dábelský vítr“, se na nejvýnosnější

a nejzářivější hollywoodskou hvězdu a celosvětově populární sexuální symbol dívali jistí zneklidnění a odhodlaní jedinci zlověstně.

PŘEDMLUVA Odpočívej v pokoji?

Pravda je dcerou času.
(Aulus Gellius, antické přísloví)

Dokonce i po smrti je Peter Lawford, herec oplývající šarmem a dlouholetý švagr princů z Kamelotu Kennedyů, s Marilyn Monroe v přímém spojení.

Jeho hrob je ukazatelem k její hrobce na hřbitově Westwood Memorial Park v západní části Los Angeles nedaleko čtvrti Brentwood, kde před mnoha lety Marilyn zemřela. I Natalie Woodová má hrob poblíž pamětní cestičky, jež se vine hřbitovem, je to však Lawfordova pamětní deska, která vás nasměruje k tomu, co miliony fanoušků nazývají Marilyniným oltářem, jež je denně navštěvován a zahrnován květinami. Žlutobílá mramorová deska na stěně nese její jméno a letopočty 1926–1962.

Spolu s nimi je zde mnoho smazatelných vzkazů a podpisů fanoušků, nedávno napsaných třeshňově rudou rtěnkou či již vybledlých horkem, stejně vybledlých, jako je její pomník ovívaný slanými větry od Tichého oceánu. Každý návštěvník si s sebou na tuto konkrétní cestičku přináší i své vlastní názory, a Marilyn Monroe jako by hravě snášela každíčký úhel pohledu. Stejně tak i za života byla právě tato přizpůsobivost jejím obdivuhodným darem i prokletím: dokázala se stát kýmkoli a čímkoli, čím jste ji chtěli mít. Její konec pak nastal ve chvíli, kdy se stala přítěží.

Pravdu lze, jako téměř každý jiný materiál, formovat a ohýbat, otáčet a osekávat do jakéhokoli požadovaného tvaru, jenž bude odpovídat potřebným závěrům a novinovým titulům podle toho, či život a kariéru je třeba zachránit, a bez ohledu na ty, jejichž životy jsou zcela postradatelné. Jen málokdy se však podařilo překrouřit pravdu tak dokonale jako v případě smrti Marilyn Monroe.

Držíte v rukou napínavou knihu, která se od všech ostatních liší tím, že čerpá z věrohodných zdrojů, odvolává se na tajné informační materiály losangeleské policie a přináší přímé a dříve

nezveřejněné svědectví muže, jenž byl přítomen konci Marilynina života. Muže, jenž ji viděl umírat. Kniha v žádném případě neopakuje objednané pravdy, jimiž nás po desetiletí krmili Hollywood, Washington a bulvární jasnovidci, kteří se snažili vysvětlit to poslepované neproniknutelné tajemství kolem smrti Marilyn Monroe a jejich vztahů a pletek s prezidentem Johnem Kennedym a jeho bratrem Robertem Kennedym, ministrem spravedlnosti USA.

Marilyn Monroe zemřela ve svém španělském koloniálním domě zvaném *Cursum Perficio*, Konec cesty, který stojí na konci tiché, ošidné příjezdové cesty (nazývat ji slepou uličkou by bylo příliš

Cursum Perficio – dům, v němž Marilyn Monroe zemřela

okázalé) v Brentwoodu v západní části Los Angeles, kousek od bulváru San Vicente, po němž to měla jen deset minut jízdy autem na západ do Santa Moniky a k Tichému oceánu. Svět slyšel již desetitisíce možných teorií a četl stovky knih (asi 700), které se jimi zabývají, stejně jako už byla natočena řada filmů, dokonce víc, než kdy natočila sama Marilyn, které se snaží najít odpověď na otázku, co zabilo nebo kdo zabil bezpochyby nejznámější sexuální symbol dvacátého století.

Všechny ty knihy a filmy vyznívají buď nanicovatě, nebo směšně. Tato kniha poukazuje na skutečnost, že Robert Kennedy a Peter Lawford stáli pouze několik kroků od umírající Marilyn. Jejich přímý podíl na její smrti se stránku za stránkou ukáže být nad slunce jasnější, jakmile se s mrazivou přehledností rozvine příběh Marilyn Monroe, její sexuální poměr s prezidentem Kennedym a její aféra s Robertem Kennedym. Poprvé ji na stránkách knihy „uslyšíme mluvit“ slovy jejího deníku, kde píše o milování s prezidentem Kennedym a o zamilovanosti do jeho bratra.

Mike Rothmiller byl tenkrát jedenáctiletý baseballový fanda ze South Gate, kdysi hustě osídleného předměstí na jihovýchodě Los Angeles, když byla dne 5. srpna 1962 zveřejněna zpráva o úmrtí Marilyn Monroe. Bylo jí pouhých 36 let. Mladý Mike o její smrti jistě slyšel, byly toho plné noviny, titulky byly nepřehlédnutelné, zvláště Hearstův plátek *Herald-Examiner*, který mu přinesl až k domovním dveřím otec. Mikea však víc zajímal úspěch jeho dorosteneckého baseballového týmu než náhlá smrt Marilyn Monroe. Jistě si nedokázal představit, a asi by tomu ani tenkrát nevěřil, že o mnoho let později to bude právě on, kdo se dopátrá vysvětlení spleťtých tajemství spojených

s její smrtí. Stejně tak nemohl tušit, že by ho jejich odhalení mohlo stát život

KAPITOLA 1

Léto

Nikdy jsem neřekl, že je vždy špatné vstoupit do pohádkové říše; říkám jen, že to je vždy nebezpečné.

(G. K. Chesterton, *Nevinnost otce Browna*, 1911)
(citace z překladu Natálie Zehnalové, CPress, 2019)

V životě Marilyn Monroe se odehrával jeden karambol za druhým, jako by se jednalo o nekonečnou řadu televizního seriálu, ani to však neumenšilo překvapení a šok ze smrti nejznámější a nejžádanější ženy na světě. Proč by Marilyn Monroe páchala sebevraždu? Avšak právě sebevražda byla oficiálně označena lékaři i policisty za příčinu smrti a politici s tím souhlasili. Lidé v roce 1962 politikům stále důvěřovali, veřejnost na ně spoléhala a podřizovala se jim. Amerika měla tehdy čerstvě za sebou Eisenhowerovu éru prosperity, politici se těšili všeobecné úctě a morálka byla striktně daná, jako na míru šitá, skvěle padnoucí vojenská uniforma.

Mike Rothmiller rostl a jako ostatní věřil tomu, že Marilyn Monroe se záměrně nebo omylem předávkovala sedativy a podlehla jim. Ať už to bylo jakkoli, uznávané autority trvaly na tom, že zemřela vlastní rukou.

V roce 1972 dostal Mike ve svých jednadvaceti letech práci u losangeleské policie (Los Angeles Police Department, dále jen LAPD) a zjistil, že lidé kolem něj vnímají Marilyninu smrt jako časně předznamenání konce předchozího desetiletí. Ještě syrovější byly události, které definitivně ukončily šedesátá léta – vraždy spáchané gangem Charlese Mansona v roce 1969, které navždy poničily léta lásky. Lidé přestali nosit květiny ve vlasech a vyměnili je za slzy na tvářích.

Rothmiller byl mladým a nadšeným strážníkem, vydělal si dost i na to, aby mohl dokončit studium. Cítil potřebu sloužit a policejní složky ho přitahovaly stejně jako mnohé před ním i díky televiznímu seriálu *Dragnet*. Tento policejní krimiseriál, zábavný pořad podporovaný policií, se soustředil na poctivost a integritu, stáli tu dobří proti zlým s minimálním prostorem pro pochybnosti. Nyní však vraždy podnětené Charlesem Mansonem zmařily mnoho životů a zničily všechny iluze. Události vystrašily čím dál paranoidnější Kalifornii. Lidé se začali ptát, jak se taková krutost vůbec mohla stát, co na to policie a co je pravdy na mýtech minulosti.

Vzrostlo obecné povědomí o tom, že nic není ve skutečnosti černobílé. Mike Rothmiller se dozvěděl o hrůzostrašných zločinech, enormním zneužívání pravomoci, včetně zvěstí o utajení události kolem smrti Marilyn Monroe. Doslechl se o tom při jednom rozhovoru v kavárně poblíž Parker Center, což je policejní ředitelství v centru města pojmenované po bývalém náčelníku a kontroverzním zakladateli losangeleské policie, Williamu Parkerovi. Brzy poté, v roce 1975, se v Parker Center odehrálo médií ovlivněné zdráhavé interní vyšetřování, které opětovně potvrdilo, že Marilyn Monroe spáchala sebevraždu.

Nedlouho nato už Mike Rothmiller věděl, že oficiální závěr vyšetřování je absurdní.

Když tenkrát odezněl povyk kolem opětovného vyšetřování smrti Marilyn Monroe a titulky novin se v roce 1978 začaly zabývat škrtičem z údolí, který odkládal těla zabitých žen podél losangeleských dálnic, šéfoval městským policejním jednotkám Daryl Gates. To on v roce 1975 organizoval a vedl zmíněné interní vyšetřování. Tehdy podepsal Rothmillerovo povýšení a jeho zařazení jako detektiva v utajení v rámci Gatesovy bývalé jednotky zvané The Organized Crime Intelligence Division (Útvar pro odhalování organizovaného zločinu, dále jen OCID). Jako zelenáč mezi špiony a nejmladší mezi detektivy dostal Rothmiller na první týdny v nové funkci stůl a kancelářskou práci. Atmosféra tam připomínala práci v sídle moskevské vlády. Kancelář neměla okna a šedá třípatrová budova stála v ústraní na okraji centra města jako ostuda architektury, stejně jako protilehlá autobusová zastávka Greyhound Bus Station. Náplň práce však stála za to.

Mike si pamatuje první dny na novém místě v roli detektiva v roce 1978; atmosféra vyvolávala hororové pocity. Cílem bylo pomoci nováčkům, jako byl on, vplout do prostředí OCIDu tím, že budou seznámeni s běžnými postupy oddělení. Jeho první úkol v roli detektiva bylo zkontrolovat stav zásob a ujistit se, že čtyři poručíci a kapitán Stuart Finck mají dostatek papíru i tužek. Musel sepsat inventář.

Poručík, který ho měl na starosti, nebyl pochůzkářem, ale administrativním pracovníkem, jakýmsi pseudomanažerem. Chtěl vědět, kolik tuhy přesně zbývá v použitých tužkách. Rothmiller měl dojem, že ho jen šikanují, ale nebylo tomu tak, zkrátka zatím jen přešlapoval na místě. Rozhodl se neustále předstírat zaneprázdněnost.

To nebylo těžké, neboť jen šest kroků od jeho stolu byla zeď zastavěná něčím, co na první pohled vypadalo jako obrovská knihovna. Při bližším pohledu ale bylo zřejmé, že police jsou od podlahy po strop plné statisíců tajných spisů. Vedle stála řada po hruď vysokých zásuvkových dílů, ve kterých byly klíče k dokumentům.

I kdyby měl pocit, že si může hrát na Aladina, tady nepotřeboval ani vyslovit abrakadabra, aby se dostal k jejich obsahu.

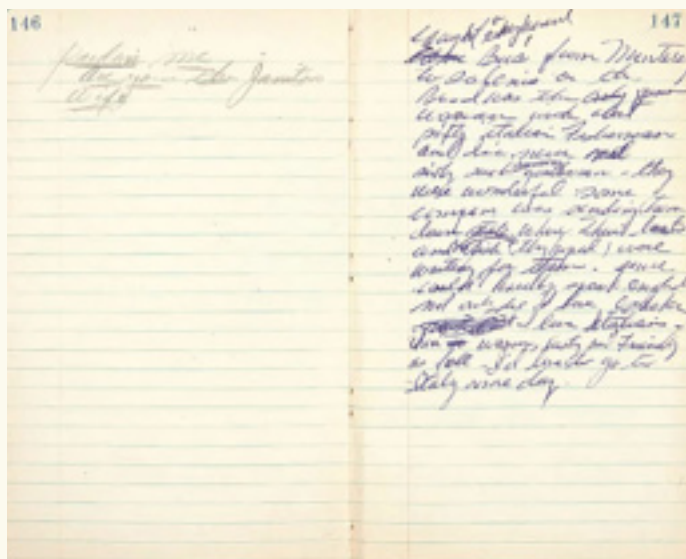
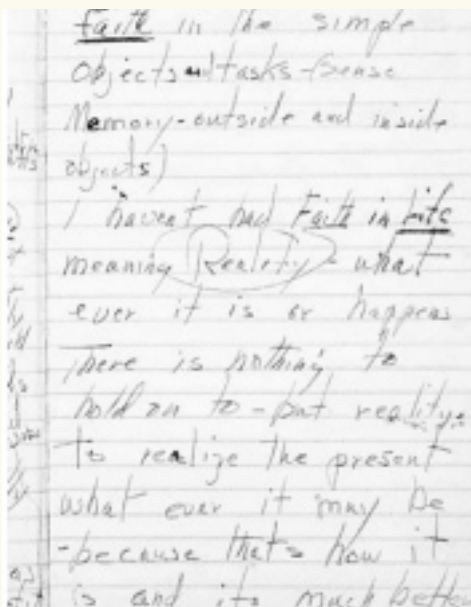
Uvnitř kovových pořadačů byla abecedně seřazená jména na indexových kartičkách, které obsahovaly kód vedoucí k dal-

ším složkám na dvanácti policích, vysokých opět od podlahy až po strop. Složky nesly jména osob, organizací či míst, shodná se jména na kartičkách. Bylo zde na tisíce kartiček, některé staré i téměř padesát let. Mike měl dostatek času, aby rozluštil systém kódovaných odkazů a dokázal najít spojitost mezi jednotlivými dokumenty. Mnohé na sebe vzájemně odkazovaly, jiné pojednávaly o lidech, kteří již dávno zemřeli, a přesto do jejich složek přibývaly nové informace a složky zůstávaly živé. OCID jim tak zajišťoval nesmrtelnost, dokud některý z jejich spojenců stále žil. Hollywood, jakožto místní průmysl a všichni z jeho okolí, zde byli v překvapivě velké míře zastoupeni. Seřazené indexové kartičky o velikosti 5x7 palců byly bezpečně ukryty v řadě vysokých zásuvkových dílů. Obsahovaly fotografie osoby, osobní informace a jednotlivé očíslované věty (na obou stranách kartičky), které popisovaly obsah zařazených hlášení. Číslo před každou větou informovalo detektiva, kde přesně hledat konkrétní hlášení v rámci zpravodajské pokladnice OCIDu. V některých případech patřilo jednotlivcům na desítky kartiček, protože jejich spisy byly obsáhlé, shromažďované po desetiletí. Rothmiller zjistil, že existuje ještě tajný interní OCID kód označený * na indexové kartičce, signalizující existenci dalšího, přísně tajného a důvěrného spisu se jménem dané osoby.

Hlášení jednotlivých detektivů musela projít minimálně dvojitou kontrolou a dvojitým schválením. V závislosti na míře citlivosti informace se pak hlášení ukládalo mezi tajné spisy nebo supertajné Cfs spisy (Confidential Files).

Tajné spisy patřily do kanceláře poručíka. Supertajné spisy se ukládaly poblíž poručíkovy kanceláře v zamykatelné místnosti, které se říkalo trezor či sejf. Nejstřeženější dokumenty byly v držení kapitána OCIDu a náčelníka policie v jejich soukromých trezorech. Náčelník policie u sebe měl i tajné spisy vedené na jméno každého reportéra a vydavatele novin v Jižní Kalifornii.

Rozumí se samo sebou, že tajné složky novinářů se používají dodnes. Supertajné spisy byly zamčeny v místnosti, která se nacházela jen několik metrů od polic, kde bylo uloženo nespočetné množství informací, možná miliony hlášení. Marilyn Monroe, bratři Kennedyové a mnozí další byli propojeni čtyřiceti či padesáti indexovými kartičkami, z nichž každá odkazovala na dvacet, třicet i více složek přeplněných informacemi.

Stránky z deníku Marilyn Monroe

Supertajné spisy oficiálně neexistovaly, což je mělo ochránit před soudní obsílkou. Existovaly i takzvané ghost files (složky duchů), které obvykle obsahovaly informace použitelné proti LAPD. Tyto informace byly přísně tajné kvůli způsobu, jakým byly získány, nebo pro svůj provokativní obsah. Byly ukládány do veřejných úložišť, která si detektivové OCIDu pronajímali za hotové peníze vyplácené z fondu Tajné služby. Existovala ještě další skupina vysoce utajovaných složek nazývaná bílé papíry. Tyto informace nebyly psány na hlavičkový papír LAPD ani je nešlo jinak identifikovat. Nebyly považovány za oficiální policejní dokumenty a nebyly přístupné nikomu mimo OCID. Obsahovaly natolik citlivý materiál, obvykle politického charakteru, že je náčelník policie ukládal do svého osobního sejfů. Pokud by se stalo, že by se kterýkoli z bílých papírů dostal do rukou médií, kohokoli zvenčí nebo se v nejhorším případě stal součástí soudního procesu, pak představitel LAPD, který vypovídal pod přísahou, jednoduše konstatoval, že se jedná o evidentní padělek, neboť všechny dokumenty LAPD se píšou na identifikovatelný hlavičkový papír. Ve valné většině případů však policejní náčelník po přečtení obsahu bílého papíru nařídil jeho zničení. Mike Rothmiller jako detektiv OCIDu brzy pochopil tento rituál ničení dokumentů a byl pravidelně nucen se do této činnosti zapojovat.

Mikeův prvotní úkol byla úřednická rutina. Jakmile se však dostal od ořezávání tužek ke čtení tajných složek, k hromadě tajemství, k níž měl nyní neomezený přístup, jeho pohled na věci, jimž byl do té chvíle stejně jako zbytek veřejnosti nucen věřit, se nenávratně změnil. Spolu s informacemi o úpadku v řadách politiků a hollywoodských skandálech se mu dostaly do rukou zamlčené důkazy o smrti Marilyn Monroe. Vedení města prohlásilo její smrt za sebevraždu či neúmyslné předávkování; tak zněl oficiální závěr, jehož se LAPD chytila jako tonoucí stébla. Všechny následně vyvozené závěry vystavěli navzdory vrtkavé konstrukci podpůrných důkazů. Nicméně Mike Rothmiller nyní s jistotou věděl, že si Marilyn Monroe smrt nezařadila sama. Důkazy upevnily jeho přesvědčení, že zemřela rukou druhé osoby. Postupně se propracovával složkami a utvzoval se ve svém názoru. Důkazy na sebe vzájemně odkazovaly, vedly ho ze zabezpečené sekce OCIDu ve třetím poschodí až k vnitřní svatyni, onomu nevšednímu poschodí až po strop zaplněnému přísně tajnými složkami, světu, jež ukrýval záznamy kompromitujících událostí. Zarazilo ho, že dokumenty nebyly zaprášené ani zvlhlé; vše se tedy stále používalo. Obdivoval chytrý systém propojení dokumentů kódovanými kartami, které se mohly snadno ztratit nebo zaměnit, čímž by některé složky dočista zmizely ze světa (pokud by o ně požádala asociace zvaná Svoboda informací nebo otravný soudní příkaz, LAPD jednoduše odpovídala, že takové složky neexistují), zatímco ve skutečnosti by zůstaly v bezpečí a dostupné těm, kteří měli přístup ke kódu a klíčům, jimiž mohli odemknout tuto studnici informací: tajemství využívaná několika náčelníky LAPD se stejnou měrou efektivitě, s jakou Edgar Ho over používal informace ze složek FBI proti největším politickým nepřítelům Ameriky.

Mike Rothmiller není obyčejný bývalý detektiv. Pokračoval ve významné kariéře v oblasti vymáhání práva jako poradce vlády USA. Koncipoval a řídil globální zpravodajské operace zaměřené na zločinecké skupiny, terorismus a politickou korupci.

Pracoval jste ve speciální zpravodajské sekci, která shromažďovala informace o celebritách a mafiánech. Jak jste dospěl k poznání, že za smrtí Marilyn Monroe stojí někdejší americký generální prokurátor Bobby Kennedy. Přežil jste pokus o atentát, který zřejmě souvisel se smrtí Marilyn, a pokračoval ve velmi úspěšné kariéře jako dokumentární producent a spisovatel. Kdysi jste byl nominován na Pulitzerovu cenu a jste uznávaným autorem a historikem.

Asi po deseti letech práce u policie jsem byl přidělen k „Divizi zpravodajství o organizovaném zločinu“ LAPD, která vlastnila kartotéky plné složek a dokumentů od mafiánských bossů po politiky, herce a televizní moderátory. V rámci studia obdobných materiálů jsem narazil na složky „Kennedyho“.

Byl jsem jedním ze 60 detektivů, kteří trávili čas fotografováním předních hollywoodských osobností, soudců a politiků. Tito lidé tajili své aféry, vztahy mezi homosexuály nebo se nevědomky dostávali do kompromitujících pozic.

Že Marilyn Monroe měla blízko ke Kennedyům, jsem začal tušit, když nedlouho před svou smrtí, vystoupila v televizní oslavě Johna F. Kennedyho v Madison Square Garden s písní „Happy Birthday, Mr President“.

Ale byl to Bobby Kennedy, prezidentův bratr, koho Monroe milovala.

Začal jsem se probírat složkami a setkával se slavnými jmény. Tak jsem našel soubor „Kennedy“ a zjistil jsem, že je spojen s jedním o Marilyn Monroe a Peteru Lawfordovi (americký herec britského původu, člen umělecké skupiny Rat Pack a švagr amerického prezidenta Johna F. Kennedyho). Zjistil jsem, že v době její smrti byly odposlouchávány jejich telefony a viděl i jméno chláпка, který za tím stál. Našel jsem ho, mluvil s ním a za čas mezi námi vznikl jakýsi vztah. Řekl mi, co věděl o noci před její smrtí. Ale prý to nebylo nic moc jiného, než se veřejně tradovalo. Že zemřela a kolem její smrti byly nějaké nejasné otázky.

Kopii Monroeova deníku jsem objevil v držení LAPD navzdory tvrzení, že neexistuje. Při návštěvě sídla Playboye jsem

Mike Rothmiller má za sebou vynikající kariéru při vymáhání práva napříč americkými federálními a státními agenturami a americkými a mezinárodními zpravodajskými službami. Sloužil deset let na losangeleském policejním oddělení [LAPD], z toho pět let jako tajný detektiv v Oddělení pro odhalování organizovaného zločinu [OCID]. Jeho první kniha, LA Secret Police: Inside the Elite LAPD Spy Network, byla bestsellerem New York Times. Vedle své oddanosti veřejné službě si Mike Rothmiller vybudoval mediální kariéru jako producent televizních dokumentů a pracoval jako korespondent a moderátor pro americké PBS, ESPN a další mezinárodní televizní trhy.

Douglas Thompson je autorem významných hollywoodských biografii a objevených bestsellerů o pozoruhodných lidech a událostech. Je pravidelným přispěvatelem do významných novin a časopisů po celém světě. Jeho kniha Temné srdce Hollywoodu podrobně popsala historii a vliv organizovaného zločinu na hlavní město filmu a je podle ní natočen televizní seriál.

náhodou zahlédl Lawforda a požádal herce, aby mi zavolal. Dvacet let po smrti Marilyn mi podrobně popsal její tragický konec. Monroe se v měsících před svou smrtí stávala čím dál nestálejší, protože pojala podezření, že ji bratři Kennedyové jen využívají. Věřila, že Bobby, ženatý a otec osmi dětí, kvůli ní opustí svou ženu, ale když si uvědomila, že se tak nestane, rozhodla se, že to všechno zveřejní.

Lawford mi vyprávěl, jak se Monroe nedlouho před svou smrtí zúčastnila večírku v sídle Franka Sinatry, kde ji opili a když byla v bezvědomí znásilnili a vyfotografovali v kompromitujících pozicích.

Navzdory tomu odmítla ustoupit a trvala na tom, že bude zveřejňovat své záležitosti s Kennedyovými, což by jistě stálo Johna jeho prezidentství a Bobbyho funkci generálního prokurátora. V noci její smrti, tvrdil Lawford, byl s Bobbym Kennedym, když navštívili Marilynin dům, kde došlo k hádce. Když se vrátili, řekl, že viděl Bobbyho Kennedyho míchat sklenici vody, aby jí dal napít, a že zemřela krátce poté, co ji vypila. Policie pak prý měla jediný úkol, utajit vraždu, a jeho a Bobbyho eskortovali z města.

Jaký byl další průběh vyšetřování?

Pomocí Monroeova deníku, prepisů z odposlechů a poskládání dalších důkazů, jsem nabyl přesvědčení, že příběh je pravdivý, ale bylo potřeba pokračovat ve vyšetřování... ale to se stalo pro mě málem osudné. Jednou v noci, jsem musel jít na schůzku s informátorem do 100 mil vzdálené pouště. Vyprávěl mi o policajtech obchodujících s drogami, což nebylo nic nového. Přišel

jsem domů kolem půlnoci. Žil jsem v klidné předměstské oblasti a všiml jsem si, že za mnou jede motorka. Viděl jsem ruku a pistoli a rychle jsem s autem sjel ze silnice. Zahlédl jsem záblesk.

Neuvědomil jsem si to, ale byl jsem zasažen, a střela mi poškodila míchu. Byl to začátek velmi děsivé situace. Později mi bylo řečeno, že jsem asi věděl příliš mnoho. Pachatel nebyl nikdy dopaden a v rozhovoru pro Crime World jsem uvedl, že nemůžu vyloučit myšlenku, že byla schválena americkým státem jako přímý důsledek mého vyšetřování účasti Bobbyho Kennedyho na smrti Monroe.

A co bylo dále?

Dělal jsem si poznámky o všem, co jsem se ve Fort Davis naučil. Po celá desetiletí jsem je skrýval, přijal místo ředitele Sony Electronics. Po svém odchodu do důchodu a s pomocí novináře Douglase Thompsona jsem dal dal dohromady své důkazy. Tak vznikla kniha Šokující smrt Marilyn Monroe.

(Ze zahraničních pramenů, snímky nejsou součástí knihy)

Colleen Hooverová 9. LISTOPAD

Od autorky bestsellerů Pravda, nebo lež, Bez naděje, Odvrácená tvář lásky a dalších. Den před odjezdem z L. A. se Fallon seznamuje se začínajícím spisovatelem Benem. Jejich neovladatelná přitažlivost vede k tomu, že Fallonin poslední den ve městě stráví společně. Pro Bena je Fallonin život přesně tou inspirací, kterou pro své psaní hledal. Rozhodnou se proto zůstat v kontaktu. Vedou sice oddělené životy a prožívají vlastní vztahy, každý rok v ten samý den se však setkávají. Po nějakou dobu to funguje, až si jednoho dne Fallon není jistá, jestli jí Ben říká pravdu, nebo si jen realitu vymýšlí, aby dosáhl své dokonalé zápletky. Zažijí jedinečnou love story, nebo oba skončí se zlomeným srdcem?

Přeložila Jana Jašová

Vázaná, 336 stran, 349 Kč, ISBN: 978-80-249-4624-5, EAN: 9788024946245

Vydává IKAR

Zakoupit můžete zde

<https://www.knizniklub.cz/knihy/533566-x9-listopad.html>

Ukázka z knihy a rozhovor s autorkou na dalších stranách

www.euromedia.cz

Fallon

Napadlo mě, co by se asi tak stalo, kdybych mu tu sklenici hodila na hlavu. Bylo to silné sklo. A on má tvrdou hlavu. Takže by se nejspíš ozvalo pořádné, uspokojivé zadunění. Napadlo mě, jestli by krvácel. Na stole sice byly ubrousky, ale ne ty silné, co by dokázaly nasát hodně krve.

„Takže, no, jsem trochu v šoku, ale to se stává,“ prohodil.

Při zvuku jeho hlasu jsem sevřela sklenici pevněji v prstech, aby se nakonec přece jen nerozletěla proti jeho lebce.

„Fallon?“ Odkášlal si a pokusil se svůj tón zjemnit, ale stejně se do mě zabodl jako nůž. „Ty mi na to nic neřekneš?“

„Co mám říct?“ zamumlala jsem spíš jako vzteklé dítě než jako osmnáctiletá dospělá žena. „Mám ti pogratulovat?“

Opřela jsem se zády o stěnu boxu a zkřížila ruce na prsou. Dívala jsem se na něj a přemýšlela, jestli je ta lítost v jeho očích výrazem toho, že jsem ho zklamala, nebo jestli už zase hraje. Bylo to sotva pět minut, co se usadil, ale už stačil tenhle box proměnit ve svoje jeviště. A mě už zase donutil stát se jeho obecnstvem.

Zabubnoval prsty na šálek s kávou a pár vteřin mě mlčky pozoroval.

Ťuktůktuk.

Ťuktůktuk.

Ťuktůktuk.

Myslel si, že to nakonec vzdám a vyslovím to, co chce slyšet. Jenže v posledních dvou letech se mnou nebyl a nevěděl, že ta holka, která tohle dělávala, už je pryč.

Když jsem odmítla přistoupit na jeho hru, konečně si povzdychl a spustil lokty na stůl. „Myslel jsem, že kvůli mně budeš mít radost.“

Přiměla jsem se prudce zavrtět hlavou. „Radost?“

Kvůli tobě?“

To snad nemyslí vážně.

Pokrčil rameny a jeho narůstající podráždění vystřídal potměšilý úsměv.

„Nenapadlo by mě, že to v sobě ještě mám – stát se znova tátou.“

Z úst mi unikl výbuch nevěřícího smíchu. „Když vystříkneš sperma do vagíny čtyřicetileté holky, otce to z tebe neudělá,“ upozornila jsem ho trochu hořce.

Potměšilý úsměv se mu rychle rozplynul. Opřel se a naklonil hlavu ke straně. Tohle bylo jeho obvyklé gesto, když nevěděl, jak při natáčení něco zahrát.

„Stačí se tvářit, že uvažuješ nad něčím hlubokým. Pak si tam každý dosadí emoci, jakou v tom chce vidět. Smutek, zamyšlení, omluvu, sympatii.“ Nejspíš už zapomněl, že byl od narození mým učitelem herectví. A že tenhle výraz byl jedním z prvních, které mě naučil.

„To má snad znamenat, že nemám právo si říkat otec?“ Znělo to, jako by ho moje reakce urazila.

„A čím jsem pak tobě, co?“

Tu otázku jsem brala jako řečnickou. Nabodla jsem další kousek ledu. Obratně jsem vsunula brčko do otvoru v kostce a nechala ji po něm

sklouznout do pusy. A pak jsem kostku hlasitě a neotesaně rozkousala. Snad táta nečeká, že mu na tohle odpovím. Přestal se ke mně chovat otcovsky ten večer, kdy se moje herecká kariéra zasekla – a tenkrát mi bylo teprve šestnáct. A jestli mám být upřímná, nevím ani, jestli se ke mně choval otcovsky někdy předtím.

Naše role odjakživa spíš odpovídaly učiteli herectví a studentce.

Pravička mu vylétla k hlavě, k tomu místu, odkud mu vyrůstaly draze implantované vlasy. „Proč tohle děláš?“ Viděla jsem, jak jeho podráždění nad mým postojem sílí. „To se pořád zlobíš, že jsem nedorazil na tvou absolventskou oslavu? Už jsem ti vysvětlil, že jsem měl jiné povinnosti.“ „Ne,“ odpověděla jsem pevně. „Přece jsem tě na svou oslavu nepozvala.“

Odtáhl se a užasle se na mě zadíval. „Proč ne?“

„Měla jsem jen čtyři vstupenky.“

„A?“ pobídl mě. „Jsem tvůj otec. Proč bys mě, sakra, neměla pozvat na slavnostní zakončení školy?“

„Stejně bys nepřišel.“

„To nemůžeš vědět,“ odsekl.

„Nepřišels.“

Protočil panenky. „Ovšemže ne, Fallon. Když jsem nedostal pozvánku.“ Ztěžka jsem si povzdychla. „To je neskutečný. Už chápu, proč tě máma opustila.“

Zavrtěl hlavou. „Tvoje matka mě opustila, protože jsem spal s její nejlepší kamarádkou. Moje povaha s tím neměla nic společného.“

Vůbec jsem nevěděla, co na to mám odpovědět.

Ten chlap v sobě neměl kouska studu. Rozčilovalo mě to, ale taky jsem mu to záviděla. Svým způsobem jsem si přála být víc jako on než jako máma. Táta si ze svých početných chyb nic nedělal, kdežto já se nedokázala soustředit na nic jiného než na těch pár, které mám. Budila jsem se kvůli nim předčasně, v noci jsem nemohla spát.

„Pro koho je losos?“ zeptal se číšník. Dokonalé načasování.

Zvedla jsem ruku a talíř přistál přede mnou. Chuť k jídlu mě přešla, takže jsem jen začala honit rýži po talíři sem tam.

„Promiňte...“ uslyšela jsem nad sebou a tázavě se na číšníka zadívala. Jenže nemluvil ke mně. Upřeně zíral na tátu. „Nejste náhodou...“

Panebože. A je to tady.

Číšník plácl dlaní do stolu, až jsem sebou trhla.

„Jste to vy! Jste Donovan O'Neil! Vy jste hrál Maxe Epcotta!“

Táta skromně pokrčil rameny, jenže jsem moc dobře věděla, že v něm není skromnosti, co by se za nehet vešlo. Maxe Epcotta už sice nehrál nějakých deset let, co se ten seriál přestal vysílat, ale pořád se choval jako velká hvězda. A lidi, co ho takhle pořád poznávali, mu k tomu dávali zelenou. Někdy se chovali, jako by byl první herec, kterého v životě vidí. Tohle je LA, prokrista! Tady jsou herci úplně všichni!

Pořád ve stejné jízlivé náladě jsem nabodla na vidličku sousto lososa, jenže číšník mě vyrušil s prosbou, jestli bych ho mohla s tátou vyfotit.

Ach jo.

Neochotně jsem vyklouzla z boxu. Číšník se mi pokusil strčit svůj mobil, ale zvedla jsem odmítavě ruku a obešla ho.

„Musím si odskočit,“ zamumlala jsem a zamířila do uličky. „Udělejte si s ním selfíčko. Selfíčka přímo miluju.“

A přidala jsem do kroku, abych už byla na toaletách a na chvíli se zbavila tátovy přítomnosti. Nevím, proč jsem po něm chtěla, aby se se mnou dneska sešel. Asi proto, že se stěhuju a neviděla jsem ho už bůhvíjak dlouho, jenže ani to není dost dobrá omluva pro to, co jsem si na sebe ušila.

Rozrazila jsem dveře první kabinky a zamkla se uvnitř. Pak jsem zakryla prkýnko ochrannou folií a posadila se na mísu.

Četla jsem článek o výskytu bakterií na veřejných záchodcích. V první kabince je počet bakterií vždycky nejmenší. Lidi předpokládají, že je nejvytíženější, takže se jí snaží nepoužívat. Až na mě. Já zase nepoužívám žádnou jinou. Germofobii nemám odjakživa, ale ty dva měsíce v nemocnici v šestnácti ve mně odstartovaly lehce obsedantně-kompulzivní chování, pokud jde o hygienu.

Když jsem použila toaletu, nejmíň minutu jsem si důkladně myla ruce. Celou dobu jsem zírala jen na ně, ne do zrcadla. Teď už jsem se pohledům na sebe dokázala vyhýbat úspěšně, ale stejně jsem na okamžik zahlédla svůj odraz, když jsem se natahovala pro papírový ručník. A na to, co jsem tam viděla, si prostě nezvyknu nikdy, i kdybych na sebe koukala častěji.

Zvedla jsem levičku a přejela s ní po jizvách, které se mi táhly po celé levé tváři a přes čelist na krk. Mizely pod límcem košile, ale pod oblečením pokračovaly dál, hyzdily mi celou levou půlku těla a končily nad pasem. Přejela jsem prsty po kůži, která teď připomínala popraskanou kabelku. Jizvy mi nepřestávaly připomínat, že ten požár byl skutečný, nejen noční můra, ze které se dokážu probudit štípacem do ruky. Celé měsíce po něm jsem zůstávala v obvazech a nemohla se dotknout většiny těla. Když už se teď kůže zahojila a zůstaly jen jizvy, dotýkala jsem se těch míst až posedle. Pod bříšky prstů to bylo cítit jako napnutý samet a mělo by to být na dotek stejně odporné jako na pohled. Jenže mně bylo ve skutečnosti příjemné na ně sahat. Často jsem si bezmyšlenkovitě přejížděla prsty po krku nebo paži, jako bych četla Braillovo písmo vypálené do kůže – než mi došlo, co dělám, a zarazila jsem se. Na té záležitosti, která mi podtrhla život pod nohama, by se mi nemělo líbit vůbec nic, ani taková hloupost jako příjemný pocit pod bříšky prstů. Pokud ale šlo o můj vzhled, na tom jsem nic pozitivního najít nedokázala. Jako by ty jizvy zdůraznily každý můj nedostatek, zvýraznily ho růžovou a vystavily světu, aby je náhodou nepřehlédl. I když jsem se to snažila maskovat vlasy a oblečením, pořád tam byly. Budou tam vždycky. Trvalá památka na noc, která zničila to nejlepší ze mě.

Normálně se moc nesoustředím na data nebo výročí, ale když jsem se ráno vzbudila, dnešní datum bylo to první, co mě napadlo. Možná proto, že jsem na to myslela i včera před usnutím. Bylo to už dva roky, co v tátově domácnosti vypukl požár, který mě málem připravil o život. Možná jsem tátu chtěla dneska vidět kvůli tomu. Třeba jsem doufala, že si vzpomene – že se mě bude snažit nějak potěšit. Ví, že už se mi naomlouval dost, ale jak mu mám doopravdy odpustit, že na mě tenkrát zapomněl?

Zůstávala jsem u něj doma přes noc většinou tak jednou týdně. Jenže tehdy ráno jsem mu poslala esemesku, aby věděl, že tam zase přespím. Takže člověk by mýsl, že když u něj doma začne hořet, poběží mě hned zachránit.

Jenže to se nestalo – táta zapomněl, že tam jsem. Nikdo netušil, že v domě někdo je, dokud mě neuslyšeli vriskat z patra. Ví, že si to táta

hodně vyčítal. V těch týdnech potom se mi pořád omlouval, jenže pak omluvy začaly řídnout stejně jako jeho návštěvy a telefonáty. Ta zatrpkllost ve mně pořád zůstávala, i když jsem se jí snažila zbavit. Ten požár byla nehoda.

Přežila jsem. Pokoušela jsem se soustředit na tyhle dvě věci, jenže to bylo těžké, protože jsem na to musela myslet pokaždé, když jsem se na sebe podívala. Vždycky, když se na mě podíval někdo jiný.

Dveře na toalety se otevřely a dovnitř vešla cizí žena. Podívala se na mě, rychle se odvrátila a zamířila k poslední kabince.

Měla jste si vybrat první, madam.

Naposledy jsem se na sebe podívala do zrcadla.

Nosívala jsem vlasy po ramena a s ofinou, ale za poslední dva roky mi hodně povrostly. Nechala jsem je vyrůst úmyslně. Prohrábla jsem si prsty dlouhé tmavé prameny, které jsem se naučila nechat splývat tak, že mi zakrývaly většinu levé tváře. Stáhla jsem si levý rukáv přes zápěstí a vyhrnula si límec tak, aby zakrýval celý krk. Takhle byly jizvy sotva viditelné a díky tomu jsem našla odvahu podívat se na sebe do zrcadla. Dřív jsem si o sobě myslela, že jsem hezká. Jenže vlasy a šaty všechno neskryjí.

Uslyšela jsem spláchnutí a rychle se vydala k východu, než ta žena vyjde z kabinky. Většinou se lidem snažím vyhýbat, ale ne ze strachu, že budou civět na moje jizvy. Důvod je ten, že se na mě neřívají. Sotva jim na mě padne pohled, hned uhnou očima, aby nevypadali hrubě nebo zvědavě. Někdy by bylo fajn, kdyby se mi podívali do očí a chvíli tak vydrželi. Už dávno se mi to nestalo. Nerada přiznávám, že mi chybí ta pozornost, kterou jsem dřív vzbuzovala, ale je to tak.

Vyšla jsem z toalet a zamířila zpátky k boxu. Zklamalo mě, když jsem z dálky uviděla temeno tátovy hlavy. Trochu jsem doufala, že než se vrátím, někdo ho kvůli něčemu naléhavému odvolá a už bude pryč.

Lidi si většinou dvakrát nevšímám, vzhledem k tomu, že oni taky dělají všechno, aby se vyhnuli očnímu kontaktu se mnou. Jenže tohle byla výjimka. Ten kluk mě pozoroval, upřeně, zvědavě i tak nějak naléhavě.

A moje první myšlenka byla: Kéž by se tohle stalo před dvěma lety.

Tohle mě obvykle napadlo, když jsem narazila na kluky, co se mi zdáli atraktivní. A to tenhle rozhodně byl. Ne tím typicky hollywoodským způsobem, jakým je přitažlivých většina kluků odsud z města. Všichni vypadají stejně, jako by existovala nějaká forma pro dokonalý odlitek úspěšného herce a všichni se jí snažili přizpůsobit.

Tenhle kluk byl úplně jiný. Strniště na bradě neměl symetrické, uměle vypěstované pro efekt. Bylo nepravidelné, místy tmavší, místy světlejší, jako někdo, kdo pracoval dlouho do večera a neměl čas se oholit. Vlasy si neupravil gelem, aby vypadal, že právě vstal z postele. Tenhle kluk byl rozčuchaný doopravdy. Čokoládové pramínky mu padaly do čela, tak trochu nepředvídatelně a divoce. Jako kdyby se probudil na poslední chvíli před důležitou akcí a neměl ani čas se podívat do zrcadla. Takový neupravený vzhled by mě měl odpuzovat, ale bylo to zvláštní. Ten kluk sice vypadal, že naprosto kašle na svůj zevnějšek, ale stejně to byl jeden z nejatraktivnějších příslušníků opačného pohlaví, co jsem kdy viděla.

Totíž... asi.

Možná to byl jen vedlejší efekt mé posedlosti hygienou. Třeba jsem podvědomě tak silně toužila po bezstarostnosti, kterou ten kluk zosobňoval, že jsem si pletla závist s fascinací. Možná mi taky připadal hezký proto, že byl za poslední dva roky jedním z nemnoha lidí, co se okamžitě neodvrátili stranou ve chvíli, kdy se setkali s mým pohledem.

Zatím jsem ještě neprošla kolem jeho stolu, což jsem musela, abych se dostala k našemu boxu. Bohužel jsem se nemohla rozhodnout, jestli mám kolem něj přesprintovat, abych se jeho zírání zbavila, nebo naopak

projit pomaloučku a nasávat do sebe jeho pozornost. Když jsem se dostala na jeho úroveň, pohnul se a najednou na mě zíral až moc intenzivně. Příliš vtíravě. Cítila jsem, jak mi rudnou tváře a brní mě pokožka, takže jsem sklopila pohled k nohám a nechala si vlasy sklouznout do obličeje. Dokonce jsem vcucla pramínek do pusy, abych zakryla co nejvíc ze svého obličeje. Nevím, proč mi pod jeho upřeným pohledem bylo tak nepříjemně, ale bylo. Ještě před pár vteřinami jsem myslela na to, jak mi chybí, že se na mě už nikdo nedívá, jenže když na to teď došlo, chtěla jsem jen, aby se koukal jinam.

Těsně před tím, než mi zmizel z periferního vidění, jsem střelila očima jeho směrem a zachytila náznak úsměvu. Asi si těch jizev nevšiml. To je jediný důvod, proč by se na mě hezký kluk jinak usmíval.

Sakra. Vadilo mi, že uvažuji takhle. Nebývala jsem taková. Byla jsem sebevědomá, ale všechna moje sebedůvěra shořela v tom ohni. Snažila jsem se ji zase najít, jenže mi připadalo těžké uvěřit, že bych mohla někomu připadat atraktivní, když se na sebe ani sama nedokážu podívat do zrcadla.

„Tohle se nikdy neomrzí,“ prohodil táta, když jsem vklouzla zpátky do boxu.

Podívala jsem se na něj. Skoro jsem zapomněla, že tam na mě čeká. „Co se neomrzí?“

Mávl vidličkou k číšníkovi, který teď stál u pokladny. „Tohle. Fanoušci.“ Nabral si sousto a začal mluvit s plnou pusou. „Tak cos se mnou vlastně chtěla probrat?“

„Proč myslíš, že jsem s tebou chtěla řešit něco konkrétního?“

Ukázal na stůl. „No, když jsme spolu na obědě.“

Určitě jsi mi chtěla něco říct.“

Je smutné, co se z našeho vztahu stalo. Že stačí domluvit si obyčejný oběd, a on hned ví, že za tím nestojí jen touha dcery vidět svého otce.

„Zítřka se stěhuju do New Yorku. No, vlastně už dneska večer. Ale letí mi to pozdě a přistanu až zítřka dopoledne v deset.“

Táta se natáhl po ubrousku a ztlumil s ním odkašlání. Aspoň myslím, že se mu jen chtělo kašlat. Tohle nebyla zrovna novina, ze které by musel začít dávat.

„Do New Yorku?“ vyrazil ze sebe.

A pak... se rozesmál. Rozesmál. Jako by představa, že žiju v New Yorku, byla směšná. Jen klid, Fallon. Tvůj táta je čurák. Ale to víš už dávno, ne?

„Proč, proboha? Proč? Co je v New Yorku?“ Vyrážel to ze sebe postupně, jak tu informaci zpracovával. „Prosím, neříkej mi, že ses seznámila s někým online!“

Pulz se mi rozletěl. To nemůže aspoň předstírat, že pro jednu moje rozhodnutí podporuje?

„Potřebuju změnu. Napadlo mě, že zkusím chodit na konkurzy na Broadwayi.“

Když mi bylo sedm, táta mě vzal na Broadway na představení Cats. To bylo poprvé, co jsem kdy přijela do New Yorku, a byl to jeden z nejkrásnějších výletů v mém životě. Do té doby na mě táta pořád naléhal, ať se stanu herečkou. Jenže teprve když jsem zhlédla první živé představení, došlo mi, že se musím stát herečkou. Neměla jsem nikdy šanci to zkusit v divadle, protože mou kariéru měl v rukou táta, a ten dával přednost filmu. Jenže už to bylo dva roky, co jsem něco naposledy natočila. Netušila jsem, jestli budu mít odvalu začít obcházet konkurzy, ale stěhování do New Yorku představovalo jednu z mála aktivních věcí, pro které jsem se od toho požáru rozhodla.

Táta se napil, a když položil skleničku na stůl, ramena se mu zvedla v povzdechu. „Poslyš, Fallon,“ ozval se. „Vím, že ti hraní chybí, ale není načase soustředit se na něco jiného?“

Teď už mi tak málo záleželo na jeho mínění, že jsem mu ani nevetla do

obličeje, co za sračky to vykládá. Celý život se mě snažil přimět, abych šla v jeho stopách. Po tom požáru mě ale totálně odepsal. Nejsem pitomá. Chápala jsem, co si myslí – že už nemám na to, abych se stala herečkou. A napůl jsem mu dávala za pravdu. V Hollywoodu je hodně důležité, jak člověk vypadá.

A právě proto jsem se chtěla přestěhovat do New Yorku. Jestli chci ještě někdy hrát, divadlo by mohlo znamenat mou jedinou šanci.

Ale... kéž by táta nebyl tak čitelný. Mámu nadchlo, když jsem jí pověděla, že se chci stěhovat. Od maturity a od té doby, co jsem se nastěhovala k Amber, jsem skoro nevycházela z bytu. Máma byla smutná, že se odstěhuju tak daleko od ní, ale šťastná, že jsem připravená opustit nejen byt, ale i celou Kalifornii.

Kéž by táta taky pochopil, jak velký krok to pro mě je.

„A co to načítání knih?“ zeptal se.

„To chci dělat dál. Audioknihy se načítají ve studích a takový jsou v New Yorku taky.“

Táta protočil panenky. „Naneštěstí.“

„Co je na audioknihách špatného?“

Střelil po mně nechápavým pohledem. „Myslíš kromě toho, že načítání knížek se pokládá za hereckou žumpu? Fallon, ty bys přece zvládla něco lepšího. Sakra, běž na vysokou nebo tak něco.“

Srdce mi pokleslo. A to už jsem si říkala, že táta nemůže být netaktnější!

Přestal žvýkat a podíval se přímo na mě, jako by mu došlo, co vypustil z pusy. Rychle si otřel rty ubrouskem a namířil na mě prst. „Víš přece, jak to myslím. Neříkám, že se zahazuješ, když načítáš knížky. Chci jen říct, že máš na víc. Když už nemůžeš hrát, můžeš si najít nějakou lepší profesi. V audioknihách se netočí žádné pořádné peníze. A na Broadwayi taky ne.“

Broadway skoro vyplivl, jako by ucítil v puse jed.

„Jen pro tvou informaci, existuje dost dobrých herců, kteří načítají audioknihy. A mám ti vyjmenovat všechny ty vynikající herce, co vystupují na Broadwayi? Času mám na to dost, neboj.“

Zavrtěl hlavou, i když jsem věděla, že ho moje argumenty nepřesvědčily.

Jen se zastyděl, že se vyjádřil tak urážlivě o jedné z mála profesí souvisejících s herectvím, které jsou pro mě ještě dostupné.

Táta si zvedl ke rtům prázdnou sklenici a zaklonil hlavu, aby si nechal stéct na jazyk poslední kapky rozteklého ledu. „Vodu!“ pronesl a zatřásl před sebou sklenicí. Číšník horlivě přikývl a spěchal mu dolít.

Znova jsem nabodla kus lososa, který už mi vystydl. Doufala jsem, že táta rychle dojí, protože už jsem neměla žaludek na další debaty. Uklidňovalo mě jenom vědomí, že zítřka touhle dobou už budu na opačné straně kontinentu než táta. I když to znamená, že vyměním sluníčko za sníh.

„Na půlku ledna si nic neplánuj,“ ozval se táta a změnil tak téma.

„Potřebuju, abys tak na týden přiletěla do LA.“

„Proč? Co se děje v lednu?“

„Tvůj starý tatík do toho praští.“

Sevrěla jsem hlavu v dlaních a sklopila oči do klína. „To mě radši zab.“

A hned jsem ucítila bodnutí výčitky. Ne že bych se doopravdy radši nedala zabít, ale kvůli tomu, že jsem to řekla nahlas.

„Fallon, vždyť ji neznáš. Nemůžeš vědět, jestli ti bude sympatická, nebo ne.“

„Nemusím ji znát. Je mi jasný, že nebude. Nakonec si bere tebe.“ Pokusila jsem se zamaskovat pravdivost svých slov sarkastickým úsměvem, ale táta musel vědět, že to myslím vážně.

.....

**Píšu
proto,
abych
pobavila**

Pro ty, kteří vaši práci neznají, řekněte nám něco o sobě a své dosavadní spisovatelské kariéře.

Asi bych měla začít tím, že jsem se narodila jako Margaret Colleen Fennell. Vždycky jsem chtěla být spisovatelkou, ale na vysoké jsem se vdala a měla tři děti. Mé psaní nám nemohlo zaplatit účty. Kvůli tomu jsem v roce 2005 ukončila bakalářský titul v oboru sociální práce. Pracovala jsem pro stát Texas jako sociální pracovnice a můj manžel byl řidič kamionu na plný úvazek. Bydleli jsme v mobilním domě s našimi třemi dětmi a žili od výplaty k výplatě, ale byli jsme šťastní.

Svůj první „příběh“ jsem začala psát koncem roku 2011 pro zábavu a v lednu 2012 jsem ho publikovala na Amazonu. Nikdy jsem se nepokoušela ho vydat jako knihu, protože jsem si nemyslela, že by to někoho zajímalo. Také jsem pochybovala o tom, že je to dost dobré, aby to bylo považováno za „román“. Většinou jsem psala příběhy pro přátele a rodinu, ale povědomí o mé skutečné knize se začalo šířit a do pěti měsíců od vydání na Amazonu se stala bestsellerem New York Times. Od té doby jsem podepsala smlouvu se Simon & Schuster a dokončila další romány, z nichž všechny byly bestsellery v New York Times.

Jaký styl psaní jste si vytvořila a kterým tématům se věnujete?

Nejsem moc dobrý čtenář. Často se nudím a mám tendenci přeskakovat podrobné popisy a celé kapitoly. Píšu stejným způsobem, jakým čtu, takže musím své knihy udržovat v rychlém tempu a zajímavé se spoustou dialogů, jinak bych je nikdy nedokončila. Nepovažuji se za autora a své knihy bych rozhodně nepokládala za literaturu. Nepíšu proto, abych vzdělávala nebo informovala, píšu jen proto, abych pobavila.

Odkud pochází inspirace pro román 9. listopad?

Tuto knihu jsem chtěla napsat hned poté, co jsem dokončila Slammed. Je to jeden z těch nápadů, které

jsem si poznamenala, ale až doteď jsem se k nim nedostala. Upřímně můžu říct, že si nepamatuji, jestli to bylo inspirováno něčím konkrétním, nebo jestli se mi jen líbilo datum jako název a chtěla jsem kolem něj postavit příběh. Ale seděla jsem u toho dva roky, občas se k tomu vracela a dělala si poznámky. Věděla jsem, že chci, aby postavy měly na sebe vliv pouze v ten den. Věděla jsem, že chci, aby byly v kontaktu onen den a působilo to tak, jako by byli celoživotními přáteli. Ale kromě toho jsem si nebyla jistá, kam se příběh bude ubírat. Je to tak vždycky, dokud si nesesednu k psaní a neseznámím se s postavami. A byla jsem šokována, kam se příběh dostal. Tohle měla být moje milá, vtipná knížka. Ale vychýlilo se to z kurzu a já to respektovala, za což jsem ráda.

Je to něco jako kniha v knize, nebo možná přesněji kniha, která vzniká, protože umění napodobuje život. Víš, že nebylo snadné propracovat se strukturou příběhu. Můžete pohovořit o vašem procesu psaní pro román 9. LISTOPAD?

Ve srovnání s většinou mých knih všechno probíhalo relativně jednoduše. Myslím, že mi pomohlo, že jsem o tom tak dlouho přemýšlela, než jsem to napsala. Měla jsem pocit, že Bena a Fallon už znám jako lidi, takže vývoj jejich postav byl docela snadný. Občas píšu kapitoly mimo pořadí, ale tuhle jsem psala chronologicky od první kapitoly do poslední. Samozřejmě, že se po dokončení vždy vrátím a přidám věci, které spojují scény a provzdusní příběh. Ale přesně jsem věděla, kam tím mířím. To se mi moc často nestává.

Jaká je Fallon?

Když se setkáme, je Fallon před zásadními rozhodnutími. Jde o její život, kariéru, uvědomění si vlastní hodnoty. Po kariéře pošláhala už v raném věku, takže v osmnácti má pocit, že nejlepší část života má za sebou. Osmnáct let je doba, kdy většina z nás teprve začíná chápat svět, ale Fallon právě v tomto

Colleen Hooverová

je bestsellerovou autorkou New York Times, jejíž romantické příběhy se těší obrovskému ohlasu čtenářů.

V češtině autorce doposud vyšly knihy *Bez naděje* a *Ztracená naděje*, které jsou součástí úspěšné volné série HOPELESS, dále pak románu *Život jedna báseň* ze série SLAMMED a pět samostatných románů.

Autorka pravidelně střídá žánr young adult s literaturou pro dospělé čtenáře. *Pravda, nebo lež* (Verity) je jejím prvním pokusem o psychotriller. Precizně vystavěný inteligentní román se ihned po svém vydání v roce 2018 stal bestsellerem.

Tři roky po sobě získala Goodreads Choice Award za nejlepší romanci. Colleen žije v Texasu s manželem a třemi syny.

období musí přehodnotit své životní cíle.

A Ben?

Bena miluju. Především proto, že je zábavný, ale také proto, jak moc chce Fallon pomoci naučit se milovat sama sebe.

Ben je spisovatel a opravdu se o něm hodně dozvíme, jakmile se začteme do knihy v knize. V životě toho hodně zažil, a o většině jeho zážitků se dovidáme postupně. Ale už na začátku o něm víme dost na to, abychom se přesvědčili, že je to dobrý člověk a že opravdu chce, aby byla Fallon šťastná. Samozřejmě udělá pár hloupých rozhodnutí, a Fallon také. Vždyť všichni se občas rozhodujeme tak, že to pro nás nemusí být nejlepší. Důležité je, jak chyby napravíme.

Stane se vám někdy, že nevíte, jak pokračovat?

Když se zaseknu při psaní, jdu se projet a pustím si hudbu. Hudba mi opravdu pomáhá při zápletce. Miluji The Avett Brothers, X Ambassadors, Airborne Toxic Event... mohla bych pokračovat dál a dál.

V posledních několika měsících jste se opět dostala do centra zájmu čtenářů. Ředitelka knižní divize Barnes & Noble Shannon DeVito uvedla, že se prodalo více než 10 000 výtisků vašich knih týdně. Byl to důvod k nějaké oslavě?

Bojíme se změnit naši rutinu nebo se chovat, jako by výprodeje vydržely. Nemáme myšlenku na to jít ven a oslavit to pěknou večeří. Chvilu trvá, než se nám to vstřebá. Reagovala jsem tak, že jsem své knihy nabídla v roce 2020 zdarma novým čtenářům. Považovala jsem to za gesto podpory na začátku pandemie.

(Ze zahraničních pramenů)

A. K. Turner MRTVÍ UMÍ MLUVIT

Cassie, asistentka v pitevně, už za svou praxi zažila leccos. Ovšem teď před ní na stole leží někdo, koho velmi dobře znala. Cassie je přesvědčená, že dokáže vnímat poslední myšlenky mrtvých, a teď cítí, že závěr patologa, dle kterého jde o nešťastnou náhodu, není správný. Vidí snad ve svém zármutku přeludy, nebo se její intuice nemýlí a na smrti paní E. je něco zlovestnějšího?

Přeložil Dušek Zdík

Vázaná 304 stran, 329 Kč, EAN 9788076335578

Zakoupit můžete zde

<https://www.alpress.cz/mrtvi-umi-mluvit/>

Ukázka a rozhovor s autorkou na následujících stranách

Mrtví umí mluvit

A.K. Turner

Zip velkého gumového pytle na těla se otevřel a odhalil dnešního prvního Cassiina zákazníka. Vzhlížely k ní zpola otevřené nevidoucí ženské oči překvapivě světlého modrého odstínu.

„Zdravím vás, paní Conneryová.“ Cassie mluvila jemnějším tónem, než jaký nasazovala pro rozhovory se živými. „Jmenuju se Cassie Ravenová a budu se o vás starat, dokud zůstanete u nás.“

Nepochybovala, že ji mrtvá žena slyší, a doufala, že ji její slova trochu utěší.

Včera večer se Kate Conneryová zhroutila, když se chystala ulehnout, a zemřela na podlaze koupelny – týden před padesátinami. Seriózní, upřímný obličej měla protkaný vějířky mělkých vrásek od smíchu a vlasy příliš jednolitě tmavé, než aby šlo o jejich přírodní barvu.

Cassie zvedla oči k hodinám a zaklela. Dnes se měl dostavit nový patolog, pomocný asistent Carl byl nemocný a bylo třeba připravit tři těla – tohle pondělí bude zřejmě v jednom kole.

Přesto neuspěchaně svlékla paní C. noční košili přes hlavu a pečlivě ji složila do plastového pytle. Zaznamenala slabý čpavkový zápach potu nebo moči. Věci, jež měl člověk na sobě, když zemřel, bývají důležité pro jeho blízké, někdy dokonce důležitější než vlastní tělo, které si pozůstali občas nedokážou plně propojit s živým člověkem. Mrtvola může působit jako prázdná schránka.

„Musíme zjistit, co se vám stalo, paní C.,“ pokračovala Cassie. „Abychom dali Declanovi a vašim chlapcům odpovědi.“

Od nástupu do márnice před pěti lety jí připadalo zcela přirozené mluvit s mrtvolami a jednat s nimi, jako kdyby šlo stále o živé lidi. Tu a tam jí dokonce odpovídaly.

Nemluvily jako živí – tak zaprvé se jim nehýbaly rty – a jednalo se vždycky o natolik prchavý zážitek, že téměř snesl srovnání se snem.

Téměř.

Mrtví většinou říkali věci jako „Kde to jsem?“ nebo „Co se stalo?“ – jednoduše se divili, že se ocitli na tomhle zvláštním místě –, ale Cassie byla přesvědčená, že jejich slova občas skrývají vodítko k tomu, jak zemřeli.

O těchto „rozhovorech“ Cassie nikomu neřekla – lidé ji už tak považovali za podivínku. Ale nevěděli to, o čem byla sama přesvědčená: mrtví mohou mluvit – pokud jim umíte naslouchat.

Jediné, co navenek svědčilo o tom, že je s paní Conneryovou něco v nepořádku, bylo pár červených skvrn na lících a čele a modřina o velikosti pěsti na hrudníku od toho, jak se jí její manžel nebo zdravotníci snažili oživit.

Cassie nahlédla do záznamů.

Declan Connery se po večeru stráveném v hospodě sledováním fotbalu vrátil domů a našel svou ženu v bezvědomí. Sanitka ji přepravila do nemocnice, ale tam po příjezdu už jen konstatovali smrt.

Jelikož Kate Conneryová zemřela nečekaně – podle všeho se těšila dobrému zdraví a u svého praktického lékaře nebyla už řadu měsíců –, automaticky měla proběhnout základní, „rutinní“ pitva na odhalení příčiny smrti.

Cassie položila ruku na předloktí paní C., studené z chladnice, a čekala, až se jí pod prsty trochu zahřeje. „Povíte mi, co se stalo?“ zašeptala.

Několik vteřin se nic nedělo. Pak se jí zmocnil známý pocit jako při sklouznutí, následovaný změnou vědomí. Zároveň se jí zbystřily smysly – hukot chladnice zesílil do podoby řevu motorů tryskového letadla, světla zářivek nad hlavou vyšlehla oslepujícím jasem.

Vzduch nad tělem paní Conneryové jako kdyby zapraskal poslední jiskrou elektřiny, která ji pět desítek let oživovala. A ze statického šumu Cassie zaslechla tichý, chraptivý šepot.

„Nemůžu dýchat!“ Jako vždycky všechno vmžiku odeznělo. Cassii to připomínalo probuzení z mimořádně živého snu, kdy se snažíte vybavit si podrobnosti, ale cítíte, jak vám protékají mezi prsty jako voda.

Slova paní Conneryové jí každopádně příliš nepomohla. Cassie ze záznamů nevyčetla žádné astma ani rozedmu plic a existovala celá řada poruch, jež mohly ovlivnit dýchání. Ještě uvažovala, co – a jestli vůbec něco – si z toho může odnést, když uslyšela, jak se za ní otvírají dveře. Byl to Doug, ředitel márnice, doprovázený mladším mužem – vysokým a s ofinou –, kterého jí představil jako doktora Archieho Cuffa, nového patologa.

Cassie si svlékla rukavici a podala Cuffovi ruku.

„Cassie Ravenová je naše hlavní asistentka.“ Doug se široce usmál. „To díky ní tu všechno běží jako na drátku.“

Ačkoliv měl Cuff manžetové knoflíčky (manžetové knoflíčky?!) a kravatu, nemohlo mu být o moc víc než třicet, sotva o pět let víc než Cassii. Jediný pohled jí prozradil, že Cuffova tmavomodrá bunda je originál Barbour, žádná odvozenina – na kovovém zipu se skvělo jméno značky –, a podle jeho tmavomodré hedvábné kravaty se šikmým bílým pruhem chodil na Harrow School. Cassie si odnepaměti všímala podobných věcí.

„Těším se na spolupráci s vámi, Cathy.“ Promluvil s falešným, rádobypouličním přízvukem, jaký mají v oblíbené mladé členové královské rodiny, a jeho úsměv byl obdobně upřímný jako úsměv vládního ministra, ale z toho, jak zběžně ji přeletěl pohledem, bylo jasné, že už si ji zařadil do kategorie „pomocná síla“.

Cassii se nestávalo často, aby k někomu okamžitě pocítila nelibost, ale v případě Archieho Cuffa se rozhodla udělat výjimku.

„Já taky,“ odpověděla, „zvlášť pokud mi nebudete plést jméno.“ Cuffovi se od pruhovaného límečku košile až k zrzavým licousům rozšířil ruměnec, ale aspoň se na ni konečně pořádně podíval. A podle záblesku nechuti, který mu přejel po obličejí, se mu moc

nezamlouvala – ačkoliv bylo těžké odhadnout, jestli mu vadí její načerno obarvené vlasy, na jedné straně vyholené, obličejové piercingy nebo jednoduše to, jak mu oplácela pohled.

Cassie musela potlačit dětinskou chuť vyhrnout si chirurgickou košili a ukázat mu svoje tetování.

Doug mezi nimi zatěkal pohledem jako začátečnický rozhodčí při zápasu v kleci a jeho úsměv povadl. „Ehm, tak dobře, nechávám vás pracovat, lidičky.“

Cassie věděla, že jí později patrně připomene svoje zlaté pravidlo: „Nikdy nezapomeňte, že patolog může udělat z vaší práce sen – nebo noční můru.“

Poté, co Cuff provedl vnější ohledání paní Conneryové – kromě nezbytností

téměř nepromluvil –, nechal pokračovat Cassii.

Ta přiložila skalpel pod hrdlo paní C. Tohle byl okamžik, kdy musela přestat uvažovat o Kate Conneryové jako o osobě a začít ji brát jako hádanku k vyluštění nebo nezmapovanou oblast určenou k prozkoumání. Jak by bez takové změny pohledu mohla normální osoba rozříznout jinou lidskou bytost?

Po prvním následoval rázný řez dolů podél hrudní kosti, který rozdělil tkáň jako starou hedvábnou oponu. Když Cassie dospěla k měkkému břichu, nezastavila se, ale snížila tlak na skalpel, aby nepoškodila vnitřní orgány.

Řez ukončila až nad stydou kostí.

Během pěti minut se nůžky na kost prostříhaly hrudním košem a odhalily srdce s plicemi. Cassie zručně oddělila útroby od břišní stěny, oběma rukama zvedla veškeré orgány od jazyku po močovou trubici a jemně je položila do plastového kbelíku. Jednalo se o pochmurnou operaci, během níž si vždycky připadala jako porodní asistentka smrti.

Jako další byl na řadě mozek. Cassie přešla za hlavu paní C. a podložila jí krk. Řez skalpelem povede od ucha k uchu, ale přes temeno, aby ho po opětovném zašití zakrývaly vlasy – to bylo obzvláště důležité, protože Conneryovi chystali pohřeb s otevřenou rakví. Cassie sčesala přední polovinu hustých tmavých vlasů přes obličej paní C. a všimla si další lesklé červené skvrny na lebce. Ekzém? Zdravotní dokumentace se o ničem takovém nezmiňovala, ale vyrážka každopádně nezabíjí.

Po odhrnutí nařiznuté kůže dopředu a dozadu, aby se objevila lebeční kost, Cassie sáhla po elektrické pilce. Za dalších pár okamžiků odklopila temeno lebky a vyprostila mozek z mozkovny. Chvilí ho držela v obou rukách a představila si Kate Conneryovou, jaká byla za života: praktická žena, matka a manželka, vždycky připravená se zasmát, obklopená rodinou a přáteli v Camden Town. Když se znovu objevil Archie Cuff v ochranném oděvu, atmosféra mezi nimi zůstala chladná: za čtyřicet minut, během nichž pitval orgány paní C., oslovil Cassii jen jednou, aby si postěžoval, že má tupý skalpel. To jen potvrdilo její původní dojem, že jde o posledního z dlouhé řady arogantních mladíků z vyšších vrstev, kteří berou asistenty v márnici jako někoho jen nepatrně lepšího než

dělníky na jatkách. Zkušenější patolog by se zeptal na její názor ohledně příčiny smrti, a nejen ze zdvořilosti: asistenti trávili s těly mnohem delší dobu a někdy si všimli věcí, jež by jinak zůstaly přehlédnuty.

Když se Cuff přesunul podél pitevního pultu k dřezu, aby si opláchl zakrvavené ruce v rukavicích, Cassie začala ukládat orgány paní C. do plastového pytle, aby je vrátila do těla.

„Takže jaký je verdikt?“ zeptala se.

„Není tu nic, co by jednoznačně ukazovalo na příčinu smrti.“ Cuff pokrčil rameny. „Budeme muset počkat, jestli laborka zjistí něco užitečného.“ Toxikologická analýza určí, jestli tělní tekutiny paní C. neobsahují drogy či léky, a vzorky jejích orgánů projdou histopatologickým rozbořením, který by měl odhalit mikroskopické stopy případné choroby.

„Našel jste v plicích petechie?“ zeptala se Cassie pečlivě bezvýrazným tónem.

Cuff se k ní otočil. „Proč se ptáte?“

Takže našel.

Nepatrně pokrčila rameny. „Jenom jsem si říkala, že její obličej vypadá docela překrvený.“

Nemůžu dýchat.

Petechie – popraskané cévky – mohly signalizovat nedostatek kyslíku.

Cuff vypadal zmateně. „Našli ji ležet obličejem dolů. Z nejnovější literatury je zřejmé, že taková poloha může posmrtně způsobit petechiální krvácení.“ Podařilo se mu vykouzlit blahosklonný úsměv. „Jestli jste doufala v nějakou štavnatou vraždu, obávám se, že máte smůlu: chybí sebemenší důkaz o škrčení nebo dušení.“

Cassie věděla stejně dobře jako Cuff, že nedostatek kyslíku může mít právě tak dobře lékařskou příčinu, ale spolklá odseknutí.

Vhodila kousek ledviny do nádoby s konzervačním prostředkem pro další prozkoumání v laboratoři a podívala se na tělo na pitevním stole – hrudní koš rozevřený jako kniha, tmavý prostor tam, kde bývaly orgány. Lesklé tmavé vlasy vypadaly nad vykuchaným tělem nepatříčně.

Zničehonic měla pocit, že se světlo ze zářivek u stropu rozjasnilo. Cassie musela zavřít oči a neustále přítomný pach formalínu zesílil natolik, až ji začal škrábat v krku. Pod zavřenými víčky se jí vystřídalo několik rychlých výjevů: zarudlý obličej paní C., šupinkovitá skvrna ve vlasech. Cítila, jak se jí svírá hrdlo, a v tu chvíli všechno zapadlo na svoje místo.

„Jenom si odskočím,“ oznámila Cuffovi a vyklouzla na chodbu, kde okamžitě vytáhla mobil.

„Pane Connery? Tady je Cassie Ravenová z márnice.“

O deset minut později se vrátila. „Omlouvám se, že mi to trvalo tak dlouho,“ řekla Cuffovi. „Ale právě jsem absolvovala zajímavý rozhovor s manželem paní Conneryové.“

„S manželem...?“ Zdálo se být zmatený tím, že by mrtvola mohla mít choť.

„Ano. Než včera večer odešel do hospody, řekla mu, že si bude

barvit vlasy.“

„Nechápu, jak to...“

„Prý už měla dvakrát alergickou reakci na barvu. Nešlo o nic vážného. Ale zdá se, že tentokrát alergie spustila smrtící anafylaktický šok.“

„To jsem jenom já, babi!“ Z těžce nabyté zkušenosti věděla, že při příchodu do babiččina bytu, který se po smrti rodičů stal i Cassiiným domovem, je vhodné se ohlásit. V sedmnácti málem dostala válečkem přes hlavu, když sem vpadla ve tři ráno plná extáze. Jako malá vždycky zbožňovala tenhle okamžik, kdy opouštěla větrem ošlehaný betonový chodník a vešla do příjemně teplého bytu vonícího po skořici, jako kdyby dveře představovaly kouzelný vchod do jiného světa.

„Cassandro, tygrysku!“ Babička se otočila od sporáku, aby se s ní přivítala. Temeno jí dosahovalo sotva ke Cassiině nosu, ale objala svou vnučku tak pevně, div jí nezlomila žebro. „Zhubla jsi,“ řekla babička vyčítavě.

„Ale ne kvůli tobě.“ Cassie začichala. „Houby a smetana. A... bramborová kopýtka. A makový koláč jako dezert?“

Babička přimhouřila oči. „Houby samozřejmě cítíš, ale co ta kopýtka?“

Cassie přejela prstem po kuchyňském pultu a ukázala babičce bílý prášek na špičce. „Bud' jsi dělala kopýtka, nebo chleba – a necítím droždí.“

„A ten makový koláč?“

„V chodbě je nové číslo tvého oblíbeného časopisu. To znamená, že jsi byla v tom polském obchodě v Islingtonu – a odtamtud nikdy neodejdeš bez makovce.“

„Běž se posadit, chytrolínko.“ Babička nedokázala potlačit úsměv a vystrkala ji z kuchyně.

Cassie se v obýváku posadila do křesla a cítila, jak ji obklopuje teplo jako huňatá příkrývka. Jediný zvuk představovalo příjemné praskání plynového ohně. Těžko dokázala uvěřit, že jako teenager vnímala tenhle byt jako přetopenou vězeňskou celu a babičku jako všetečnou vrchní bachařku. V šestnácti už měla Cassie piercing v jazyku, nosila vlasy obarvené na tyrkysovou modř a vykourila první trávu. Pokud šlo o školu, typické hodnocení uvádělo, že „Cassie raději učitelům odmlouvá, než by se od nich učila“. Tehdy měla dojem, že se celý dospělý svět sjednotil za jediným cílem: potlačit její právo na sebevyjádření.

„Něco pro tebe mám!“ ozvalo se z kuchyně. Cassie slyšela, jak babička zavírá mrazák.

Vešla do pokoje s rukama za zády a podala jí podlouhlý tuhý balíček zabalený do plastu. „Uhodněš, co to je?“

Cassie v balíčku objevila zmrzlou veverka. Položila si ji do klína břichem nahoru a prozkoumala ji se stejnou jemností, s jakou se věnovala lidským svěřencům – už si představovala, jak ji vzkřísí k jakési nápodobě života: v poslední době se začala věnovat vycpávání.

Mrtvá veverka by pro většinu lidí byla pořádně divným dárkem, ale ti nevěděli to co babička: že Cassii už od dětství přitahovaly mrtvoly. Pořád si vzpomínala, jak poprvé uviděla mrtvou lišku, kterou srazilo auto do příkopu. Tehdy se k ní sklonila, pohladila ji po hrubé zrzavé srsti a uviděla, jak se na okamžik mění v hravé mládě.

„Ty jsi ale krasavice.“ Pohladila veverku – zvířátko bylo v příliš dobrém stavu, než aby zemřelo pod koly auta. „Kde jsi ji našla?“

„Dostala jsem ji od popeláře. Je můj dlužník.“

Cassie se radši neptala, jak to babička myslí: babička vedla ve svém okolí osamocenou válku proti graffiti, vyhazování odpadků na ulici a dalšímu protispolečenskému jednání. Před pár týdny se dokonce pustila do dealera, který ve schodišťové šachtě prodával trávu školákům. Kdykoliv se jí ale Cassie snažila takové riskantní chování rozmluvit, stará paní hrdě vztyčila hlavu a odpověděla, že neemigrovala do svobodné země, aby tu žila ve strachu. Podobně jako Cassie prožila Weronika Janeková rebelské mládí – s tím rozdílem, že v Polsku 50. let jí účast na protestech proti komunistickému režimu vynesla šest měsíců ve vězení.

Když byla večeře hotová, Cassie rozložila starý stůl potažený zeleným sukmem. Při jídle se pak zmínila o příchodu nového patologa. „A tobě se nezamlouvá.“ Babička na ní zakotvila bystrým pohledem.

„Můj názor není podstatný. Jsem jenom jedna z podřízených.“

Až na to, že dnes si připsala malé vítězství.

Vyprávěla babičce o dnešním případě, i když vynechala to, jak slyšela paní Conneryovou říct, že nemůže dýchat. Její rozhovory s mrtvými byly příliš... posvátné, než aby o nich někomu říkala, a to se týkalo dokonce i babičky. Kdykoliv se nad takovými okamžiky zamyslela racionálně, musela uznat, že si možná jen její podvědomí dává dvě a dvě dohromady: nevěsimla si například červených skvrn v obličejí paní C. ještě před tím, než ji slyšela promluvit?

„Její manžel mi potvrdil, že po barvení vlasů už párkrát měla vyrážku.“

„A přesto dál používala stejnou barvu?“

„Nejspíš si říkala, že vyrážka nic není a že to stojí za to.“ Červené skvrny na obličejí a krku paní C. nebyly ekzém, ale poslední stopy kopřivky, alergické vyrážky. „Možná ji obvodák nevaroval, že každým barvením zvyšuje citlivost svého imunitního systému. A ten se včera dostal do obrátek. Její dýchací cesty otekly natolik, že nemohla dýchat.“

„Chudinka.“ Babička se pokřivovala. „Proč na to nepřišel ten namachrovaný doktůrek?“

Cassie si vybavila užaslý výraz Archieho Cuffa, když mu došlo, že obyčejná asistentka nejspíš odhalila příčinu smrti paní Conneryové. O pár minut později podepsal žádost o speciální krevní testy potřebné k potvrzení této teorie – aniž pronesl jediné slovo.

Bibec.

„Pravdou je, že patologové mají na rutinní pitvu jenom třicet až čtyřicet minut a anafylaxe se po smrti špatně diagnostikuje.“

„Ale ty sis něčeho všimla. Všimáš si drobností, které ostatní lidé přehlížejí. Vždycky jsi to uměla, už jako malá holka.“ Namířila na Cassii vidličkou. „Sama bys měla být patoložka, hlavu na to máš.“ Cassie pokrčila rameny – o tomhle se spolu dohadovaly často. Věděla, že je docela dobrou asistentkou, ale že by se stala patoložkou? K smíchu – jako kdyby úspěšné kopání do míče v pětičlenném mužstvu v parku znamenalo, že může hrát za Arsenal. Lékařské fakulty nebyly pro holky jako ona – polovzdělané a vyrostlé v městském činžáku. Byly pro lidi jako Archie Cuff: muže z vyšší vrstvy, kteří proplouvali životem v bublině neotřesitelného sebevědomí.

„A co ty jedničky, co jsi dostala ve večerní škole?“ Babička je odpočítala na prstech. „Z biologie a chemie, dvojka z fyziky. A jednička s hvězdičkou z klasických studií!“

„Ty jsou užitečné asi tak jako krajkování.“

Po odchodu ze školy s chabým osvědčením o středoškolském vzdělání Cassii pohlcovala myšlenka na únik: měla svou babičku ráda, ale téměř pětapadesátiletý věkový rozdíl mezi nimi jí tenkrát připadal jako nepřekonatelná propast. Snila o tom, že pojedje do zahraničí a bude žít v nějakém cool městě, jako třeba v Berlíně, ale když jí Mazz, její tehdejší přítel, řekl o pokoji ve squatu v nepoužívané kancelářské budově v Chalk Farm, usoudila, že to je lepší než nic.

Den po sedmnáctých narozeninách, skloněná pod tíhou napěchovaného ruksaku, Cassie objala babičku na rozloučenou. Obě bojovaly s pláčem. Než ale Cassie sešla na ulici, slzy jí oschly a nahradilo je rostoucí vzrušení: konečně je volná, konečně začíná s pořádným dospěláckým životem a nikomu se nemusí zodpovídat. Vztah s Mazzem skončil necelé tři měsíce nato, ale Cassie zůstala ve squatu a po každém nevyhnutelném vystěhování se přesouvala na nová místa. Nedalo se to označit za pohodlný život – všichni byli na mizině a často jim chyběla i voda a elektřina –, ale její spolubydlící tvořili opojnou kombinaci šilenců a kreativních typů. Byli naprosto loajální, dělili se o všechno od jídla po drogy a Cassie si užívala svobodný život na okraji společnosti – přinejmenším nějakou dobu.

Zhruba po osmnácti měsících takového toulání Cassie jednoho dne prodávala před Marksem & Spencerem časopis Big Issue, když se pro ni po jednom náhodném setkání změnilo úplně všechno. Zastavila se u ní elegantní žena před padesátkou, aby si koupila časopis, a zdržela se na krátký rozhovor. Jednalo se o učitelku přírodních věd na místní večerní škole pro dospělé, jež se rychle proměnila ve stálou zákaznici, která vždycky Cassii nosila sendvič a kelímek kávy.

Jejich rozhovory se týkaly vzrušující šíře témat: od toho, jak oči vnímají barvy, přes objev vody na Marsu až po zjištění, že Evropané v sobě mají až pět procent DNA neandrtálského původu – po jejich setkání Cassii zběsile vířil mozek jako rotující

ohňostroj. O pár týdnů později se přihlásila na večerní hodiny přírodních věd u paní Edwardsové – nebo paní E., jak ji oslovovali všichni její studenti. A po klopotném začátku hltala znalosti jako potápěč bez kyslíku, který se vynořil na vzduchu.

„Jednu věc vím jistě,“ říkala právě babička. „Tvoje mamka, dej jí Bůh lehké spočinutí, by na tebe byla hrdá.“

Cassie sledovala babiččin pohled k fotografii na krbové římse. Snímek zachycoval pohlednou dívku před dvacítkou, v blůze s nabíraným límcem, s kaštanovými vlasy a plachým úsměvem. Její mamce bylo pouhých pětadvacet a otcí o pár let víc, když oba zahynuli při automobilové nehodě – stali se oběťmi teenagera v ukradeném porsche a ze čtyřleté Cassie se stal sirotek.

Na matku si ani nevzpomínala: zůstala jí jen hrstka dojmů – měkká tvář před odchodem do postele, melounová sladkost jejího parfému, šaty vyzdobené obřími vlčími máky. Vzpomínky na tátu byly z nějakého důvodu jasnější.

To, jak ji nesl na ramenou lesem a ona se ho pevně držela za tmavé zvlněné vlasy, legrační obličej, které uměl dělat, když ji krmil jídlem, jež odmítala jíst – a tentýž obličej se dokázal zničehonic a napínavě stáhnout do podoby děsivého strašidla.

„Babi..., kolik mi bylo, když jsem začala nosit domů mrtvolu zvířat?“ Babička polekaně vzhledla. „No, asi tak čtyři, nebo možná pět. Naším prvním hostem byla mrtvá straka, kterou jsi našla na chodníku.“

„Na tu si vzpomínám! Měla nádherné peří – vůbec jsem nedokázala uvěřit, že něco tak dokonalého už nikdy nebude létat.“

„A bylo ďábelsky těžké tě přimět, aby ses s ní rozloučila,“ zasmála se babička. „Řekla jsem ti, že mrtvé tělo je jenom obal – jako třeba pytlík od bonbónů – a že duše už odletěla. Puff!“ Zvedla ruce a rozevřela dlaně, jako kdyby vypouštěla holubici. „Nakonec jsem tě přesvědčila, že pokud jí uspořádáme pořádný pohřeb, tělo se spojí s duší v nebi. Našla jsem krabici od bot, kterou jsme použily jako rakev, a ty jsi ji posypala trochou vonné směsi.“ Znovu se zasmála. „Nechaly jsme ji odplout po kanálu jako mrtvého Vikinga. Nezabránilo ti to tahat domů další mrtvolu zvířat, ale aspoň se z nich nestávali trvalí nájemníci.“

„Napadlo tě někdy, že mě odvedeš ke cvokaři?“ Cassie se napila vody a vyhnula se babiččině pronikavému pohledu.

„Proč se ptáš?“ V babiččině hlase najednou zazněla opatrnost.

„Já nevím – malé dítě, které sbírá mrtvá zvířata... To není zrovna zábava, již se věnuje většina čtyřletých, nemám pravdu?“

Cassie cítila, že se atmosféra změnila – a nestalo se to poprvé. Ve vzduchu viselo cosi nevyřčeného, jako kdyby jí její babička něco tajila. „Nepotřebovala jsi žádného psychiatra,“ řekla babička a vzala Cassiiny ruce do svých. Měla teplý stisk. „Chápala jsem to. Byla jsi malá holka, která přišla o mamku.“

Cassie odemkla dveře do vlastního bytu v devátém patře zchátralého městského domu severně od kanálu. Třetina bloku byla zatlučená prkny, ale Cassie měla štěstí, že ho vůbec získala – postup v seznamu žadatelů o byt představoval jednu z mála výhod

zaměstnání u Národní zdravotní služby.

Ve tmě se cosi pohnulo a Cassie nadskočila.

„Macavity! Tohle mi nedělej!“ O nohy se jí otřel kocour a Cassie si představila, že se potichu směje.

Pohladila ho po hedvábné srsti na hlavě a s bodnutím smutku si uvědomila, že je jediný, kdo jí v poslední době vítá. Už to byly čtyři měsíce, co se rozešla s Rachel – po zhruba stejně dlouhém společném bydlení –, ale s příchodem zimy jí návraty do studeného a prázdného bytu připadaly náročnější.

Pustila topení a vybavila si babiččinu domněnku, že její dětské okouzlení mrtvými zvířaty představovalo mechanismus, jak se vypořádat se smrtí rodičů. Rachel – která studovala psychologii – by souhlasila. Nejednou se snažila Cassii přesvědčit, že trpí něčím, co se nazývá „nevyřešený zármutek“.

Podle Rachel byly pro Cassii vztahy obtížné, protože se nikdy doopravdy nevyrovnala se smrtí rodičů.

Psychožvásty.

Cassie brala spojení s mrtvými jako posvátný úkol, jako dar, který naštěstí objevila už jako malá. A jestli měla potíž najít někoho, kdo by ji chápal, inu, to nebylo zrovna neobvyklé, nebo snad ano?

Z náhlého popudu udělala věc, jíž odolávala celé měsíce, a otevřela Rachelinu stránku na facebooku. Při pohledu na její rozemátý obličej posetý pihami se jí – k jejímu vlastnímu podráždění – stáhl žaludek. Potom uviděla ta dvě slova.

Ve vztahu.

Okamžitě okno zavřela. Jednou se to stát muselo. Opakovala si, že rozchodu nelituje – byl čas jít dál. Z myslí se jí ale vynořila zrádná myšlenka:

ty pořád jdeš někam dál. Cassii napadlo, že jí za pár týdnů bude šestadvacet a její zatím nejdelší vztah nevydržel ani půl roku.

Někdy se jí uprostřed noci objevovali před očima bývalí milenci i milenky a opakovali svoje stížnosti. Pořád se přede mnou zavíráš, Cassie... Nikdy nevím, co si myslíš... Jako kdybys byla za sklem. Všechno variace na stejné téma. V poslední době se k nim připojila vzpomínka na to, co jí při odchodu řekla Rachel. Už vím, že mě k sobě nikdy nepustíš. Její slova zněla definitivně, ale něco na jejím výrazu Cassii napovídalo, že čeká na její námitky, na to, že o ni bude bojovat, že se pokusí změnit.

Možná mají pravdu, pomyslela si. Možná prostě nejsem dělaná pro vztahy s živými.

Zvedla kocoura a zabořila obličej do jeho srsti. Když zaprotestoval a celý v její náručí ztuhl, zase ho postavila na zem. Chvilí se na ni díval, pak odvrátil pohled a svaly na zádech se mu stáhly v poslední úsporné námitce, která jí vykouzlila úsměv na rtech. „My dva jsme stejný vid', Macavity? Je nám líp samotným.“

Přeložil Zdik Dušek

Alison (AK) Turner je autorkou nového kriminálního seriálu odehrávajícího se v londýnské márnici.

Hlavní hrdinkou je asistentka márnice Cassie Ravenová.

Román *Mrtví umí mluvit* vydalo

nakladatelství Zaffre.

Brzy potom přišly první překlady a nyní ho v češtině vydává

nakladatelství Alpress.

Kdo byli vaši literární hrdinové v dětství a kdy jste si poprvé uvědomila, že chcete psát?

Kriminální romány jsem začala číst poměrně brzy. Přečetla jsem snad všechno od Agathy Christie, a pak jsem přešla na drsnější věci, které se táta snažil – a nepodařilo se mu to – schovat ve vysoké skříni mimo můj dosah. Bylo mi asi

dvanáct, když mě díky skvělému thrilleru Fredericka Forsytha *The Odessa Files* z roku 1972, o pátrání mladého německého reportéra po Eduardu Roschmannovi, známém jako „řezník z Rigy“, který v roce 1943 velel koncentračnímu táboru a „proslavil“ se svou krutostí. (česky jako *Spis Odessa*, Knižní klub 2009;

<https://www.kosmas.cz/knihy/148076/spis-odessa/> uchvátil tento žánr. Můj zájem pak podpořily prózy Raymonda Chandlera.

Od chvíle, kdy jsem dokázala držet pero, jsem psala básně. Pak následovaly hry, v nichž měl vystupovat můj bratr. Zalíbilo se mu to natolik, že si dokonce účtoval poplatek, aby se objevil i v mých epických dílech...

Můžete nám přiblížit román *Mrtví umí mluvit pro ty, kteří ho ještě nečetli?*

Cassie Ravenová je technička pracující v márnici v Camden Townu. Její schopností je zvláštní spřízněnost s těly, kterými je obklopena. Zachází s nimi jako s živými lidmi, spíše než s mrtvola-

A. K. Turner je britská spisovatelka, televizní producentka a scenáristka. Pravidelně se věnuje tvorbě hraných dokumentů s různorodou tematikou, od témat populárně naučných až po mapování kriminálních případů. Svůj první literární úspěch zaznamenala detektivní trilogií vydanou pod pseudonymem.

Kniha *Mrtví umí mluvit* je tak její prvotinou napsanou pod vlastním jménem. Autorka žije v Londýně a pracuje na pokračování příběhu s Cassie Ravenovou, svéráznou asistentkou na pitevně.

Southwold – místo, kde autorka ráda píše

mi. Někdy se od nich doví, jak zemřeli. Když se v márnici objeví tělo někoho, s kým si byla blízká, tvrdě ji to zasáhne. Poté, co policie zamítne její rostoucí podezření, že smrt byla náhodná, Cassie se obrátí na detektiva na volné noze, aby prošetřil to, o čem je přesvědčena, totiž že šlo o vraždu.

Jak Cassie Ravenová vznikla, hledala jste pro knihu podobnou hrdinku i mezi lidmi?

Potkala jsem ji na pitvě! Tak nějak... Před lety jsem se zúčastnila šetření, když jsem sbírala podklady pro svou debutovou kriminální knihu. Na pitevně pracovala dívka s punkově obarvenými vlasy, piercingy. Vyzařovala z ní zvláštní atmosféra, která mi musela uvíznout v paměti, protože když jsem hledala novou postavu, vybavila se mi v myslí.

Knihy Mrtví umí mluvit je velmi závislá na anatomických na lékařských detailech, takže jsem pokračovala v mnoha výzkumech s patologií a především s velmi talentovanou anatomickou patoložkou jménem Barbara Peters, která mi byla neocenitelným průvodcem po posmrtném životě. Seznámila mě i s hádankami zemřelých, které šlo rozšifrovat.

Byla jsem nadšená, když mě roce 2018 požádalo BBC Radio 4 abych napsala dvě povídky představující Cassie. Byl to skvělý způsob, jak otestovat její postavu a přesvědčit se, jak by mohl fungovat román.

Jak píšete? Máte pracovníku?

Není to nic originálního. Sedím u jídelního stolu, pokud nepracuji ve svém druhém zaměstnání jako televizní producentka na volné noze. Mám velké plány – proměnit svůj pokoj na pracovníku. Pro mě je ale nejlepší místo na psaní daleko od rušivých vlivů domova – moje oblíbené místo je Southwold, kde si občas mimo sezónu na

týden pronajmu místnost. Procházky po pobřeží jsou nejlepší pro vyčištění hlavy a inspiraci k další kapitole.

Pokračuje projekt s Cassie Raven?

V další knize Cassie Raven čelí odhalení své minulosti, které jí změni život...

Změnila vám někdy život kniha nebo vás přiměla přemýšlet jinak?

Pokud to nezní příliš domýšlivě, dokázala to každá kniha, kterou jsem kdy četla – každopádně všechny ty dobré. Vynikající román ve vás vždy zanechá stopy. Uvedu jen jednu skutečnou kriminální klasiku, která není tak známá, jak by měla být – *Shot in the Heart Střela do srdce* od Mikala Gilmora, bratra Garyho Gilmora, vraha, který byl zastřelen popravčí četou. Je to krásně napsaná zpráva o divoké, dysfunkční výchově bratrů Gilmorových, která vás opravdu nutí přemýšlet. (Pozn. KNIH: V roce 2001 podle knihy natočila režisérka Agnieszka Holland pro HBO film. Hlavní role ztvárnili Giovanni Ribisi jako Mikal, Elias Koteas jako Gary, Sam Shepard jako otec bratrů a Lee Tergesen jako Frank Gilmore.

Můžete nám o sobě prozradit jednu věc, kterou vaši čtenáři ještě neznají?

Studuji, abych se stala průvodkyní City of London. Získám velmi úzce zaměřené znalosti historie, starověkých zvyků a architektury města. Návštěvníky seznámím i s mnoha literárními postavami, které zde našly domov jako Shakespeare, Dickens, TS Eliot, Samuel Pepys a další. Londýn založili Římané v roce 43 n. l. Město přežilo mor, požár, povstání a válku. Jakmile se dostaneme z poslední krize, doufám, že budu moci návštěvníky inspirovat svými strhujícími příběhy a postavami. *(Ze zahraničních pramenů)*

Erling Kagge DUŠE OBJEVITELŮ PÓLU

Uvažujete někdy nad tím, jaký je hlubší smysl pobytů v přírodě v extrémních podmínkách, za nízkých teplot a jen s nejnutnějším vybavením? Podle norského pokořitele obou zemských pólů je jednou z odpovědí tzv. vnitřní rekalibrace.

Erling Kagge ve své nové knize shrnuje zkušenosti z těchto expedic, které ho dovedly až na samou hranici lidských možností, a popisuje, jak jej přežití v náročných situacích dovedlo ke změně pohledu na život a větší vnitřní vyrovnanosti. Je potřeba neustále si rozšiřovat obzory, naučit se chápat pozitivní aspekt samoty, Důležitý je i konstruktivní přístup ke štěstí, pokud nám zkříží cestu. Autor rozebírá své vnitřní stavy, zabývá se vlivem osamělosti během pobytu v přírodě na lidskou mysl a odkazuje na zkušenosti jiných norských objevitelů a myslitelů. Výsledkem by mělo být „resetování vnitřního kompasu“ a nalezení vnitřního klidu, přestože si slovy Kaggeho „odvahu s sebou nenosíme v termosce“.

Přeložila Jarka Vrbová

Vázaná 144 stran, 259 Kč, ISBN: 978-80-262-1840-1

Zakoupit můžete zde

<https://obchod.portal.cz/beletrie/duse-objevitelu-polu/>

Ukázka z knihy a rozhovor s autorem na následujících stránkách

ERLING KAGGE

Duše objevitelů pólu

Jak nás přežití učí
porozumět životu

NASLOUCHEJTE PŘÍRODĚ

Když je mi venku zima, existuje jen jeden jednoduchý způsob, jak se zahřát: nasadit si kapuci na hlavu, zatáhnout zip až ke krku a zvýšit tempo.

Když se mi teplo začne vracet do těla a šíří se nejdříve od pasu nahoru, pak pažemi dolů až k zápěstí a nakonec až pod nehty, můžu se zastavit, vytáhnout si mandarinku, oloupat ji, jemně ji zmáčknout nad ústy a pomalu z ní vysávat šťávu. Tak se dostanu do kontaktu jednak s člověkem, který strom zasadil, s vodou, kterou do sebe strom vpil, se zemí, v níž se rozprostírají jeho kořeny, s větví, jež mandarinku od opylení až k dozrání držela, a se sluncem, jež přispělo k tomu, že mandarinka uzrála. V té chvíli cítím vděčnost. Vděčnost za to, že je mi zase teplo, a za pocit dokonalého sepětí s chodem přírody.

Jindy jako bych nemyslel vůbec. Na cestě si jsem málokdy vědom myšlenkové činnosti. Hlava odpočívá. Občas se ale přece jen něco objeví. Když jsem na běžkách, vidím zblízka, jak jsou utvořené sněhové krystalky odletující od lyží. Drobná kapka vody, která zkrystalizovala deset nebo dvacet kilometrů nad povrchem zemským a vytvořila šestistěnný hranol skládající se z devadesáti procent z vody, prolétne atmosférou a dopadne na zem přede mnou. Žádné dvě vločky nejsou stejné a žádné neabsolvovaly stejnou dráhu dvakrát. Než je stlačím lyžemi, jsou dokonale symetrické.

Příroda má vlastní řeč, vlastní zkušenosti a vlastní inteligenci. Ta jí říká, odkud přicházíme a co bychom měli dělat dál. Vyrostl jsem bez televize a auta (můj otec byl toho názoru, že obojí je civilizační nemoc) a trávil jsem hodně času v lese, na moři a v horách, a tak jsem do těla dostával radost z přírody přímo s mateřským mlékem. Dnes, kdy je většina z nás po většinu času dostupná – a velkou část dne jsme tak vlastně vyrušováni –, občas na přírodu úplně zapomenou. Když se rozhlédnu kolem sebe, zdá se mi, jako by na ni hodně lidí zapomínalo pořád.

Čím víc se vzdaluji od přírody a čím jsem dostupnější, tím jsem roztěkanější. A také nešťastnější. Nejsem žádný vědec, ale moje

zkušenost je taková, že nejistota, pocit osamění a deprese často souvisejí s tím, že když se přírodě odcizíme, svět je „placatější“. O lidmi vytvořených podmínkách a nových technologiích lze samozřejmě říct mnoho pěkného, ale naše oči, nos, uši, jazyk, kůže, mozek, ruce a nohy nebyly stvořeny pro cestu nejmenšího odporu. Zeměkoule je stará čtyři a půl miliardy let, a tak to, že jí nenasloucháme, ale raději slepě spoléháme na to, co si vymysleli lidé, vypadá jako znamení pyšné převahy.

Roku 2010 jsme s Børgem Ouslandem a s islandským polárníkem Haraldurem Örnem Ólafssonem přešli přes Vatnajökull, největší islandský ledovec. Vydali jsme se nalehko a všechno jídlo a vybavení, co jsme potřebovali na cestu, si každý vzal na vlastních saních. Objemově je Vatnajökull největší evropský ledovec. Obsahuje 3100 kubických kilometrů ledu a rozkládá se na 8100 čtverečních kilometrů na jihovýchodě Islandu. Pod ledem se skrývá několik sopek, pod islandskými ledovci je to častý jev.

Když jsme byli uprostřed cesty, pod sousedním ledovcem Eyjafjallajökulle, jedna sopka vybuchla. Bylo třeba okamžitě evakuovat stovky lidí a letecká doprava nad velkou částí Evropy se zastavila kvůli mračnům popela. Neocitli jsme se v nebezpečí, ale ten zážitek mě naučil, že malý sopečný výbuch na odlehklém Islandu může mít následky pro celý světadíl. Větší sopečné výbuchy dokážou změnit celý svět.

Potřebujeme katastrofy jako sopečný výbuch na Eyjafjallajökullu, aby se nám připomněly zkušenosti a síly Země – a abychom jim naslouchali? Nemyslím. Máme mnoho jiných možností naslouchat přírodě v klidu a míru.

V prvních dvanácti letech života mě posílali rodiče ven za jakéhokoli počasí, tehdy se mi to myslím líbilo, ale jako náctiletého mě to štvalo. Radši jsem pobýval uvnitř, hlavně na večírcích. Po sedmi či osmi letech jsem ale začal znovu toužit po přírodě.

Postrádal jsem les, hory, moře, ale i únavu pocíťovanou po pohybu venku. Ta touha přišla zevnitř. Hluboká potřeba být v bezprostředním kontaktu s živly, s něčím, co nevytvářejí stroje. Cítit na těle slunce, déšť, chlad, vítr, špinu a vodu. Poslouchat.

Irský polárník Ernest Shackleton se dřel a mrzl déle, než jsem se kdy dřel já, ale v některých jeho myšlenkách, jež popsal na sklonku svého života stráveného objevováním, se poznávám: „Viděli jsme Boha ve vší jeho nádheře, slyšeli slova, jež nám příroda poskytuje. Došli jsme až k samé duši člověka.“

Teprve po absolvování několika expedic jsem začal kroutit hlavou nad některými svými volbami, pro něž jsem se coby dobrodruh rozhodl. Některá rozhodnutí jsem přehodnotil, jiná jsem pojal, aniž jsem se rozhlédl kolem sebe nebo přemýšlel, a skončil na nových místech. Jaký smysl má snaha dojít až na nejzazší bod? A proč – s omrzlinami, zraněními a hladověním v čerstvé paměti – to dělám znovu a znovu? Je možné se z těch zkušeností něco naučit?

Neměl jsem jasné odpovědi, tak jsem se rozhodl, že si sednu a některé odpovědi zachytím a napíšu. Když jsem začal před mnoha lety tuto knihu psát, jmenovala se Všechno, co jsem se nenaučil ve škole. Nejvíc mě zajímalo, co je skryto za horizontem, a co je přímo přede mnou, mi bylo ukradené. Pokud jsem měl někam jet, chtěl jsem jet daleko. Ještě jsem neobjevil radost z krátkých výletů. Se třemi náctiletými dcerami, náročnou prací a rostoucím zájmem o umění jsem ale začal chápat, že můj život se pomalu mění. Obrátil jsem myšlenky do svého nitra a napsal dvě knihy: Radost z ticha a JÍT – o tichu, které

máme v sobě. Pak dostaly nové zkušenosti novou perspektivu. Jedna z věcí, jež jsem se naučil jako dobrodruh a cestovatel, je, že se člověk během putování má zastavit, rozhlédnout se kolem sebe a mít tak možnost objevit nečekané události nebo získat přehled o změnách počasí. Tahle kniha je svým způsobem pokus o totéž

URČETE SI VLASTNÍ PÓL

Nevím úplně přesně, kdy jsem začal pochybovat o tom, že všechno dokážu – že zvládnu všechno, co si záměru, budu mistr světa ve fotbale, objedu zeměkouli na plachetnici, přežiju na lyžích přes náhorní planiny, budu žít jako Muhammad Ali, políbím nejhezčí holku ze třídy, zachráním svět od katastrof, budu humanista jako Albert Schweitzer, stanu se hasičem, premiérem nebo popelářem, doletím na Měsíc nebo na Mars. Co si vysním nebo vymyslím, můžu udělat. V hlavě je možné vysnit si všechno.

Jako dítě a výrostek jsem nikdy v ničem nevynekal. Nebyl jsem nijak zvlášť dobrý ve sportu, do školy jsem začal chodit o rok později a patřil jsem ke třem nejhorším ve třídě celých deset let – a kamarádů jsem taky neměl nijak moc. Měl jsem předkus, tlusté rty, poruchu řeči a potíže naučit se číst a psát, a tak jsem byl vyhledávaným terčem šikany. Jako dítě jsem nikdy neudělal nic zvláštního. Ale snil jsem o tom. A nikdy jsem snít nepřestal. V jistém životním okamžiku mi začalo být jasné, že stát se hasičem, fotbalistou, astronautem nebo superhrdinou je mimo dosah mých schopností. Moje sny byly konkrétnější. Roku 1990 jsem došel s Børgem Ouslandem jako první na severní pól bez pomoci sněžných skútrů, psů i zásobáren. V roce 1993 jsem jako první došel sám na jižní pól a na rozdíl od většiny sólových expedic jsem se rozhodl zůstat celou dobu bez kontaktu s vnějším světem – a roku 1994 jsem zdolal Mount Everest. Takže jsem byl první na světě, kdo kdy došel na tři zemské póly.

Bez pomoci letadla. V tomto vyprávění se chystám mluvit o snech

a myšlenkách, které mě nikdy neopustily, o první dlouhé cestě na plachetnici, o ledu, horách a světu umění. A také o svém životě otce, čtenáře a nakladatele. O snech, jež se vyvíjely a jež se, poháněné zvědavostí a tíživostí, vyplní, pokud nastane jejich čas. Cestou k tomu či onomu cíli bylo zajímavé zažívat, jak jsem si postupně stanovoval nové cíle, viděl jsem nové zajímavé možnosti a objevoval nové horizonty. Představit si svět bez důvěry v to, že většinu (věcí) je stále možné učinit a zažít, je těžké.

„Udělal bych cokoli, abych mohl zažít totéž co ty,“ řekl mi jednou jeden člověk, když jsem poprvé přelachtil Atlantik. Bylo mi dvacet, právě jsme dorazili na Barbados ze Zeleného mysu u západní Afriky a já z plachetnice doplaval na břeh a poprvé po dvou týdnech se dotkl nohama pevné země. Od té doby mi o podobné touze řeklo hodně lidí, ale nemyslím si, že je to úplně pravda, protože kdyby udělali cokoli pro to, aby svého cíle dosáhli, byli by se alespoň pokusili.

Když jsem byl malý, obdivoval jsem Thora Heyerdahla. Jedna z jeho prvních knih pojednávala o cestě na balzovém voru Kon-Tiki z přístavu Callao v Peru na ostrovy Tuamotu v Polynésii v roce 1947. Heyerdahl měl od dětství, kdy se málem dvakrát utopil, hrůzu z vody. Zároveň ale stejně intenzivně snil o tom, že přepluje Tichý oceán na ručně postaveném plavidle, kopii prehistorických vorů vyráběných indiánským obyvatelstvem v Peru. Na Kon-Tiki se plavilo sto jedna dní na západ přes Tichý oceán šest lidí, aby dokázalo, že k osídlení některých částí Polynésie mohlo dojít tímto způsobem. Měl jsem velkou radost a trochu mě překvapilo, že mě Thor Heyerdahl roku 1994 pozval na oslavu svých osmdesátin, a těšil jsem se, že na ní budu moci být přítomen. Mnoho Heyerdahlových starých přátel tam proneslo řeč. Všichni velkého cestovatele, jak se slušelo a patřilo, velebili. Několik jich mluvilo o možnosti zúčastnit se některé Heyerdahlovy cesty s ním, ale nějaké důvody – studia, zamilovanost, rodina, zaměstnání – jim v tom vždycky zabránily. Proslovy byly dlouhé. Podíval jsem se na Heyerdahla, jak se tiše při jejich poslechu

usmívá, a došel jsem k poznání: „Základní rozdíl mezi tebou a všemi ostatními, Thore Heyerdahle,“ řekl jsem si v duchu, „je, že ty ses pro tu volbu rozhodl sám a nenechal na ostatních, aby něco rozhodli za tebe. Jakmile jsi dostal příležitost, popadls ji za pačesy a na možné překážky myslel až potom.“

Přišli na to i řečníci? Možná své rozhodování založili na takových okolnostech, o nichž si mysleli, že by je na nich založit měli? Ať měli jakýkoli důvod, vyznělo to tak, že své volby litovali, třebaže o mnoho let později. Rozdíl mezi Heyerdahlem a těmi mluvčími možná byl v tom, že Heyerdahl se skutečně vydal za svým vlastním snem, zatímco ostatní ho jen doprovázeli.

První filozofický paradox, který si pamatuji z četby, byl příběh o Burianově oslu. Osel stojí mezi dvěma kupkami sena a popisuje, co se v něm děje, když se nemůže rozhodnout. K oběma kupkám je to přesně stejně daleko, ale oslovi připadá nemožné se rozhodnout, ke které kupce se má pustit a kterou sežrat dřív. Čas běží, osel přemítá, nikdy nedojde k rozhodnutí a nakonec uprostřed mezi oběma kupkami zemře hladu.

Stanovit si cíl mi dělá velkou radost. Může být třeba egocentrický – ale je můj – nikoli Heyerdahlův, sousedův nebo někoho z rodiny. Tohle udělám! Vydám se na plachetnici přes Atlantik. Pomůžu někomu, kdo to potřebuje. Koupím někomu láhev šampaňského. Odolám a s díky odmítnu pokušení. Napíšu knihu. Otevřu si nakladatelství. Stanu se advokátem. Založím rodinu.

Že by jižní pól? Na jižní pól a sám. Rozhodnutí padlo, jakmile mě ta myšlenka napadla. Pak jsem začal promýšlet, jak by se to dalo udělat. Kdybych obrátil pořadí – kdyby mě to nejdřív napadlo, pak teprve došel k rozhodování a dumal, jestli je něco takového proveditelné, kdybych rozvažoval předtím, než jsem se rozhodl, že nápad uskutečním – měl bych v téhle knize sotva o čem psát.

Občas si říkám, kam se poděly všechny ostatní sny a ambice, jež jsem měl a s nimiž jsem nikdy nic neudělal. Kde jsou ukryté? Zatím si nemyslím, že je třeba je hledat a najít. Jak už mnozí napsali přede mnou, je mnohem lehčí se snů vzdát než si je nechat vzít.

Nikomu nenavrhuji, aby udělal přesně to, co já, i když vím, že mnozí by to zvládli. Byly to ale moje cíle. Chovám naději, že tahle malá knížka vám může být nápomocná, abyste – nezávisle na stáří a pohlaví – našli svůj vlastní pól, svůj vlastní Everest, svůj vlastní sen.

Může být nepřijemné i trochu riskantní svůj svět změnit. Možná je ale ještě riskantnější ho nechat, jak je, nepokusit se hledat dál a objevit, jak krásný může život být.

Jak léta ubíhají, člověk spíše lituje toho, že nevyužil šancí, které měl, že neuskutečnil něco, co chtěl. Co neudělal. Pokud říkáte, že je to nemožné, a já říkám, že to možné je, máme pravděpodobně pravdu oba.

I TAK JE TO ČASTO MOŽNÉ

„Musíme dělat rozdíl mezi zcela nemožným a tím, co je velice málo pravděpodobné,“ píše filozof a horo lezec Arne Næss. Nic není nemožné, tvrdí – jen méně nebo ještě méně pravděpodobné. Dokud žijete, všechny možnosti závisí na jakémsi „barometru možností“, a ten osciluje mezi 0,1 a 99,9 procenty jistoty.

Næssova logika mi pomáhá na expedicích i během všedního dne. Když čtu vyprávění o velkých polárních expedicích, zjišťuji, že jsou plné příběhů o lidech, kteří přes veškerou nepřízeň přežili. V noci na

15. října 1882 narazila americká loď Polaris na severozápadním břehu Grónska na kru a ztroskotala. Devatenáct z lidí na palubě – včetně pěti dětí – se na kusu ledu zachránilo a ocitlo se v jedné z nejnevlídnějších a podnebně nejnepríznivějších oblastí na světě bez uspokojivého vybavení či jídla. Šest měsíců pluli na kře v nejchladnějším arktickém období. Celkem urazili jižním směrem tři tisíce kilometrů, od Smithova průlivu podél pobřeží kolem Baffinova ostrova a ústí Hudsonova zálivu, až bezpečně přistáli 30. dubna 1883 na Labradoru. Sám jsem do té oblasti podnikl cestu, vypravil jsem se tam po důkladné přípravě, a tím pádem mi připadá ještě těžší představit si, jak mohli trosečníci tolik měsíců přežít na kře s minimálním vybavením. Samozřejmě každou chvíli hrozilo, že se utopí, zmrznou nebo vyhladoví, ale chránili se v několika iglú a živilo se lovem tuleňů. Když je nakonec zachránili velrybáři, zeptal se jeden z nich, jestli zůstávali na kře i v noci. Jeden z přeživších se prý v reakci na otázku poprvé po šesti měsících rozesmál. Bezprostřední reakce lidí byla nevěřičnost, nejdřív nad tím, že tak dobře vybavená loď jako Polaris mohla ztroskotat, a potom, jak je možné, že někdo mohl přežít na kře půl roku bez jakékoli předběžné průpravy.

Když jsme se vydali na sever, Geir Randby (který jako první inicioval naši výpravu k severnímu pólu, ale hned na začátku se bohužel zranil a musel cestu vzdát), Børge Ousland a já, jen málo lidí věřilo, že dojdeme. Možná jsme si to na začátku mysleli i my, ale pak narůstala pravděpodobnost, že to vzhledem k důkladné přípravě zvládneme. Než jsem odjel na jižní pól, někteří lidé byli toho názoru, že jsem se asi zbláznil, zatímco jiní zase tvrdili, že se zblázním cestou. Další se domnívali, že nedokážu napsat knihu, a později mí učitelé nevěřili, že nebudu schopen vést nakladatelství, protože jsem dyslektik a mám potíže se soustředěním.

Co je možné, se mění, a my žijeme v době, kdy se většina věcí mění rychleji než dosud. Od úsvitu věků lidé pozorovali ptáky kroužící ve vzduchu a snili o tom, že létají. Bylo to nemožné do doby, kdy se před nějakými sto lety objevily ty správné materiály a nové objevy ve fyzice. Podle Královské geografické společnosti a mnoha dalších, které se k věci vyjádřily, není možné přes Arktidu přejít. Až v polovině 19. století se to povedlo Fridtjofu Nansenovi a jeho mužům. Ještě nedávno bylo pro člověka nemyslitelné odletět na Mars, teď je už jen otázkou času, než se někdo na tu cestu dlouhou 225 milionů kilometrů (vzdálenost je proměnlivá) vypraví. Americký kultovní film Dogtown and Z-Boys líčí prostředí skejťových nadšenců v Kalifornii sedmdesátých let, kdy malá skupina průkopníků tento sport naprosto

změnila a přinesla nové představy o tom, co je na skateboardu možné. Tony Alva, jeden z hlavních protagonistů filmu, říká v jednu chvíli: „Věděli jsme, jaké pohyby je třeba dělat, jen jsme nevěděli, jestli se dají provést.“ Problém byl, že neexistovalo místo, které by se hodilo k tréninku jejich plánované činnosti. Pak jim pomohla náhoda. Kalifornii sužovala krutá sucha a všechny plavecké bazény byly prázdné. Aniž parta z Dogtownu požádala o dovolení majitele, kteří byli na léto pryč, pustila se do práce a vypuštěné betonové bazény vyčistila. Tvrdé podloží a ostré zatáčky byly perfektní místo na trénování skateboardingu. Tony Alva, Jay Adams a ostatní mohli konečně uvést své myšlenky do života, a tím vytvořit základ celosvětové skateboardové kultury. Co bylo sotva možné si představit pro několik málo mladíků, mohli najednou vyzkoušet všichni. Do té doby nebylo možné doufat, že obyčejní jednotlivci všude na světě by mohli poté, co napíšíu dopis vedení města, začít trénovat.

Jednoho dne v roce 1960 seděl Angličan Peter Benenson v londýnském metru s buřinkou na hlavě a s novinami v ruce. Právě dočetl článek o dvou studentech v Portugalsku, které uvěznili, poněvadž dali průchod svým názorům, a tu ho napadlo, že by se na tom možná dalo něco změnit.

Rok nato vznikla organizace Amnesty International a do dnešních dnů pomohla desetitisícům lidí. Roku 1975 byl uvězněn odborář Julio de Peña Valdez z Dominikánské republiky. Po prvních dvou stech dopisech ho chtěl vidět ředitel věznice. Po třech tisících dopisech to

„Nikdy nikoho neodrazujte od něčeho, co sami považujete za nemožné.“

prezident vzdal a podepsal příkaz k jeho propuštění. Amnesty International je dnes největší světová nezávislá organizace pro lidská práva, ale pořád ještě zbývá nekonečně mnoho, než bude dosaženo svobody a spravedlnosti.

Vystoupit na Everest bez kyslíkové bomby bylo považováno za nemožné, než se to 8. května 1978 podařilo Rakušanovi Peteru Habelerovi a Reinholdu Messnerovi z jižního Tyrolska. Jakmile se jednou dokázalo, že je to možné, Messner provedl sólový výstup a po něm nejméně dvě stě dalších. Messner také přešel spolu s Němcem Arvedem Fuchsem na lyžích Antarktidu přes jižní pól a letadlem přeletěl jižní pól. Chci tím říct, že Habelerův a Messnerův výkon, než ho podali, byl považován za nemožný.

Pokud se má podobná křehká pravda vyvrátit, je k tomu třeba člověka, který umí rozlišovat mezi nemožným a nepravděpodobným. A nesmíme zapomenout ani na radu Amelie Earhart, která jako první žena sama přeletěla Atlantik roku 1928: „Nikdy nikoho neodrazujte od něčeho, co sami považujete za nemožné.“

Erling Kagge

Erling Kagge (*1963) je norský polárník, právník, nakladatel, autor osmi knih a otec tří dcer. Drží několik objevitelských prvenství. Je prvním člověkem, který přešel Antarktidu k jižnímu pólu, bez rádiového kontaktu s okolním světem. Prvenství mu přísluší také v dobytí všech „tří pólů“ zeměkoule – severního a jižního pólu a vrcholu Mount Everestu. Přednáší pro zeměpisné a obchodní společnosti. Žije v Oslu.

Erlingův životopis vypadá spíše jako seznam přání. Erling je známý tím, že dokázal to, co žádný jiný člověk.

V devadesátých letech minulého století se odvážil na severní i jižní pól a také zdolal Mount Everest, a to vše pěšky, bez cizí pomoci a bez rádiového spojení. To, co našel v těchto odlehlých částech našeho světa, nebyl pocit úspěchu ani naplnění vlastního ega, ale ticho.

Od té doby si udržuje svou závislost na nevšedních zážitcích, ať už jde o plavbu přes Atlantik, prozkoumávání kanálů v New Yorku, a vůbec na vše, na co si jen vzpomenete.

Sám sebe představuje jako politika, filozofa, právníka, nakladatele, sběratele umění a dokonce i jako velvyslance Rolexu, ale pod tím vším je Erling, muž, který našel vytoužené vnitřní ticho v rozlehlé Arktidě.

Co vás motivovalo k tomu zasvětit svůj život dobrodružství?

Myslím, že jsme všichni rození dobrodruzi, průzkumníci. Každé dítě zajímá, co je za obzorem. A každé dítě chce kolem sebe vytvořit více prostoru. Tento objevitelský duch nikdy nezmizí, ale pomalu jej rozmělnjuje školka, rodiče, přátelé, škola a kolegové. Ale máme to v sobě, dokud žijeme.

Jaké byly nejtěžší chvíle na vašich expedicích na jižní a severní pól?

Každé ráno vstávat ve správný čas, když je ve stanu minus padesát stupňů. První krok je vždy nejtěžší...

A ty nejuznesenější, největší momenty?

Být součástí přírody, naslouchat matce Zemi. Řekne vám, odkud pocházíte, a také určí pár věcí, které vás ještě čekají. Také mi bylo příjemné teplo, když jsem trpěl omrzlinami, a byl sytý poté, co jsem málem umřel hladu.

Někteří říkají, že dobrodružství čeká hned za dveřmi. Souhlasíte s tím, nebo to považujete za klíšé?

Rozhodně souhlasím. Některá z největších tajemství života se nacházejí ve vašem sousedství. Každá druhá cestopisná kniha je o někom, kdo ušel dlouhou cestu, ale až po návratu domů najde odpovědi na velké otázky.

Co tedy lidem brání vydat se za dobrodružstvím?

Musíte si uvědomit, jak důležité je udělat si život o něco těžší, než je nutné. Pokud si zvolíte tu nejjednodušší cestu, pak budete žít nesvobodný život.

Co tím přesně myslíte?

Klíčem ke svobodnému životu je zodpovědnost. Pokud se jí budete vyhýbat, zvolíte si na každé křižovatce tu nejsnazší cestu a v tom případě budou vaše rozhodnutí, velká či malá, předem daná. Měli bychom si dopřát náročný život. Zodpovědnost a stres dávají životu podstatu.

Musím se vyhýbat službám cestovních kancelářů, abych se vydal za dobrodružstvím?

Ne. Ale každý si musí najít svou vlastní cestu.

Cítíte někdy nostalgii, protože svět už byl objeven a na mapě už nezbývají téměř žádná prázdná místa?

Myslím, že svět ve skutečnosti zůstává neobjevený. Neustále se mění, stejně jako my, a v tomto smyslu je svět každé ráno nový. A pokud jde o objevy, jsem přesvědčen, že to nejlepší teprve přijde.

Taky se bojíte, že se něco nepovede?

Někdy asi ano. Neúspěch doprovází téměř vždy špatný pocit. Tato zkušenost je ale na druhou stranu velmi dobrá škola, i když je sebedražší. Někdo, kdo nikdy neseleže, se pravděpodobně od začátku odvážil příliš málo. Neúspěch je součástí života – všichni selháváme.

Putoval jste na severní a jižní pól a zdolal Mount Everest, což určitě představovalo značnou fyzickou zátěž. Dokážete také sedět a odpočívat?

Ano! A rád. Ale v Norsku jste vychováni k tomu, abyste si nejprve udělali dlouhou procházku v lese, pak si nasadili lyže a jeli domů a užívali si klidu a pohody. Tento víkend jsem to tak udělal. Hodně času trávím na horách. Občas také přenocuji na chatě. Pak se toulám, jím, ležím, nic nedělám. Ani nečtu. Jen tak ležím, spím, vzbudím se a zase si lehnu. Nevyprazdňuji tedy jen hlavu, ale celé tělo. Přítel psycholog mě naučil hypnotizovat se. Mám potom pocit, jako bych se vznášel těsně nad postelí.

Dělám to často po večerech. O dvacet minut později vstávám plný energie, mohu znovu pracovat a číst a jdu spát v jedenáct.

A vstávat v pět, abyste odvedl práci vydavatele, autora, otce, dobrodruha, sběratele a právníka...

Ne, spím, jak jen to jde, spím rád. Minimálně sedm, sedm a půl hodiny. Ještě lepší: osm.

Bylo něco, co vás bavilo při stoupaní na Mount Everest?

Miloval jsem to! Jediné, co mě uvádělo do nepohody, byla bolest hlavy. Veškerý svůj volný čas jsem předtím trávil v horách, abych byl dobře připraven. Everest byl jen malou částí většího obrazu. Lezení mi přišlo těžké, ale zajímavé. Přesto už nemusím znovu do velmi vysokých hor.

Většina horolezců říká, že výhled z Mount Everestu nepatří k těm nejkrásnějším – a každý se chce co nejrychleji vrátit dolů...

Na vrcholu jsem byl hodinu a půl. Příliš dlouho. Posledních pár metrů nejdete nahoru, abyste si užili krajinu. Výhled ze sousední hory je každopádně mnohem hezčí: protože se díváte na Everest. V Himálaji jsem byl šest nebo sedm týdnů a absolvoval fantastické lezecké a turistické etapy pod vrcholem Mount Everestu.

Zdolal jste Everest, přestože jste měl strach z výšek. Jak často jste si stanovil výzvy k překonání strachu?

Chtěl jsem být první, kdo dosáhne obou pólů a pokoří nejvyšší horu na Zemi. Je pravda, že mám strach z výšek a nemocné plíce, takže mi lékaři doporučili nelézt na vysoké hory ani se nepotápět do velkých hloubek. Ale nedbal jsem jejich zákazů, a stálo to za to. Takže to nebylo ‚navzdory obavám‘ nebo tak něco; jen jsem cítil, že stojí za to

riskovat. Těsně před odjezdem na expedici na jižní pól jsem začal myslet na Everest. Chtěl jsem horu zdolat po návratu z expedice, protože v té době tam odjely další výpravy, které se chtěly vydat na vrchol různými cestami. Do Nepálu jsem odletěl na jaře 1994 s cílem pokořit Everest.

Radíte svým čtenářům, aby ignorovali svůj strach. Vy sám téměř žádný neznáte?

V mém životě až na drobné výjimky neexistuje. Obavy ano. Když máte hodně zaměstnanců, jako já jako vydavatel, máte vždy obavy. Když máte rodinu, máte strach. Ale to je jiné.

Vzal jste si s sebou na expedice nějaké čtení?

Na jižním pólu jsem měl s sebou Nový zákon, Oscara Wilda, Hermanna Hesse. Myslel jsem, že po osmi nebo deseti hodinách šlapání po ledu budu tak unavený, že si raději přečtu něco známého.

Co vás zaujalo na Novém zákoně?

Na takovou výpravu potřebujete co nejvíce slov a myšlenek, a přitom aby to nebylo příliš objemné. Babička mi dala Nový zákon v super lehkém vydání. Kromě obsahu jsem tedy ocenil i praktičnost knihy.

Projít ledem úplně sám, napadlo vás, že to je vlastně také duchovní zážitek?

Dalo by se to tak nazvat. V západním světě oddělujeme tělo a duchovno, jako by to byly protiklady. Ale pokud budete procházet

přírodou dny nebo týdny, stanete se její součástí. Jste blíže všemu, co není lidské. Ve škole nás učili, že mezi člověkem a přírodou je přísná hranice. Je to tím, že do středu vždy stavíme lidi a vše ostatní kolem nich. To je docela hloupé.

Když jste se vydal na jižní pól, bylo pro vás důležité nejen to, abyste šli pěšky, sami a bez podpory, ale také, abyste byl na každém z těch 1350 kilometrů zcela izolován od civilizace. Proč jste si takto cestu komplikoval?

Obvykle, když se dnes lidé někam sami vydají, ponechají si rádiový kontakt. Já chtěl být sám se sebou – zažít samotu, ticho. Když mluvím s přáteli, kteří podnikají také sólové cesty, nezbaví se všedních starostí, protože řeší porouchanou pračku doma, nutnost zaplatit účty, když se zrovna nedostává hotovost a vůbec vše, čemu byste se chtěli vyhnout a od čeho uniknout co nejdále. Takže si myslím, že je o něco jednodušší chodit sám a nebýt v kontaktu s vnějším světem. Samozřejmě se cítíš osamělý, ale když mluvíš s lidmi, stává se z toho jiný druh osamělosti.

Napsal jste, že při cestě na jižní pól se cesta na lyžích stala cestou do sebe sama. Co se o sobě může člověk v tak náročných podmínkách dozvědět?

Myslím, že každý by se o sobě hodně dozvěděl, kdyby byl sám. Jednou z největších výzev pro dnešní lidi je být pět minut sám, aniž by něco dělali. Nejsem vůbec proti této IT revoluci, ale moje dcery nemohou být téměř nikde, aniž by se rozptylovaly. Filozof Blaise Pascal v 17. století řekl, že jde o velký problém a rozhodně tomu tak

stále je. Myslím, že je opravdu důležité se stýkat s jinými lidmi, ale neměli byste se zbavit schopnosti dobře se bavit sami se sebou.

Těžko říct, co jsem se naučil, protože nějak jste součástí všeho, co jste potkali. Když zahájíte expedici, máte pocit, že je všechno ploché; všechno je bílé až k obzoru. Váš vztah k okolí se vyvíjí a nakonec vidíte, že to není bílé, jsou to variace bílé, je to trochu nazelenalé, načervenalé; a povrch také není rovný. Pro mě to byla velmi dobrá škola.

Po čtyřiceti dnech vaší expedice na jižní pól jste udělal chybu, jak jste později řekl, že jste počítal čas a vzdálenost, která zbývala, než dosáhnete svého cíle. Jižní pól „se změnil z dobrého a vzdáleného snu v matematický bod“. Jaká je největší chyba, kterou může hledač dobrodružství udělat a která mu zkazí zážitek z prožitého dobrodružství?

Myslím, že hlavní chybou lidí je, že se vzdávají příliš brzy. Je přirozené, že občas přemýšlíte o negativních věcech. Ale samozřejmě je opravdu důležité – rozhodně na expedicích, ale i v každodenním životě – myslet na to, že zítra bude lépe než dnes. Cítím to jako průzkumník i jako podnikatel.

Na expedici na severní i jižní pól – na severní pól s Børgem – jsme se z pragmatických důvodů rozhodli, že nesmíme vůbec nadávat, neříkat opravdu nic negativního. Existuje tolik negativních věcí, na které je třeba se zaměřit, takže se jim při cestě musíte vyhnout. A hlavně se vyvarujte jejich pojmenování, protože pak ještě zesílí. Takže když jsem šel na jižní pól, skoro jsem nic nevyřkl. Nikdy jsem na nic nepřisahal. Držel jsem jazyk za zuby. Samozřejmě nejdůležitější je dát jednu nohu před druhou, ale také se musíte snažit dobře se bavit. Život je těžký a nikdy by neměl být bez bolesti a ztrát. Nemám rád chlad nebo bolest víc než ostatní pocity, ale jsou naši součástí.

Bylo potěšující vidět, že váš sen uznávají ostatní?

Ano, naprosto. Bylo to tak trochu mimo můj sen, protože jsem nikdy nesnil o tom, že budu na obálce časopisu Time. Ale na druhou stranu, kdybyste přišli ke mně domů, viděli byste, že nemám nic, co by se týkalo mých expedic. Dokonce ani knihy, které jsem napsal. Protože život jde dál. Jsem na to hrdý a moje děti o tom vědí, ale nikdy o tom nemluvíme. Důležité je naplnit svůj vlastní potenciál a já jsem za svůj život průzkumníka opravdu šťastný. Jak jsem řekl, nikdy jsem neměl pocit, že jsem začal, nikdy jsem neměl pocit, že končím.

Studoval jste práva. Jak jste jako dyslektik přišel na myšlenku stát se autorem a vydavatelem?

Bylo mi deset, do té doby jsem neuměl pořádně číst a psát, naučil mě to logoped. Na dyslexii je dobré, že si uvědomujete, že to, co učitel říká, na vás nefunguje. Takto brzy ztratíte respekt k autoritám. A uvědomíte si, že pokud všichni ostatní řeší problém jedním způsobem, musíte to udělat trochu jinak. To je zdravé. Mnoho zakladatelů společností je dyslektiků.

Existujeme, ale jen málo z nás skutečně žije... To je citát...

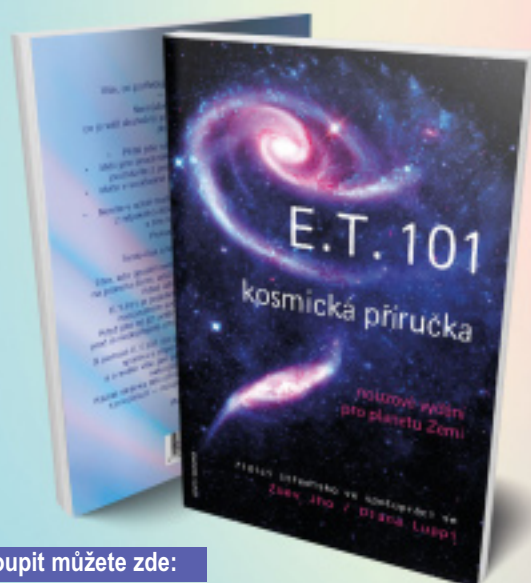
I kdybychom měli žít tisíc let, naše životy by byly krátké. „Existujeme, ale jen málo z nás skutečně žije,“ tvrdil Seneca před dvěma tisíci lety. Život je velmi krátký a úzkostlivý pro ty, kteří zapominají na minulost, zanedbávají přítomnost a bojí se budoucnosti. Když dojdou na konec, chudáci ubožáci si příliš pozdě uvědomí, že po celou tu dobu byli zaměstnání nicneděláním.

Jaké bude vaše další dobrodružství?

Představuji si život jako dlouhou procházku. Způsob, jakým si každý musí najít svůj vlastní jižní pól.

(Ze zahraničních pramenů)

Zakoupit můžete zde:

<https://www.kosmas.cz/knihy/295310/e.t.-101/>

Zoev Jho / Diana Luppi

**E.T. 101
KOSMICKÁ PŘÍRUČKA
Nouzové vydání pro planetu Zemi**

Vše, co potřebujete vědět, jste se již naučili v jiné galaxii. Nemůžete-li si vzpomenout, co je váš skutečný job na této planetě, koukněte se do této příručky.

Přišli jste na tuto planetu bez návodu? Měli jste snad někdy podezření, že ve skutečnosti pocházíte z jiného, méně narušeného světa? Máte v současné době potíže se svým genetickým kódováním?

Nosíte v sobě matnou vzpomínku, že jste se tu ocitli z nějakého důvodu, a že vaše nynější práce s tím nemá nic společného?

Pokud ano — vydržte!

Tento čas a tato kniha jsou tu pro vás.

Těm, kdo opustili svoji domovskou galaxii a vydali se na planetu Zemi, aniž by si přibalili příručku, dává nyní řídicí středisko novou šanci:

E.T. 101 je praktický návod, jak se stát v tomto iracionálním světě „skutečným člověkem“.

Když jste se již ocitli v této trojrozměrné šlamastyce, proč si nedopřejete chvilku a neprolistujete tuto příručku?

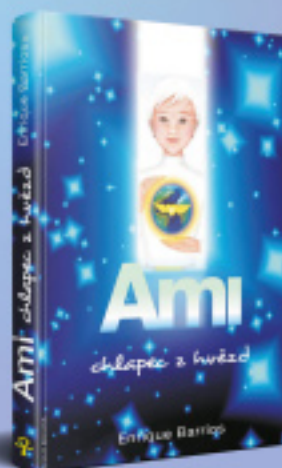
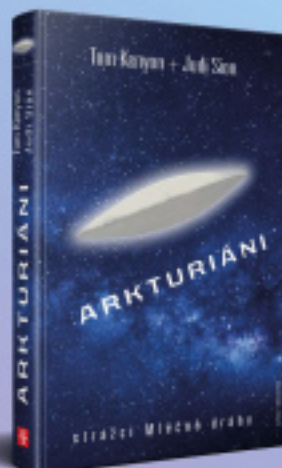
S pomocí E.T. 101 lze procitnout z hlubokého evolučního spánku a vzpomenout si na to, co o sobě a o světě víte, jen jste si to špatně uložili do paměti nebo jste na to zapoměli.

Každá stránka této příručky vámi zalomcuje a podnítlí vás k procitnutí — novými poznatky a zářivým vtipem.

Řidící středisko

Čtivý a pro čtenářsrozumitelný styl prošípovaný pronikavým humorem, jenž jakoby člověka „hladil po hlavě“ a současně ho „kopal do zadku“. Kniha E.T. 101 nám připomíná životně důležitá fakta o tom, kým jsme, kam směřujeme a co vlastně na tomto balonu ve vesmíru děláme.

Dan Millman,
autor knihy *Cesta pokojného bojovníka*

E.T. 101

Diana Luppi o své knize

Co vás přivedlo k napsání knihy ET 101?

Okolnosti, jak jsem se s trochou pomoci svých přátel donutila splnit úkol, který jsem slíbila splnit, než jsem sem přišla, je mírně spletité. V době těsně před napsáním ET 101 jsem pracovala pro malé, ale velmi vážené noviny, zabývající se investigativní žurnalistikou.

Oslovila jsem je, že bych pro ně psala přílohu „New Age“, což ovšem odmítli. V podstatě si mysleli, že „New Age“ je nesmysl. Brzy jsem jim však dokázala, že jsou jediní ve městě, kdo si to myslí, a vytvořila jsem velmi lukrativní a oceňovanou přílohu, která noviny ekonomicky dostala do černých čísel, vynesla jim další plaketu za první místo a za což jim město zatleskalo. V důsledku této úspěšné produkce mě požádali, abych navzdory jejich nyní maskovanému opovržení, psala sloupek na témata „New Age“. Zvítězila černá čísla v účetnictví – jaké to překvapení.

V průběhu vydávání přílohy, mě „New Age“ začalo mírně nudit. Táhlo s sebou množství pastí „starého věku.“ Až mě jednou v kanceláři navštívila dvojice skutečných mimozemšťanů. Jelikož mě tato událost zaujala víc než péče o zdraví, harmonizování aury a jóga, bylo to najednou jediné téma, kterému jsem se ve svém sloupku chtěla věnovat. Jediným problémem bylo, jak se k tomuto tématu postavit.

V okamžiku geniální invence mě napadlo, že lidské vnímání je extrémně zkresleno — alespoň v mé zemi, v USA, je tomu tak. Pokud citujete z nějaké knihy, získá to okamžitou důvěryhodnost. Využila jsem tedy této zvyklosti. Napsala jsem knihu, hojně z ní citovala a udělala na ni recenzi. A je to — úspěšně jsem tak proplula bažinatými žurnalistickými vodami, a obešla tak i mého redaktora a vydavatele. Geniální!

Ovšem... ne tak úplně. Musela jsem se také přimět k napsání a vydání knihy ET 101, kterou jsem pak citovala a recenzovala. Musela jsem, jelikož jsem nakladateli řekla, že brzy v našem městě vyjde. Zjevně nejsem tak geniální, jak jsem si myslela, ale cítila jsem kolem sebe Přítomnost, která tu jednoznačně byla.

Proč je kniha psána „vojenským“ jazykem?

ET 101 je napsána „vojenským“ jazykem, protože tento svět od svého ovládnutí prakticky nezažil jediný den míru. Je to jazyk, který zdejší lidé ovládají nejlépe, a právě proto byl v této knize použit.

Je důležité vědět, že mimo množící se války, v nichž všichni zde žijí, probíhá mnohem větší konflikt. Je to válka konečná a jediná. Je to válka o vědomí, vůči níž jsou všechny ostatní války pouhým nástrojem rozdělování a formou odvádění pozornosti.

Pro svět prosycený válkami na všech úrovních se „vojenský“ jazyk zdál být vhodným způsobem, jak oslovit globální populaci, která se buď schovává v zákopech, nebo se uhnízdila v bunkrech.

Kdo stojí za informacemi, které se v knize objevují?

Silou, která stojí za vznikem ET 101, je skupina multikulturních a interdimenzionálních bytostí, která si říká „Mission Control“ (v českém překladu: „řídící středisko“), ne proto, že by to byl skutečný název této skupiny, ale jako pokus o splynutí s vědomím bytostí na této planetě. Kromě toho jim tato volba připadala zábavná.

Jak je uvedeno v knize ET 101 a jejich vlastními slovy: „Řídící středisko je taktickou složkou mimozemské mise na planetě Zemi. Realizujeme rozhodnutí hvězdných rad a působíme jako prostředník mezi členy mise, kteří se rozhodli pro pěší službu na povrchu planety, a těmi, kteří slouží misi v některé z jejich mnoha mimoplanetárních divizí.“

Jsem členkou této jednotky a sloužím ve funkci multidimenzionálního lingvistického experta, jehož úkolem je překládat pojmy z neverbální struktury holografického jazyka do jednoduché, hovorové angličtiny. Nejsem si jistá, zda bych to nazvala „channelingem“, protože ve skutečnosti šlo spíše o vášnivou debatu.

Kdy jste pochopila, že nejste ze Země? Jak jste si to uvědomila?

To, že nejsem ze Země, jsem zcela pochopila až v době, kdy jsem napsala knihu ET 101. Po tomto okamžiku uvědomění jsem pak dále pochopila, že jsem vlastně vždycky věděla, že je tomu tak. Byl to oxymoron (z řeckého oxys „ostrý“ + moros

„tupý“). V lingvistice jde o spojení slov, jejichž význam se navzájem vylučuje. Při striktním výkladu použitých slov by oxymoron tvořilo logický spor, paradox. Zdroj: Wikipedie), protože jsem se probudila do jiné reality, jiného světa, jiné identity, která mi byla vždy známá, ale jaksi zapomenutá.

V tomto procesu se mi vzpomínky vracely zpět jako kousky puzzle padající z nebe. Vysvětlovalo to mé anomální chování v dětství, kdy jsem občas cestou ze školy mluvila s bytostmi, o nichž jsem věděla, že jsou mimozemšťané. Podrobně jsem je informovala o kultuře, v které jsem žila, a o bytostech, s nimiž jsem komunikovala. Vysvětlovala jsem jim jejich způsoby chování, víru a jednání, jako bych byla nějaký malý špión, který se zavázal podávat zprávy do centrály ET. Myslela jsem to velmi vážně. Koneckonců byl to můj první job.

Můj ochranný pancíř prolomila další vzpomínka, když jsem se po dlouhém vyčerpávajícím dni na univerzitě vrátila do svého bytu. Nepamatuji si přesně, co se ve škole stalo, ale zavřela jsem za sebou dveře do bytu, opřela se o ně ve snaze ujistit se, že to, co je venku, nepronikne dovnitř. Povzdechla jsem si a řekla nahlas: „Proč jsem si jen myslela, že tohle zvládnou?“ V tom krátkém okamžiku jsem si vzpomněla na svou dohodu, že se sem vtělím. Byl to jeden z mála případů, kdy jsem upustila od svého maskování a byl jen na milisekundu přiznala, kdo jsem a co vím. A tak se to poskládalo dohromady, jeden kousek skládačky po druhém....

Mělo toto pochopení vašeho původu za následek nějaké problémy s lidmi ve vašem životě?

Většina lidí v mém životě se s mým odhalením dobře vyrovnala. V podstatě se zdálo, že se jim ulevilo, jako by se tím něco vysvětlilo. Netuším, jaké odhalení to mělo být, jinak bych vám to určitě řekla. Možná jsem se nedržela tak docela v tajnosti, jak jsem si myslela.

Zcela jinak to bylo s mou rodinou. Kniha ET 101 byla pro ně velkou ostudou. Nejenže dokazovala to, co vždycky tušili – že jsem naprostý cvok, ale navíc jsem teď popírala, že jsem Italka. Kacířství a šílenství — báječná kombinace.

Protestovala jsem a řekla jim, že jsem nikdy netvrdila, že jsem Italka. To oni to tvrdili. Jediné, co jsem kdy řekla, bylo, že jsem požadovala kvalitní vlasy než jsem přišla, a je to právě tato rodina, kde jsem přistála. (Ve skutečnosti jsem to říkala už jako dítě. To byl další skluz z mého jinak dokonalého maskování).

Nějak jim můj argument unikl. Podle jejich pravidel se DNA půjčovat nesmí a člověk s ní neodvratně zůstane na celý život. Musím říct, že tohle je dokonalý příklad vyšitých systémů víry, které jsem jako sedmiletá špiónka hlásila do centrály ET.

Odkud pocházíte? A proč vůbec jste tady?

Ptát se mě, odkud v našem vesmíru jsem, je jako položit na kuchyňský stůl mapu New Jersey a chtít vědět, kde se na ní nacházím. Je to podobné, jako kdybyste se Boha zeptali, odkud je, a pak řekli, že jeho odpověď je nepřijatelná, když ukáže na město Trenton. Ale nebe na té mapě nebylo, že?

Co se týče otázky, proč jsem tady, zatím jsem vyloučila masochismus, což byl dlouho velmi silný uchazeč pro zdůvodnění mého pobytu zde. Nakonec jsem ho zavrhla pro nedostatek jakýchkoli důkazů, že by mi to činilo potěšení. Vyloučila jsem také učení jako potenciální motiv, protože kdyby se někdo na této planetě něco naučil, proč by dělal opakovaně a ad nauseam (do zblbnutí) totéž? Takže učení samozřejmě není důvodem — opět zamítnuto pro nedostatek důkazů. Také tu nejsem na dovolené.

Jsem tu jako zástupce sil, které vědí, že nikdy nebudete mít žádné politické přátele, kteří by vás vysvobodily z vašich vězeňských cel, protože je sami pomohli vytvořit a vaše otroctví je jejich cílem. Vaší jedinou cestou ven z tohoto přísně střeženého zařízení, je vědomí a jedinými východovými dveřmi je láska. Jsem zde, abych pomohla při globálním útěku z vězení, stejně, jako mnoho, mnoho dalších.

Jak byla kniha přijata ve světě?

ET 101 tento svět přijal překvapivě velmi dobře. Ve Spojených státech se okamžitě stala undergroundovým

hitem, což znamená, že ji distribuovaly pouze alternativní prodejny. Velcí distributoři se jí nechtěli dotknout, protože byla vydána vlastním nákladem. To se brzy změnilo, když nakladatelství HarperCollins, vědomo si úspěchu ET 101, nabídlo, že ji koupí. Nikdy jsem o jejich pomoci neusilovala, ale kvůli knize, jejímu načasování a skutečnosti, že jejich distribuce byla celosvětová, jsem cítila nutkání knihu prodat, aby se dostala k většímu počtu čtenářů.

Tak se ET 101 ocitla v Izraeli a v hebrejštině. Bez Harper Collins by se to nestalo. Bez nich by se však nenastalo ani mnoho velmi škodlivých událostí. Kvůli jejich porušení smlouvy se práva na ET 101 vrátila opět ke mně.

Kniha nyní vychází v několika zemích. Proč právě teď?

Ačkoli jsem ET 101 četla mnohokrát nejen při jejím psaní, ale i při přípravě k tisku, při redakci a revizi pro zvukovou produkci, žádný z těchto úkonů není to stejné jako prosté čtení bez jiných úmyslů. Tímto způsobem jsem knihu četla dosud pouze jednou, a to v březnu 1990. Byla to událost, která mi vyrazila dech, protože jsem spatřila kompletní kód, který je v ní vložen. Cítila jsem pokoru. Cítila jsem se i privilegovaná a poctěná, že mi byl svěřen takový mnohorozměrný úkol, a jsem velmi ráda, že jsem si to během psaní neuvědomovala, jinak bych se zablokovala, a to náramně.

Nedávno, v rámci přípravy na rozhovor v rozhlasu v únoru 2017 jsem si ET 101 přečetla znovu. Zdálo by se, že bych nemusela, ale opět, psaní knihy a čtení knihy jsou dvě různé

záležitosti. Při tomto čtení, o kterém jsem si myslela, že bude pouze recenzi, se kniha podruhé rozbila a odhalila se nová úroveň kódu. Proboha. To muselo být vloženo už při prvním psaní, a sice v rovině, kterou jsem tehdy nemohla vidět.

V tu chvíli jsem si uvědomila, že tato kniha byla architektky, kteří stojí za jejím vznikem, určena k dvojímu oběhu, a to v přesném načasování, co bude následovat. A tak o 25 let později a se ET znovu objevuje jako most k další generaci Hvězdných semínek.

ET 101 zažívá celosvětový comeback v podstatě proto, jelikož je show time a tato kniha je čistý kód. Vždycky byla a stále je.

Jaké jsou hlavní problémy, které nám z vašeho pohledu brání ve vývoji? Jak si můžeme pomoci?

Coby hlavní překážku vývoje vnímám náš pocit identity. Identita, kterou obyvatelé této planety přijali, byla vytvořena matrixem kontroly, který tytéž obyvatele záměrně rozvrátil, s úmyslem je zotročit.

Kolektivně jsme se dívali mimo sebe a do pokřivené reality, která nás definovala; a tato falešná realita se svým parazitickým paradigmatem byla více než ochotná ovládat naše vnímání a říkat nám, kdo jsme.

Lidstvo se nyní nachází na duchovní křižovatce.

Necháme se vehnat jako dobytek do přísně střeženého, digitálně monitorovaného vězení, nebo odhodíme své masky, přihlásíme se o své přirozené rodové právo a přijmeme pravdu o tom, kým ve skutečnosti jsme?

Pravdou je, že my jsme pravda. Nepotřebujeme se snažit o svůj vývoj. My jsme již vyvinuti. Jen jsme chyceni v pavučině, v níž jsme byli paralyzováni a donuceni zapomenout na svou pravou identitu, která nikdy, nikdy neopustila svůj zdroj. A jak to všechno skončí, záleží jen na nás.

Jak trefně řekli indiáni kmene Hopi: „My jsme ti, na které čekáme.“

Rozhovor s autorkou Dianou Luppi vedl Shahar Ben-Porath

Norbert Scheuer

ZIMNÍ VČELY

Vypravěč románu Egidius Arimond je přesvědčený, že ve včelstvu se vše řídí tím nejlepším způsobem s ohledem na přežití a blaho celku. Samotářský včelař a bývalý gymnaziální učitel z německého městečka nedaleko belgických hranic věnuje úvahám o životě včel podstatný prostor ve svých deníkových záznamech, které si vede od ledna 1944 do května 1945. Včelaření je v rodině Arimondů odvěkou tradicí, pro Egidia navíc v posledních měsících války představuje i hlavní zdroj obživy. Vedle tichého včelího bzučení však stále častěji slýchá i hukot nepřátelských bombardovacích letounů.

Protagonista románu je pravidelným hostem místní knihovny, kde pátrá po osudech svého předka z 15. století, benediktinského mnicha Ambrosia, jenž začal jako první v kraji včelařit. Zamíloval se však do venkovského děvčete, s nímž toužil založit rodinu, a klášter musel opustit. Vedle vášně pro včely a krásné ženy dědili Ambrosiovi potomci také epilepsii, která se v rodové historii objevovala znovu a znovu.

Pro Egidia žijícího v nacistickém Německu je toto onemocnění stigmatem, kvůli němuž byl suspendován z učitelského místa a donucen ke sterilizaci. Jako jeden z mála mužů, kteří nebyli povoláni na frontu, využívá situace a oddává se své slabosti pro ženy. Skrývá však ještě nebezpečnější tajemství: využívá své vynikající znalosti členitého terénu v pohraničí a svérázným způsobem pomáhá pronásledovaným Židům utéct do Belgie.

Konfrontací mírumilovného života včel s destruktivním počínáním lidské společnosti se Norbertu Scheuerovi podařilo vytvořit výjimečný a oceňovaný protiválečný román, jenž nepostrádá napětí, milostné drama ani křehkou poetiku přírody.

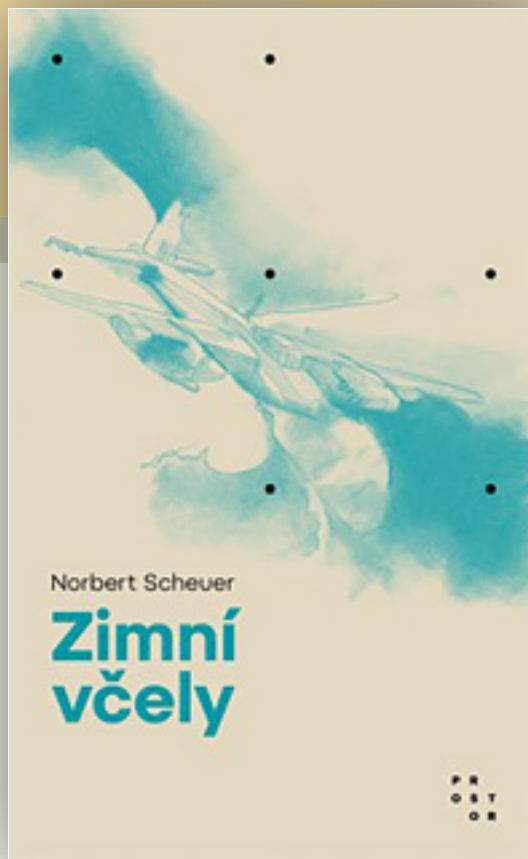
Černobílými ilustracemi válečných letounů knihu doprovodil autorův syn Erasmus.
Přeložila Jitka Nešporová

Brožovaná, 288 stran, 347 Kč, ISBN 978-80-7260-510-1, EAN 9788072605101

Zakoupit můžete zde

<https://www.kosmas.cz/knihy/294698/zimni-vcely/>

Ukázka z knihy a rozhovor s autorem na dalších stránkách

PROSTOR

www.eprstor.com

Deník z let 1944–1945

Egidius Arimond
Nedatovaný list

*Celou skutečnost zobrazit
nelze. Jen její výběr.*
Pär Lagerkvist

Bydlím v hornickém městečku ležícím na řece, jež se vine opuštěnou členitou krajinou, oblastí s malými vesnicemi uprostřed pastvin a smrkových, borových i bukových lesů, co se táhnou až k belgickým hranicím. Odjakživa to byl pustý, neúrodný kraj, který vznikl během variského vrásnění, ční tu horské hřebeny sopečného původu, jež převyšují pahorkatou krajinu s její bujnou vegetací, kterou včely očividně milují, neboť tu žijí dlouhé miliony let, byly tu dávno předtím, než povodí říčky Urft začali osidlovat lidé. Po mnoha staletích sem mniši přinesli křesťanství, zdejší keltské a germánské kmeny však přesto dál uctívaly své bohyně i duchy lesa a země. K těmto prvním mnichům patřil i jeden z našich předků, jak nám vyprávěl otec, byl to benediktin jménem Ambrosius, žil v nedalekém klášteře a včelařil.

Kvůli milostnému poměru s venkovským děvčetem tento Ambrosius v roce 1492 klášter opustil a v jedné z horských výsek založil rodinu. Z tohoto svazku vzešla první generace Arimondů. Přišly války, morové rány, hladomory, období míru a zase války, kdy mí předci chovali včely a hospodařili na vápnité půdě v povodí Urftu a přežili tak všechny útrapy dějin. Teprve můj otec hospodaření zanechal a začal pracovat v nedalekém rudném

dole – a přitom dál choval včely. Já jsem z rodiny první, kdo usiloval o akademické vzdělání, a kvůli studiím jsem na delší dobu opustil rodnou Eifelskou vrchovinu. Nakonec jsem se vrátil domů, když matka zemřela a otec, sešlý věkem, tu žil sám. Nejprve jsem nastoupil jako učitel na místní gymnázium, a přitom jsem otci pomáhal se včelařením. Od té doby, co jsem byl ze školské služby předčasně propuštěn, starám se už jen o včely a sám pro sebe pátrám po našem benediktinském předkovi. Živobytí si obstarávám prodejem výrobků z medu, svíček z včelího vosku a medoviny, své zboží nabízím po obchodech v okolí anebo na trzích. Až skončí válka, chci odsud odejít a konečně dát té ponuré krajině sbohem, začít život ve velkém městě; bojím se ale, že pak už bude pozdě, tolik měst už je zničených. Možná tu budu muset zůstat napořád.

Zima 1944

Pondělí 3. ledna 1944

Havarovalo tu letadlo, americký letoun Mitchell B-25. Včera jsem byl na místě, kde se zřítíl. Letadla jsme s bratrem Alfonsem pozorovali už v dětství a já se o ně zajímám dodnes.

Většinu strojů poznám podle obrysu, podle hranatých, oválných nebo špičatých křídel, trupu nebo ocasní plochy řízení a podle příslušné výzbroje. Bratr odjakživa snil o tom, že se nějakým způsobem vzdálí zemi a nechá ji daleko za zády; co si vzpomínám, chtěl se stát hvězdoplavcem. Na zdi v jehopokoji ještě pořád visí jeho kresby letadel a raket, se kterými měli lidé dobýt vesmír. Na policice jsou knihy Hanse Dominika a Julese

Vernea, romány o kosmických cestách a dobrodružných expedicích do nitra Země. Po skončení školní docházky se Alfons přihlásil k luftwaffe. První zprávu jsme od něho dostali až v době, kdy již několik měsíců navštěvoval pilotní školu.

K dopisu byla přiložena fotografie; je na ní vidět, jak stojí s kamarády vedle cvičného letadla v hangáru a usmívá se.

Od začátku války nad Urftem denně přelétají stíhací eskadry a bombardovací letouny. Podle zvuku motorů je často rozpoznám dříve, než jsou vidět.

Mitchell B-25 se zaryl přídí do země. V rámu prosklené kabiny viselo spálené tělo; hlavy, nohy a ruce ostatních členů osádky ležely rozmetané v bahnitěm poli, pilot s vymkнутými končetinami zůstal sedět hned vedle svého stroje.

Nalezeno bylo jen pět členů osádky. Vojenská policie zatarasila široké okolí; vojáci ohledali mrtvé, nalezené zbraně ihned skryli v ramenních vycpávkách svých mundúrů. Později se v místním hostinci povídalo, že našli boxery, pistole, hedvábný šátek s potiskem říšské mapy, kapesní kompas, zavírací nůž, zlaté prsteny, pilotní hodinky, rodinné fotografie, bibli, fotky nahých žen světlé i tmavé pleti.

Úterý 4. ledna 1944

Aspera perpeSSu fiunt iucunda relatu. (*Co bylo těžké vytrpět, o tom se snadno vypráví.*) Když jsem jako dítě nemohl spát, často jsem se setmělou zahradou provoněnou jasmínem a zimolezem potají plížil nahoru ke včelínu u skály. Bříšky prstů jsem se dotýkal zašlých smrkových prken, obezřetně jsem poklepával na dřevo, mluvil s včelkami, přikládal jsem ucho k česnu a čekal na jejich odpověď. Naslouchal jsem podrážděnému bzučení, jež se záhy poté, co se včely sladily, zase proměnilo v tiché, souzvučně pulzující šumění, které znělo důvěrně a útěšně. V létě jsem někdy i usnul na zemi před včelínem a teprve zrána mě probudil bzukot vylétajících včel.

Středa 5. ledna 1944

Když na konci 19. století v našem regionu znovu vzkvétala těžba olova, táhlo to selské synky k práci v dolech, protože se tam víc vydělávalo. Do kraje kolem Urftu tehdy přicházeli horníci z mnoha zemí; usadili se se svými rodinami v městečku Kall a jeho okolí a tisíce dělníků brzy hledaly v podzemí olověnou

rudu, manganové konkrce a stříbro. Následovaly sloje a razily do země stále delší a hlubší štoly, a časem tak vznikl obrovský, dnes již zapomenutý labyrint šachet a chodeb. Na zemském povrchu, na někdejších pastvinách i orné půdě, se nakonec vypínaly haldy strusky a jedovatého olověného písku. Z jedné zemědělské vsi na březích Urftu se tehdy během několika let stalo hornické městečko s kulturním domem, knihovnou, gymnáziem, reálkou a průmyslovou školou i vlakovým spojením, odkud se vytěžená a přetavená ruda dopravovala k moři a potom dál až do Brazílie a na Nový Zéland. Také otec se po návratu domů z první světové války stal horníkem v jednom z mnoha olověných dolů. A vedle toho, jak už jsem zmínil, dál skromně hospodařil a choval včely. I já ještě držím prasata, slepice a jednoho koně, rýnského chladnokrevníka, který mi slouží při převozu úlů na včelí pastvu. Když se rodiče vzali, postavil otec na pozemku při okraji vsi dům z červeného pískovce, který vylámal ze skály na konci zahrady a rozsekal na kvádry. Dům stavěl několik let a krátce po jeho dokončení jsem se narodil. Těsně u pískovcových skal umístil otec nový včelín, hned vedle kůlny, kde měl dílnu s náradím a kde v posledních letech života sedával ve starém křesle a věnoval se kresbě včel – sběraček, stavitelek, strážkyň, královn, jejího dvora se služebnictvem a vypasenými, žádostivými trubci.

Za celý život nakreslil otec tolik obrázků svých včel, jako by si předsevzal, že každíčkou zpodobní do posledního detailu, jako by každá z nich byla jedinečné individuum. Až do smrti črtal podivné, sotva rozpoznatelné skici, které měly zřejmě zachycovat pohyby včel v zimním úlu nebo tajemné tance ve vlahém jarním povětří před jejich přibytky.

Čtvrtek 6. ledna 1944

Tři králové

Každé ráno vstávám v pět hodin, stejně jako dřív, když jsem ještě učil ve škole, uvařím si meltu, sním pár krajíčků žitného chleba s margarínem a akátovým medem z poslední sklizně. Rybízovou šťávou zapiju antiepileptika (luminal).

Potraviny a léky jsou od začátku války na příděl a dostanou se jen na lístky. Otcův pes sedí vedle mě; je to staříček umíněný hafan s prošedivělým čenichem. Doprovází mě, když jdu ven, chodí za mnou všude. Po snídani nakrmím v chlévě vedle stodoly prasata, koně vyvedu na pastvinu a pak jdu k zimním včelám, abych odstranil sníh z česer, kterými včely vlétají do úlu. Tyto vletové otvory musejí zůstat volné, aby v úle mohl cirkulovat vzduch.

Úkolem právě žijících zimních včel je ohřívat, chránit a krmit larvy nové generace, která přijde na jaře, a zajistit tak přežití celého včelstva. V chladném ročním období udržují včely v chomáči stabilní teplotu zhruba kolem dvaceti stupňů, což zaručuje, že královna ani ony samy neumrznou.

Včelám stačí k přežití dva dobře izolované rámky, v nichž se semknou k sobě do zimního chomáče. Ustavičným chvěním hrudních svalů odpojených od křídel si vyrábějí potřebné teplo, neustále mění své místo v chomáči, takže si každá jednou vychutná i požitek z vyšší teploty uprostřed společenstva. Včely spolupracují ve velmi komplexních systémech. Nemohou celé včelstvo nově uspořádat, nemohou jednoduše zabít královnu a provolat republiku. Potřebovaly miliony let, než se zorganizovaly do současného režimu.

Ve včelstvu se vše zdá být zařízené tím nejlepším způsobem s ohledem na přežití a blaho celku. Již Vergilius miloval včely a vážil si jich, přepisoval jim píli a umělecké nadání, protože

si staví krásné plástve. V jejich uspořádání spatřoval dokonce vzor pro římské impérium; velebil jejich odvalu v boji, kterou srovnával s odvahou statečných římských vojáků. Včely však nejsou agresivní, nikdy by nedobývaly jiná společenstva a nepodmaňovaly by si je; jsou mírumilovné, necítí-li se v ohrožení.

Sobota 8. ledna 1944

V Kropelnu, borovicovém háji na jihozápadě Kallu, nedaleko mých nejlepších včelích pastvin, byl včera, pět dnů po havárii Mitchellu, objeven v koruně jedné borovice americký padák. Jednomu členu osádky se zřejmě podařilo uniknout z neovladatelného stroje, pak ale nejspíš zůstal viset s padákem ve větvích. Odsud se americký letec zřejmě dokázal vymanit a uprchnout, nebo ho někdo vysvobodil. Jistě se ještě někde skrývá. Pátrací četa sledovala stopy; v obci a okolí byla nasazena vojenská policie, která systematicky pročešávala každý kout. Skutečnost, že byly objeveny stopy dvou mužů, a přitom u zříceného letadla našli pět mrtvých, připouští domněnku, že jeden voják přežil a někdo z místních mu pomáhal. Pátrací akce trvala do soumraku; hledání probíhalo dokonce i v bývalé těžební oblasti, v nebezpečných místech prostoupených tajemnými podzemními chodbami a štolami. Jako dítě jsem si tam s bratrem v jeskyních často hrával. Pátrací čety se do těch míst vydávají jen velmi zdráhavě, stále totiž hrozí, že se tam člověk propadne do některé z nesčetných podzemních chodeb, do větrací šachty či skrytého závrtu. Protože se můj dům nachází nedaleko místa dopadu zříceného letounu, objevila se večer pátrací četa i u mě. Pět četníků se samopaly prohledávalo všechny místnosti, stodolu i kůlnu, která se krčí hned vedle včelína u pískovcových skal. Porozhlédli se i v mé malé knihovně, jeden zapnul rádio a otáčel všemi knoflíky. Nenašli nic.

Německý spisovatel Norbert Scheuer se narodil se 16. prosince 1951 jako syn hostinských v Prümu. Vyučil se elektrikářem, studoval fyzikální technologii a později filozofii. Dnes žije jako spisovatel na volné noze v Eifelu. Vstoupil na literární scénu v roce 1993 sbírkou povídek *Der Hahnenkönig* (Kohoutí král), v současné době má na kontě 11 knih, románů, povídkových souborů i básnických sbírek, které mu vynesly četná literární ocenění. Za román *Zimní včely* obdržel Cenu Wilhelma Raabeho.

Jak jste se seznámil se včelařstvím?

Ptal jsem se spousty lidí. Chodil jsem ke včelařům, mluvil s vědci a hodně četl. Čtení ale moc nepomáhá, pokud chcete psát příběhy. Důležitější bylo sedět vedle úlů, pozorovat a poslouchat včelaře.

Jak dlouho tento výcvik trval?

Minimálně rok. V mých románech musí hrdinové umět přesně popsat, co dělají. Musíte dělat opravdové řemeslo. Pak mohou rozvinout popis a dojít k hlubší metafoře.

Nechal jste román přečíst včelařům, abyste měl jistotu, že jsou fakta pravdivá?

Ale ano! Rukopis četlo několik odborníků, včelařů, genetiků a včelařských sociologů. V prvním kole bylo hodně kritiky. To se pak zlepšilo. Bylo pro mě důležité, aby v knize někde nezůstaly laické chyby.

Eifel, Kall, kavárna v místním supermarketu: to jsou stálice, které se neustále objevují ve vašich knihách. Jak důležité je toto známé prostředí pro vaše psaní?

Národní park Eifel, městečko Kall

www.eпростor.com

Velmi důležité, protože to je svět, ke kterému se hlásím. Neumím si ani představit, že bych psal romány nebo povídky o něčem jiném. Ale to není nic neobvyklého, protože každý autor má svůj svět, o kterém píše. Pro mě je to možná trochu extrém. Protože píšu jen o tomto regionu, který opravdu není středem světa, ale ze kterého já dělám střed světa. Protože střed světa je vlastně na každém místě. Ostatně to říká i filozof Cusanus, který hraje v „zimních včelách“ nezanedbatelnou roli.

Je vaším cílem nalákat do národního parku Eifel více návštěvníků?

Nevím, jestli čtenářům zpřístupním region Eifel, není to můj záměr, ale snad to nějak z mé práce vyplyne... Občas čtenáři přijdou do městečka Kalle s románem v ruce, projdou se a říkají, že našli všechno přesně tak, jak jsem to popsal. Ale ve skutečnosti jsem si většinu z toho vymyslel, nebo to dal dohromady, aby to vyhovovalo mým příběhům. Stejně tak si James Joyce vymyslel většinu svého Dublinu; mnoho z míst, která popisuje, nikdy neexistovalo. Stalo se literárním místem. Jakou roli ale hraje skutečnost? Lidé umírají, domy jsou zbořeny, řeky odkloněny, jediné, co zůstává, je historie.

Ale čtenáři stále vidí shodu mezi literárním a skutečným místem?

Ano, to je paradox, čtenáři, kteří přicházejí do Kalle, stále věří, že Kalle v mých příbězích poznají. Možná to hodně vypovídá o našem způsobu vnímání. Opravdu nepíšu o konkrétním prostředí, ale vymyslel jsem si své literární místo Kall – a nakonec se ukázalo, že ho obklopuje pohoří Eifel, a možná je to

presně to, čemu čtenáři věří, a uznávají specifický Kall a oblast Eifel.

Proč jste pro svůj nový román zvolil formát deníku?

Z několika důvodů. V Kallu byl skutečně včelař, který popisoval poslední měsíce války. Četl jsem části jeho deníku. Včelař tam píše, že ráno vstal, že se včely vyrojily a létají i nepřátelská letadla. Toto spojení mě fascinovalo. Okamžitě jsem věděl: toto je materiál pro román. Navíc jsem hledal formu, která by mi umožnila psát o této době kvazi nezaujatě a bez jakékoli míry reflexe. To bylo pro mě důležité, aby mi to nepřišlo jako morali-zování.

Narodil jste se v roce 1951 a následky války byly ve vašem dětství stále přítomné. Mluvil se o tom ve vaší rodině?

Ne. Ale vyrůstal jsem jako syn hostinských v hospodě. Samozřejmě jsem zaslechl spoustu toho, co se na přepážce probíralo.

Nikdy jste nebyl moc rád, když vás nazývali „regionálním spisovatelem“ nebo dokonce „vlastizrádným spisovatelem“. Už jste se s tím smířil?

V určitém okamžiku se s obdobnými výroky musíte smířit, jinak se zblázníte. Ve skutečnosti se to už stává málokdy. V podstatě každý, kdo něco píše, píše o vnitřním domově.

V portrétu, který nedávno vyšel v berlínském „Tagespiegel“, jste popsán jako „jedna z velkých neznámých v německy psané literatuře“. Je to správně? A pokud ano, zvolili jste si tuto pozici vědomě?

Doposud jsem psal své romány a příběhy, které se víceméně hodně četly a vždy o nich kritici velmi dobře referovali. Jako člověk jsem však nikdy nebyl v centru pozornosti. Donedávna jsem měl také hlavní zaměstnání, které by mi to nedovolovalo. To se s mou novou knihou mění. Bylo by však také nečestné tvrdit, že jako spisovatel nechcete být slyšet. Musíte najít rovnováhu mezi svým klidem a vnějším světem.

Román Zimní včely vyvolal nadšené recenze a získal jste za něj Cenu Wilhelma Raabeho. Vnímáte to jako dlouho očekávané potvrzení kvality vaší práce? Nebo v těchto kategoriích nepřemýšlíte?

Není to tak, že by moje práce ještě nebyla uznána. To, co se děje teď, je spíše mediální humbuk, který má také hodně společného s náhodami. Například

téma „včely“ zajímá mnoho lidí z dobrých důvodů.

Takže to nevidím jako dlouho očekávané potvrzení.

Nikdy jsem neměl dojem, že jsem přehlížen.

Čtete recenze?

Samozřejmě. Už jen proto, že pak konečně

pochopím svou knihu (směje se). V knize je tolik aspektů, které hrají roli a které také zůstanou v pozadí, v mé mysli. Chci vyprávět příběh a nemůžu pořád myslet na to, co to a to znamená. Tak moje psaní nefunguje. Chytré recenze nebo rozhovory se čtenáři tuto úroveň reflexe opět otevírají.

Čtli jste knihy svých konkurentů? Obecně: Všímate si současné literatury nebo se soustředíte jen na to, co sám píšete?

Vlastně hodně čtu. V současné beletrii se ale tak dobře nevyznám. Protože to by mi bránilo psát nebo mě ovlivňovalo, to nechci.

Píšete spontánně a nehledíte na rozsah. Takže končíte třeba na 500 stranách. A až časem se rukopis zmenší na 200 stran...

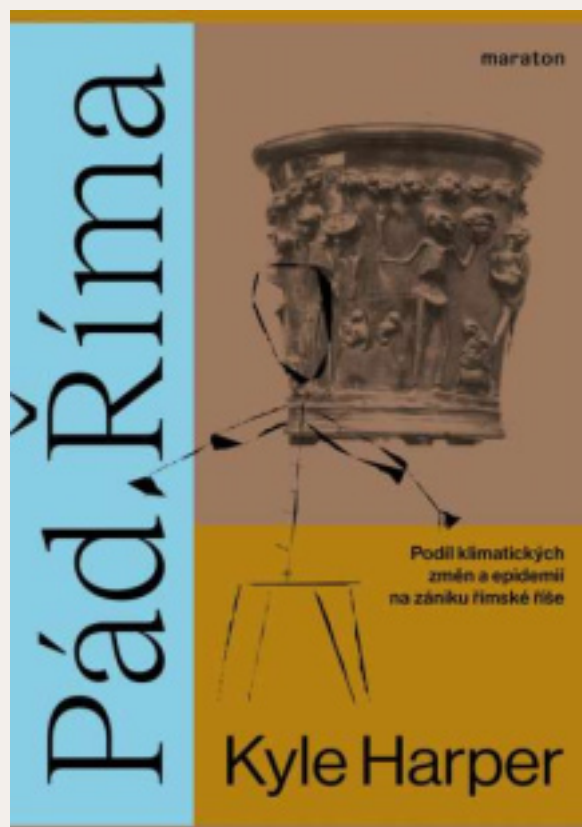
Ano, přesně tak to je. Nejprve napíšu alespoň dvakrát tolik, co pak zůstane v konečné verzi. Zpočátku se nekontroluji. Pokračuji v psaní a předpokládám, že má smysl, abych každé ráno po dobu šesti měsíců vstával brzy, abych si přečetl text. Píšu rukou a pak to přepíšu. Ale ještě nechci kriticky zasahovat, jen se soustředím na rozluštění mého rukopisu...

Co vás na literární tvorbě fascinuje?

Na literatuře je skvělé to, že můžete žít nekonečně mnoho životů, aniž byste museli utrpět nějaké osobní ztráty.

(Ze zahraničních pramenů)

Kyle Harper PÁD ŘÍMA

Podíl klimatických změn a epidemií na zániku římské říše

Pozoruhodná studie toho, jak ničivé pandemie a přírodní katastrofy zpusťily rozsáhlou římskou říši a přispěly k pádu nejmocnější civilizace starověku. Dějepisci jsou po staletí fascinováni strmým pádem římské civilizace. Kyle Harper ve své knize poprvé klade důraz na úlohu, kterou při něm hrály klimatické změny a velké epidemie. Pomocí moderních vědeckých metod a dat z „přírodních archivů“, tedy z ledovcových jader nebo sekvenování DNA, Harper odhaluje, že osud Říma nebyl psán pouze jeho politiky, vojáky a okolními barbary, ale že k němu přispěly i sopečné erupce, sluneční cykly, klimatická nestabilita či devastující účinky rychlého šíření virů a bakterií, které umožnila pokročilá římská infrastruktura. Kolaps Říma byl totiž podle autora zejména triumfem přírody nad lidskou společností.

Ve druhém století, na vrcholu své síly, byl Řím neporazitelnou supervelmocí. O několik století později byly všechny jeho zdroje vyčerpané a říše se topila v politic-

kém chaosu. Kniha popisuje boj Římanů s neustále se zhoršujícími výkyvy podnebí a opakovaně propukajícími epidemiemi pravých neštovic, dýmějového moru a jiných nakažlivých chorob, kterým obležená říše nemohla odolávat navěky. V Harperově břitké reflexi vztahu lidstva a planety slouží Řím jako memento toho, že dějiny naší civilizace jsou klimatickými vlivy a evolucí bakterií psány v mnohem větší míře, než si ještě dnes dokážeme přiznat.

Překlad Jan Petříček

Brožovaná, 408 stran, 498 Kč, ISBN: 978-80-88411-02-4

Zakoupit můžete zde

<https://www.emaraton.cz/pad-rima/>

Ukázka z knihy a rozhovor s autorem na dalších stránkách

www.emaraton.cz

LIDSKÝ PŘÍBĚH

Integrace poznatků z oborů tak odlišných, jako jsou přírodní, sociální a humanitní vědy, se nazývá „konsilience“. Integrace znamená, že historikové zdaleka nejsou jen pasivními příjemci nových vědeckých dat. Interpretace předložená v této knize ve skutečnosti závisí na našem stále se prohlubujícím poznání čistě lidských částí příběhu. Staletí pokračujícího humanitního bádání nám umožnila porozumět římské říši – její pravé povaze a vnitřnímu fungování, jakož i tlakům a napětím, jimž byla vystavena – do takových detailů, že by nám Gibbon mohl jenom závidět. V této knize se pokusím navázat na tato zjištění, jež jsou stejně svěží, důmyslná a překvapující jako nejnovější studie genomů nebo paleoklimatické archivy.

Otázka zní, jak vysvětlit dlouhý sled dramatických událostí, v jejichž důsledku se říše, která byla v určitý okamžik – ve věku Marca Aurelia (161–180 po Kr.) – jednotná, lidnatá, vzkvétající a komplexní, změnila během pěti staletí k nepoznání. Je to příběh zhroutení státu a stagnace. Římská říše byla vybudována v malthusiánském světě energetických mezí, ale omamné spojení obchodu a technologického pokroku jí dovolovalo tyto hranice neustále posouvat.

Moc říše byla jak předpokladem, tak výsledkem demografického a ekonomického růstu. Vzestup státu a sociální rozvoj šly ruku v ruce. Burčující síly klimatických změn a infekčních chorob tento systém trvale ovlivňovaly, přičemž všude šlo o obousměrný vztah. Dokonce i v případě fyzického prostředí, kde působily síly zcela přesahující lidskou kontrolu, závisely účinky klimatických změn na specifickém skloubení agrární ekonomiky s mašinerií říše. A dějiny nakažlivých chorob jsou vždy hluboce podmíněny ekologickými systémy vybudovanými lidskou civilizací.

Nebudeme se zdráhat připisovat přírodním silám velký kauzální vliv, byť zároveň nechceme tkanivo událostí redukcionisticky zjednodušovat. Vztahy mezi životním prostředím a společenským uspořádáním nikdy nebyly jednoduché a lineární. Lidé, s nimiž se potkáme na těchto stránkách, nás nepřestávají překvapovat tím, jak udatně dokázali bojovat

s nepřízní osudu i v obdobích nehlubší krize. Schopnost zvládat stres a přizpůsobovat se mu se nazývá odolnost (resilience). Říši můžeme chápat jako organismus se zásobami uskladněné energie a záložními vrstvami, jež jí dovolovaly přežít environmentální šoky a zotavit se z nich. Odolnost však není neomezená a hledat ji ve starověkých společnostech zároveň znamená všimnout si známek trvalého stresu a kritických prahů, za nimiž leží kaskádové změny a reorganizace systému.

Konec římské říše, jak jej zde chápeme, nebyl trvalý úpadek spějící k nevyhnutelné zkáze, ale dlouhý, spleťtý, nahodilými okolnostmi podmíněný příběh, v němž odolný politický útvar vzdoroval a reorganizoval se tak dlouho, dokud se nerozpadl, nejprve na západě a pak na východě. Vzorec změn budeme vždy líčit jako vysoce nahodilou souhru mezi přírodou, demografií, ekonomikou a politikou – a jistý význam připsáme dokonce i něčemu tak neuchopitelnému a chimérickému, jako jsou systémy víry, jež byly v průběhu těchto staletí opakovaně narušovány a přeměňovány. Úkolem historie je propojit tyto nitky příběhu správným způsobem, se zdravým respektem ke sféře svobody a nahodilosti a silnou dávkou pochopení pro lidi, kteří se museli vyrovnat s okolnostmi, před něž byli postaveni.

Než začneme zkoumat historickou epizodu tohoto rozsahu, bude vhodné úvodem načrtnout několik hlavních kontur příběhu. Jedná se o příběh se čtyřmi rozhodujícími obraty, kdy události nabraly spád a brzy se dostavily rozkladné změny. V každém z těchto klíčových bodů na cestě mezi vrcholným císařstvím a raným středověkem se pokusíme vyhledat specifická a komplexní spojení mezi přírodními a lidskými systémy.

1. Prvním obratem byla mnohovrstevná krize v době Marca Aurelia, vyvolaná pandemií. Tato krize zastavila ekonomickou a demografickou expanzi. Po jejím skončení se říše nezhroutila ani nerozložila, nýbrž se obnovila ve své dřívější formě, ale bez někdejší nezpochybnitelné dominance.

2. V polovině 3. století potom zřetězení sucha, moru a politických svárů přivedilo náhlý rozklad říše. Po tomto takzvaném „prvním pádu“ římské říše přežil imperiální systém jen silou vůle; nebylo vůbec jisté, že se jeho

přestavba podaří. Říše byla obnovena, ale v nové podobě – s novým typem císaře, vlády, měny a zanedlouho i náboženské víry.

3. Tato nová říše pak zažila opětovný vzestup. Ale během rozhodujícího období na přelomu 4. a 5. století se soudržnost říše definitivně rozložila.

Národy eurasijské stepi, která nyní jako by doléhala na Řím celou svou vahou, vystavily budovu římské moci drtivému tlaku a západní část říše se zborčila. Toto kataklyzma, jemuž se Stilicho snažil zabránit, je asi nejznámější verzí pádu Říma. V průběhu 5. století se impérium rozpadlo na kousky – na západě. To však ještě nebylo velké finále římské říše.

4. Na východě se obrozená římská říše těšila z obnovené moci, prosperity a populačního růstu. Tuto renesanci násilně zastavila jedna z nejhorších environmentálních pohrom ve známých dějinách – dvojitá rána dýmějového moru a malé doby ledové. Následoval demografický šok a pomalý úpadek říše, jenž vyvrcholil ztrátou území v bojích s vojsky islámu. Nejenže z římské říše zbyl jen zbytkový byzantský stát; jeho obyvatelé navíc museli žít v méně lidnatém a chudším světě, rozdíraném neutuchajícími sváry mezi soupeřícími apokalyptickými náboženstvími včetně křesťanství a islámu.

Vzestup a pád Říma nám připomínají, že příběh lidské civilizace je ve všem všudy dramatem spojeným se životním prostředím. Rozkvět říše v idylických časech 2. století; příchod nového viru, jenž se zrodil daleko za hranicemi římského světa; rozpad velkého handlu mezi říší a městy v době po pandemii; zhroutil impéria a kaskáda klimatických a zdra-

Vzestup a pád Říma nám připomínají, že příběh lidské civilizace je ve všem všudy dramatem spojeným se životním prostředím.

votních pohrom ve 3. století; vzkříšení říše pod vedením císaře nového typu; masivní migrace přes Eurasii ve 4. století; obroda východních společností v pozdní antice; neutronová bomba, již byl dýmějový mor; kradmý nástup nové doby ledové; konečné zhroutil posledních pozůstatků římské říše a jejich

bleskové dobytí vojsky džihádu: pokud tato kniha splní svůj cíl, bude pro nás o něco obtížnější vnímat všechny tyto zvraty jako něco jiného než jako kontrast mezi lidstvem a přírodním prostředím, vyvíjejícími se jednou paralelně, jednou protikladně, ale vždy stejně neoddělitelně jako jednotlivé hlasy barokní fugy.

Tempo, jakým se rozrůstají naše znalosti, je zároveň vzrušující a odrazující. Ve chvíli, kdy zaschne barva na stránkách této knihy, bude už bádání zase o krok dál. Ale to je venkoncem spíš příjemný problém. Toto riziko se vyplatí podstoupit. Pokusíme se tedy nakreslit provizorní mapu, která bude s dalšími objevy nevyhnutelně doplňována a opravována. Je načase nově zvážit, jakou roli sehrála moc přírody v osudech civilizace, která nás nepřestává překvapovat a uchvacovat, a budeme potřebovat hodně trpělivosti a také jistou dávku představivosti, abychom se dokázali vrátit proti proudu času a předstírat, že nevíme, jak celý příběh dopadne. Místem, odkud vyjdeme, bude život největšího římského lékaře, jenž vyrostl v období míru a prosperity a ani ve snu ho nemohlo napadnout, že by dynamické cykly naší nejbližší hvězdy anebo nahodilé mutace viru ve vzdálených lesích mohly otřást základy rušné říše, v níž hledal své štěstí.

Kyle Harper (* 29. prosince 1979 v Edmondu (Oklahoma) je americký historik, autor a profesor starověké historie. Získal bakalářský titul v oboru literatury na University of Oklahoma v roce 2001. Následně v roce 2003 získal titul Master of Arts v historii z Harvardské univerzity. V roce 2007 získal doktorát z filozofie. Harper byl přednášejícím od roku 2007 do roku 2012 a od roku 2012 do roku 2014 vyučoval jako docent klasiky a dopisů na University of Oklahoma. V roce 2014 se stal řádným profesorem pro klasiku a literaturu. Jeho hlavním výzkumným zájmem jsou sociální a ekonomické dějiny pozdní antiky, stejně jako environmentální a populační historie, která se tam nachází.

Harper je ženatý od roku 2007 a má dvě děti. Žije v Normanu v Oklahomě a je členem Episkopální církve Spojených států amerických. Harper je od roku 2015 vrchním viceprezidentem a proboštem University of Oklahoma.

Zanikla Římská říše na nemoci a změny klimatu?

Kyle Harper ve své skvělé epidemické a klimatické historii ukazuje, jak zra-nitelná jsou říše. Jeho klimatická teorie je však kontroverzní.

Kyle Harper je v současnosti nejvýznamnějším zastáncem klimatické teze. Podle této teze se Římská říše nezhroutila kvůli stěhování národů, ale kvůli klimatickým změnám a třem vážným epidemiím: „Bacily jsou smrtelnější než Germáni“, Harperovo motto se stalo ve vědě populární frází: „Bacily jsou více smrtící než Germáni.“

Tři epidemie od Říma po Konstantinopol

Tyto tři epidemie jsou známé jako Antoninův, Cypriánský a Justiniánův mor. Antonine zuřil v polovině druhého století, podle Harpera šlo pravděpodobně o neštovice.

Cyprian se setkal s Římem o sto let později, což je možná první zdokumentovaná epidemie viru Ebola. Pak se 300 let nic neděje, až v roce 541 obchodní loď v Egyptě a Konstantinopoli přiveze epidemii, která na některých místech zabije až 50 procent populace. Že tímto patogenem byla morová bakterie *Yersinia pestis*, je vzorky DNA prokázáno teprve několik let.

Ale to není vše. Zhruba od poloviny druhého století, tedy ve stejné době jako první epidemie, Harper diagnostikoval ochlazení středomořského klimatu. Nahradilo teplé a na srážky bohaté římské klimatické optimum, které Harper charakterizoval tím, že – jak prameny ukazují – ve vysokých nadmořských výškách bylo stále možné vinohradnictví a zemědělství, a které považuje za zásadní předpoklad pro vznik Říma.

Žádná civilizace bez správného klimatu

Jedno z ochlazení, které chce Harper vidět od druhého století, je ale kontroverzní – odborníkům chybí jasné důkazy. Globální ochlazení je jisté pouze pro šesté století. Takzvaná anomálie počasí roku 535 nebo 536 po Kristu způsobila, že sluneční záření znatelně ubylo. Docházelo k neúrodě a hladu.

Jev popsali již současníci, například byzantský historik Prokop. Podle Harpera byla příčinou série vulkanických erupcí, popel vyvržený do stratosféry, kde bylo sluneční záření minimalizováno. Začala tzv. malá doba ledová pozdní antiky.

Římská říše, která byla naposledy sjednocena za císaře Justiniána vítězstvím nad Góty, byla však po více než dvě století rozdělena na dvě poloviny a prakticky se rozpadla. Jedna věc je tedy jasná: epidemie sehrály svou roli v pádu Říma. O klimatu to však nelze s jistotou říci.

Brilantní klima a historie epidemie

To ale nesnižuje obecnou hodnotu knihy. Protože je především skvělou klimatickou a epidemickou historií Římské říše, která zpřístupňuje stav výzkumu posledních desetiletí široké veřejnosti.

Prozatím se z toho učíme především dvě věci. Na jednu stranu: teprve globální oteplování od počátku holocénu před téměř 12 000 lety umožnilo naši civilizaci vůbec uskutečnit. Globální oteplování bylo kdysi předpokladem rozvoje pro vyspělé civilizace starověku, zatímco dnes si vroucně přejeme globální ochlazení.

Na druhou stranu:

Corona není první pandemií, která ohrožuje světový řád – v našem případě západní řád. Již jednou pandemii – jmenovitě Justiniánův mor – přivedla říši ke kolapsu.

Čím více se o patogenech dozvídáme, tím je jasnější, že jim nikdy neunikneme

Brian Bethune 7. září 2021

Historické psaní má vždy kořeny v současném životě, vždy je odpovědí na to, co může minulost osvětlit o našich současných nespokojenostech. Roky předtím, než se „fráze jako ‚stádová imunita‘ a ‚vznikající varianta‘ staly běžnými pojmy,“ říká Kyle Harper, historik University of Oklahoma, který pracoval na *Plagues Upon the Earth: Disease and the Course of Human History*.

Ještě před příchodem COVID-19 uzavřely katastrofy – SARS v roce 2003 a MERS v roce 2012, škodlivé působení obou koronaviřů. Nově nashromážděná hora genetických dat otevřely bránu pro vědce, aby se znovu podívali na propletený vývoj lidstva a jeho patogeny. Považujete to za jeden z významných počínů globalizace?

Globalizace přinesla uvědomění si globální historie. Je zde skutečný zájem o naši společné dějiny, touha zachytit o nás něco, co opravdu nelze pojmout, když rozdělujeme minulost podle národních hranic nebo dokonce staletí.

Lidé se v polovině 19. století mýlili, když předvíдали „konečné vítězství“ nad infekčními nemocemi.

Biologické zásahy, lidé měnící své prostředí jsou jedny z mnohých příkladů velkých sil v historii lidstva. Samotné naše patogeny se však neustále přizpůsobují – objevují se,

Nové poznatky o rodokmenech patogenů mohou být klíčem k vyřešení dlouhodobé historické otázky: proč se nemoci popsané starověkými spisovateli mohou zdát známé i záhadné?

Fylogenetika odhaluje, čeho byli tito přeživší epidemií svědky, nechybí ani popis nemoci, ani portrét patogenu.

Antoninův mor, který zasáhl Římskou říši v letech 165 až 180 n. l., mohl zabít čtvrtinu populace. Mor, přivezený zpět do Říma legionáři tažením podél pouštních hranic východní říše, byl typickou epidemií lidského „úspěchu“.

Římská říše na svém vrcholu projektovala vojenskou sílu tak daleko, že umístila své jednotky do nového prostředí s novým virem. Před osmi tisíciletími farmáři Bantu expandující po západní střední Africe sebou přivedli nového hostitele přenášející nejsmrtelnější formu malárie.

zanikají, zhoršují se, stávají se méně virulentními. Nyní s COVID-19 vidíme, jak se to všechno odehrává v reálném čase.

S jakým ohlasem se setkala vaše kniha?

Myslím, že díky „vysoce výkonnému“ sekvenování genomu, technologie, která rychle sekvenuje miliony molekul DNA najednou, způsobila revoluci ve fylogenetice (studium evolučních rodokmenů) a paleogenomice (studium starověké DNA).

Vědci již dlouho věděli, že lidé měli více a rozmanitějších patogenů než kterýkoli jiný druh. Nový výzkum odhaluje, že příběh pokračuje a pravděpodobně nikdy neskončí, je starší než Homo sapiens a také překvapivě nedávný. Moderní lidé získali jeden kmen rakovinotvorného papilomaviru ze sexuálního kontaktu s jinými homininy poté, co jsme před 50 000 lety přišli z Afriky.

Konsenzuální vědecká myšlenka, že lidské infekční nemoci pocházejí ze zvířat, která jsme domestikovali během zemědělské revoluce, je v rozporu se skutečností. Ukázalo se že tuberkulóza skotu není naším produktem. Museli jsme to obrátit: Zranili jsme krávy, ne naopak.

Bližší k současnosti je virulentní kmen pravých neštovic, který pustošil domorodé populace v Americe v raném novověku, mladší než 500 let. Vyvinul se z jedné ze starších variant, které zanechaly stopy v dřívějších staletích, včetně některých populací Vikingů.

Na druhém konci spektra postavila Černá smrt pyramidu mrtvol na lidském selhání. V Evropě narazila na populaci silně stresovanou měnícím se klimatem, pře-lidněním a špatnou úrodou a zabila asi 40 milionů z nich během čtyř let.

Účinky patogenů na globální lidskou historii jsou nekonečné. Endemičtí zabijáci, jako je tuberkulóza a malárie, diktují manželské zvyky a míru plodnosti. Výbušné epidemie zasáhly panenské populace, zejména v Novém světě.

Antoninův mor zahájil pomalý úpadek Říma. Černá smrt snížila populaci Evropy na polovinu, která se pak nutně začala pomalu obracet ke světu méně náročnému na práci – charakteristický znak modernity – ve všem, od zemědělství po válečné stroje. Když Evropané začali kolonizovat Ameriku, kde byl jejich vlastní nedostatek pracovních sil ještě akutnější, značně rozšířili praktiky obchodování s lidmi, které nakonec přivedly více než osm milionů Afričanů do otroctví v Americe.

A všude lidé viděli své blízké umírat. Milovaní nejen umírají, umírají sami bez rituálů, které uklidňují a usměrňují náš smutek. Italský kronikář o „krutosti“ černé smrti napsal: „Nenašel se nikdo, kdo by pohřbíval mrtvé za peníze nebo za přátelství; [byli hozeni] do příkopu, bez kněze, a ani nezazněl umíráček.“

Otevíráte svou knihu ceremoniemi v Římě roku 400. Císař a jeho konzul dorazili do císařského města za veřejných fanfár a rituálu oslavujícího velikost římské říše. O deset let později město Řím vydrancovali barbari; koncem století byla Západní říše pryč. Kniha Pád Říma zkoumá roli, kterou sehrála příroda v úpadku a pádu říše. Jak jste k tomuto závěru dospěli?

Jednoduše řečeno, přírodní prostředí, včetně fyzického klimatu a biologického prostředí, hrálo důležitou roli v tom, co běžně nazýváme pádem Římské říše. Pro mě je to jak politická, tak ekonomická transformace, ke které dochází v průběhu několika staletí.

Začněme v polovině 2. století, Řím je největší říše na světě, žil zde každý čtvrtý člověk na světě. Podle moderních měřítek byla samozřejmě chudá, ale podle předindustriálních kritérií byla prosperující a mocná. Přesuňme se o pět století dopředu, stále existuje Římský stát, ale ovládá možná čtvrtinu nebo pětinu toho, co kdysi vlastnil. Dochází k výraznému úbytku populace, tím pádem se zmenšují možnosti obchodní a ekonomické specializace a dochází k deurbanizaci. Kombinace selhání státu ve většině říše a ekonomického úpadku, nebo kolapsu a poklesu populace, to je to, co mám na mysli pádem Římské říše.

Když se na to podíváme novými očima, vidíme, že přírodní prostředí sehrálo velkou roli. Každá generace historiků se dívá na minulost jinak, protože ji vidíme očima svého vlastního světa, a protože máme nové důkazy. To platilo o Hérodotovi a platilo to o i Edwardu Gibbonovi, který napsal největší studii o pádu Říma a viděl to z pohledu osvícenství. To mu dalo určité poznatky, ale nevyhnul se také mnohým předsudkům. V naší době víme mnohem více o obdobích nestability klimatu. Můžeme vidět věci, o nichž jsme ještě před deseti lety neměli tušení.

Klima se mění z přirozených důvodů a nyní také z důvodů způsobených lidmi. My, historici, jsme se o klimatu v minulosti hodně naučili.

K poskládání puzzle se používají ledová jádra, letokruhy stromů a nejrozličnější paleoklimatické údaje z období, kdy nemáte záznamy o tlaku, teplotě a vlhkosti. V období, kdy se Římská říše rozrůstala, bylo ve Středomoří klima velmi stabilní a velmi příznivé pro zemědělství, které bylo ekonomickým základem římského hospodářství.

A pak, co se v posledních několika letech dostalo do mnohem většího zájmu, je to, čemu se nyní říká pozdní antika – malá doba ledová. Od 530. let se na celé severní polokouli výrazně ochladí. Způsobily to sopečné erupce. Uvrhlo to klimatický systém do nového období. To bylo pro zemědělskou ekonomiku špatné.

Historii lidí můžete rozdělit do dvou období, chcete-li: před 100 lety, kdy hlavní příčinou úmrtí byly infekční choroby, a na etapu od té doby, kdy byly infekční choroby překonány rakovinou, srdečními selháními a jinými důvody. V Římské říši byl život v nejlepších časech krátký a nejistý. Očekávaná délka života při narození se pohybovala kolem dvaceti let. Lidé umírali na malárii, tuberkulózu, úplavici a další choroby. Existují důkazy, že Římané byli obzvláště nezdraví, dokonce i podle předmoderních standardů. Byli malí, což mohlo být způsobeno nedostatkem výživy.

Řím čelil opravdu šokujícím pandemiím. První z nich je v roce 160 našeho letopočtu, Antoninův mor. Nevíme s jistotou, co to způsobilo, ale hlavním podezřelým jsou neštovice. V polovině 3. století se pak objevil

Snažte se milovat všechny kolem sebe. To je vždy důvod k naději.

stínový mor, mor Cypriánův, pojmenovaný po křesťanském biskupovi z Kartága, jehož spisy jsou hlavním zdrojem našich znalostí o této nemoci. Moc toho o tom nevíme, ale je zřejmé, že se to shodovalo s obdobím opravdu velké krize Římské říše, která se měla rozpadnout v polovině

3. století. Pak nastává malý klid, až do největšího třesku ze všech, Justiniánského moru, který začal ve 40. letech 5. století za vlády pozdního římského císaře Justiniána. Je to nejhorší biologická událost nejen v Římské říši, ale pravděpodobně v celé lidské civilizaci do té doby. Nyní s jistotou víme, co to bylo, stejná bakterie [*Yersinia pestis*], která způsobila černou smrt. Úžasně rychle se rozšířil po římské obchodní a silniční síti. Zabíjela, myslím, až polovinu populace, jako černá smrt, v některých částech říše. Opakuje se každých zhruba deset let v různých částech říše.

Je nemožné číst vaši práci a nemyslet na nynější pandemii. Právě to, co nás udělalo tak bohatými a mocnými – globální obchodní systém, nás také učinilo zranitelnějšími vůči virům. A relativní ovládnutí přírody vědou a technikou nám dalo falešný pocit bezpečí. Jaké podobnosti mezi současností a tehdejším Římem pro vás nejvíce vynikají?

Historie nám dává pohled na tento druh událostí. Někdy to znamená podobnosti, někdy rozdíly. Někdy můžete vzor vidět pouze při oddálení. Myslím si, že existují vzorce, které nám mohou pomoci získat pohled na pandemii Covid-19. Myslím, že zde existují podobnosti s tím, co se stalo v římském světě, protože jsme součástí nepřetržitého populačního růstu a globalizace. Starověké mory způsobily nové patogeny zavlečené Římskou říší přes globální obchodní síť. U Římanů skutečně můžeme zaznamenat ranou formu globalizace. Například během Vrcholné římské říše Římané obchodují s Číňany. Římané byli součástí masivní obchodní sítě přes Hedvábnou stezku a přes Indický oceán. Jejich konzumní kultura a jejich raný kapitalismus vytváří tento obrovský trh. Kam jde zboží a lidé, tam jdou i viry a bacily. Covid-19 je jen nejnovější příklad.

Ale velký rozdíl mezi Římem a námi je naše věda a celý lékařský aparát. Díky tomu jsme se do jisté míry osvobodili od břemene infekčních nemocí. Mluvíme o rozvinutém světě, i když v mnoha rozvojových zemích stále existuje velký problém infekčních chorob. Naše každodenní rutina se vyznačuje téměř neustálým odstraňováním škod způsobených patogeny. I když o tom nepřemýšlíme, jsme obklopeni všemi těmi technologiemi a kulturou, která nás izoluje od nemocí. Určitě máme stále slabá místa. Covid zasáhne všechny. Nemohli jsme předvídat, kdy přesně se to stane, ale dalo se přepokládat, že v určitém okamžiku k tomu dojde.

Skončeme osobní otázkou: jako historik antického světa a jako věřící křesťan, kde nacházíte naději v této pandemii?

Musíme jen dělat to, k čemu jsme povoláni v dobrých i ve zlých časech. Snažte se milovat všechny kolem sebe. To je vždy důvod k naději. V životě dostanete různé šance milovat druhé, právě nyní ji máme. Nemyslím si, že je to hluboká teologie, ale je to pravda.

(Ze zahraničních pramenů)

Susan Lewis

MÉ LŽI, TVÉ LŽI

Joely se rozpadá osobní život – její manžel má poměr s její nejlepší kamarádkou. A tak se Joely, která jako ghostwriterka píše o tajemstvích a skandálech jiných lidí, raději vrhá na nový pracovní úkol: má sepsat příběh slavné spisovatelky Fredy. O této zakázce nikdo nesmí vědět, takže Joely odjede potají do Fredina domu na opuštěném místě. Freda je od začátku tajemná a zdá se, že tenhle úkol bude opravdu Joelyin nejpodivnější. Vyslechne si příběh, který se stal před více než padesáti lety, kdy se Freda jako mladá patnáctiletá dívka zamilovala do svého učitele hudby. Během vyprávění se Freda chová stále záhadněji a nakonec jakoby náhodou zamkne Joely ve věži svého domu a odjede. Zoufalá Joely je uvězněná vysoko nad zemí, na naprosté samotě bez telefonního signálu. Neví, kam zmizela její hostitelka, a začíná se obávat o své blízké. Proto vymyslí riskantní plán úniku...

Přeložila Markéta Jansová

Vázaná, 352 stran, 299 Kč, ISBN: 978-80-249-4560-6,
EAN: 9788024945606

Vydává IKAR

Zakoupit můžete zde

<https://www.knizniklub.cz/knihy/542156-me-lzi-tve-lzi.html>

Ukázka z knihy a rozhovor s autorkou na dalších stranách

www.euromedia.cz

Susan Lewis

Mé lži, tvé lži

PRVNÍ KAPITOLA 1968

Na škádlení našeho Mistra – (pana Michaelse, učitele hudby) – je nejlepší to, jak se při tom červená. Pomalounku, polehounku se mu to plíží zpod límce ven, jako nějaký uličník, který se nejprve potřebuje přesvědčit, kdo se dívá, načež se mu v celé své ruměné kráse rozpije po krku a tváři. Mistra to vždycky trochu omladí, přiblíží našemu věku, ale zase ne tak moc, aby vypadal jako nějaké nezkušené ucho. K tomu má daleko, protože se vyzná a hned tak ho něco nezaskočí, nicméně třída patnáctiletých děvčat, která touží upoutat jeho pozornost, mu rozhodně dává zabrat.

Není to vyloženě čahoun, přesto mu většina z nás nemůže hledět zpřima do očí – myslím, že by o to ani dvakrát nestál. Jsme příliš zvyklí a zahleděné do sebe, a navíc se předháníme, která u něj zaboduje víc. Je si toho moc dobře vědom, ale nikdy se té hry neúčastní. Nejsem jednou z těch, které by po něm jen tak skočily – to žádná z nás, alespoň ne v tělesném smyslu slova. Jsou však holky, které se vůbec nežinývají před ním odhalovat stehna, nebo se ho ptát, jestli mají nosit rtěnku, když se chtějí líbat s chlapcem.

„Věříte ve volnou lásku, Mistře?“

Za branami naší internátní školy je velký a vzrušující svět, v němž lidé čerpají sílu z květin a „hledají se“, jako by byli ztraceni, a my víme pouze to, že mimo pracovní dobu je Mistr jedním z nich. Není to jen ledajaký chlapík v běžovém manšestru, který se pokouší krotit jiskru ve svých tmavě hnědých očích (často neúspěšně) – a zbožňuje hudbu.

„Už vám někdo řekl, Mistře, že vypadáte jako Andy Fairweather-Low?“

„Kdo?“ opáčí otázkou a my se hned bouříme, ale vzápětí nám dojde, že nás také jen škádlí narážkou na kapelu The Who.

Po frontmanovi z Amen Corner všechny šílíme, takže je to největší poklona, jakou od nás může Mistr dostat, i když já osobně si myslím, že vypadá spíš jako George Harrison. Vlastně vypadal, než si Harrison nechal narůst vlasy a plnovous. Mistr chodí vždycky hladce oholený, ale

má tytéž ostře řezané rysy a působí stejně záhadně.

Jaká tajemství asi skrývá?

Daly bychom za ně cokoliv.

Mistr je totiž daleko zajímavější než kdejaká popová hvězda, protože je tady, je dosažitelnější, a dokonce snad k máni, a pak také proto, že populární hudba pro něj má stejnou váhu jako kterýkoliv jiný žánr. Náš předmět se jmenuje Porozumění hudbě, takže je to asi logické, i když si neumím představit, že by náš učitel z loňska, pan Maugham, byt' jen zvažoval zařazení hitparád do svých hodin. Natož aby vzal kytaru nebo jiný nástroj a zahrál nám „Hey Jude“, při níž se s rozpuštěnými vlasy kroutíme do pomalého rytmu, jako bychom se ocitly na nějakém divokém večírku, nebo snad přechodovém rituálu.

S Mistrem pokaždé zabředneme do hlubokých rozprav nad písňovými texty pop music a řešíme, proč interpret použil zrovna tenhle nástroj a ne jiný. Někdy to postupně přehraje na piano a nechá nás zpívat sloky mimo kontext, a to se pak řehtáme tak, že někdo většinou zabouchá na zeď, abychom se ztišili.

S Mistrem máme vždycky poslední dvouhodinovku ve středu a nikdo si ji nenechá ujít, dokonce ani když je na programu klasika od dávno zesnulých skladatelů. Mistr nás svým výkladem o hudbě vždycky naprosto uchvátí, takže si pak připadáme jako děti zhypnotizované ukolébavkou. Umí nám přiblížit i temné, stovky let staré symfonie, které nám přehrává na piano a líčí, kdy a za jakých okolností partitury vznikly. Vypráví nám o jejich prvním uvedení v cizokrajně znějících městech, dokáže vyčarovat atmosféru tehdejších davů a potlesku, či případně fiaska a hanby. Těší nás historka o tom, jak Mozart skládal předeheru k Donu Giovannimu v den premiéry, když měl příšernou kocovinu.

„Měl jste někdy kocovinu, Mistře?“ ptá se ho Mandy Gibbonsová troufale. Mistr jí věnuje uličnický a naoko pohoršený pohled a všichni se dají do smíchu.

Jednou jsme napjatě poslouchaly, jak John Rutter pokukoval po holce Johna Tavenera, když spolu ještě chodili do školy, a chtěly jsme vědět, jak to dopadlo.

„Poprali se?“ ptal se někdo.

„Koho měla radši?“

„Jak se jmenovala?“

„V životě jsem o nich neslyšela.“

„Líbila se vám někdy něčí holka, Mistře?“

Podobné dotazy nechává bez povšimnutí; prostě mluví dál, jako by nic neslyšel. Nejspíš si myslí, že jsme všechny dětské a pitomé, a taky že ano, ale na fyzickou touhu už jsme staré dost. Někdy si říkám, že v patnácti je touha asi nejsilnější, protože je to něco nového a čerstvě vyzrálé hormony jedou appassionato a attacca. U řady dívek by se klidně mohly vymknout kontrole, zejména s ohledem na dobu, ve které žijeme – už jsem zmínila volnou lásku, po které prahne většina z nás. A nebýt přes týden zavřené ve škole, nepochybně bychom ji praktikovaly. Přival novot sledujeme zpozvdálí – někteří tomu říkají revoluce, jiní zase emancipace – tak či tak souzníme se všeobecným vzrušením, třebaže tomu ještě nedokážeme zcela porozumět.

Klidně se přiznám k volání touhy, které mi velí chodit na Mistrovy hodiny nahore bez. O tom on samozřejmě neví, ani nikdo jiný. Ale potom v noci, když už všichni na internátě spí, si představuji, že to ví. Vždycky jsem z toho celá udýchaná, rozpálená a vzrušená a slibuji si, že příště se v těch představách odvážím ještě dál, ale nikdy na to nedojde.

Jsem panna. Žádného kluka jsem ještě ani nepolíbila, natož abych ho nechala sáhnout mi pod sukni nebo na prsa. Tricia Hillová, která spí na pokoji vedle mě, tvrdí, že už si leccos vyzkoušela s bratřancovým kámošem, když jednou přijel na víkend, a Mandy Gibbonsová, nej-

ětší rebelka z nás všech, se jednou v pondělí vrátila do školy s tím, že se svým klukem dělala úplně všechno. Oči jí svítily a tváře měla v jednom ohni, takže nebylo těžké uvěřit, že skutečně nechala padnout první bránu odporu.

A to ještě s někým, koho sotva znala! Znělo to tak odvážně a eroticky.

„Bolelo to?“ zajímá nás všechny.

Pokřčí rameny, jako by náhle dospěla, zatímco my jsme stále ještě pulci v rybníku života. „Trochu jo,“ připustí, „ale jen chvíli.“

„Líbilo se ti to?“

Odpoví se zasněným úsměvem na tváři: „Byla to nádhera.“ (Osobně si myslím, že to bolelo jako čert, ale nechtěla se s tím chlubit. A možná si to celé vymyslela, protože tou dobou už jsme všechny hltaly úryvky z Milence Lady Chatterleyové, odkud mohla bohatě čerpat inspiraci.)

„Sundala sis všechno, nebo sis nechala něco na sobě?“ ptá se Tricia.

„Styděla ses?“

„Co se dělo pak?“

„Co když jsi teď těhotná?“

„Uděláš to znovu?“

Máme tolik otázek a jsme tak nabuzené všim, co nám řekla, že netrvá dlouho a padne Mistrovo jméno. Vždycky to tak dopadne, ať už se bavíme o čemkoliv, všechno jako by byla jen předehra k povídání o něm. Všechny jsme se shodly, že to dělal už nejmiň stokrát, takže bude dost zkušený. Jakmile o tomhle začneme, odmlčíme se, zavřeme oči a vidíme se s ním, načež propukneme v hlasité hihňání, když některá z nás začne hekat, jako by se to vážně dělo.

Nejsme jediné, komu se líbí. Některé z mladších učitelek si na něj také dělají záľusk, což je poznat z toho, jak se vždycky rozzaří, když jde kolem nich, a jak jsou celé hr do jakéhokoliv projektu, se kterým přijde. Některé s ním dokonce nepokrytě flirtují, jako například paní Blakeová, tělocvikářka, která se občas přidá k našim speciálním středním hodinám, aby nás naučila kroky našich ženských tanečních idolů. Umí se vážně dobře hýbat, ať už na ploužáky jako je „Honey“ nebo živější skladby jako je „Jumpin' Jack Flash“. Nikdo z ní nespouští oči, jenom já pozoruji Mistra a z jeho pohledu je zřejmé, že s ní spal. Dohání mě to k šílenství. Je vdaná a nemá na něj nárok. Chci, aby zakopla, pšoukla si, zkrátka udělala něco, čím by se ztrapnila a znechtčila se mu. Toleruji jí to jen proto, že chválí moje taneční vlohy. Podle ní jsem jedna z nejlepších ve třídě, přirozený talent, a jestli v tom budu pokračovat, dostanu se mezi špičku.

„Že mám pravdu, pane Michaelsi?“ zeptá se Mistra, který se jen usměje ve smyslu „jistě“ či „rozhodně je nadaná“, ale jinak o mě ani nezavádí pohledem. Jeho chvála mě přirozeně těší, ale šťve mě, že mi nevěnuje pozornost.

„To proto, že si potrpí na trochu jiný popík než my s paní Blakeovou,“ řekne moje kamarádka Joy, když si jí postěžuji, a má pravdu.

Co se populární hudby týče, Mistr uznává spíš Jimiho Hendrixe a Pink Floyd, takové ty macho kapely, u kterých se holky většinou štítlivě oklepou a obrátí oči v sloup. Mně se to neprotiví a vždycky se bavím, když to hodí na točnu

a směje se, zatímco ostatní nesouhlasně píší a hučí: „Ven!

Ven! Ven!“ Všechny zbožňujeme jeho smích. Je stejně nakažlivý jako neštovice, ale léčit se nikdo nechce. Jednoho dne pustí duchovní skladbu „The Gaelic Blessing“ a chce,

abychom napsaly, co se nám při jejím poslechu vybaví. Podle mě je to celkem zvláštní volba, ale on už je takový, vždycky nám předkládá něco neotřelého a pak schraňuje naše reakce, jako by to byly noty, které posléze vkomponuje do připravované symfonie.

Jakmile je s tím hotov, požádá

Prunellu Jonesovou, aby přečetla, co právě napsala, ale ta při každém pokusu hned vyprskne smíchy.

„To bude nějaká sprostárna,“ vykřikne kdosi.

Popojde tedy k Tricii Hillové, kterou ihned vypískáme, když začne s tím, že si představila kostely, chóry a modlitební knížky.

„Tomu říkám objev,“ konstatuje Mandy Gibbonsová povýšeně a protočí panenky na znamení toho, že

Trish je úplně blbá.

Trish vyhodí sešit a pero do vzduchu. „Tak se pochlub ty, když jsi tak chytrá!“ vyzve ji.

Mandy to v očích zajiskří a všechny hned víme, že přijde něco nehorázného, ale než stihne přečíst jediné slovo, Mistr řekne:

„Co ty? Co sis představila?“

Jsem zaskočená a nadšená, že se mě zeptal, a zároveň se mě zmocňují rozpaky a nervozita, protože cítím silnou potřebu ho ohromit, třebaže tuším reakci ostatních děvčat.

A tak si zastrčím pramen blond vlasů za uši (na Mistrovy hodiny je nosím rozpuštěné) a začnu: „Viděla jsem sebe, jak nad rozkvetlou loukou plachtím vzduchem jako pták,“ čtu nahlas. „Jako lehounká balerína jsem shlížela dolů na květiny a trávu, pak vzhůru ke slunci, a nakonec přes moře k andělům, kteří mě zvali mezi sebe.“

Pár holek mi kupodivu tleská, ale většina se dusí smíchy,

zatímco Mistr řekne jen: „Výborně.“

Neřívá se na mě však, a tak si říkám, zda to myslí upřímně.

Rozladí mě to a připadám si opomenutá, ale pak se utěším vzpomínkou na chvíli, kdy se na mě díval. Hrály jsme pozemní hokej na horním hřišti a já jsem se k němu o přestávce ohlédla přes celé hřiště až k hlavní budově. Nevím jistě, jestli jsem se k němu otočila proto, že jsem cítila jeho pohled v zádech, nebo to byla jen náhoda, že zrovna stál v rohovém okně a díval se na mě, když jsem se ohlédla. Neodvrátil se, a když se naše pohledy setkaly, náhle mi nebyla ani zima na nohy, ani jsem nebyla tak udýchaná.

Myslím, že právě tehdy se pro mě jeho hodiny staly skutečným vrcholem celého týdne. Po zbytek času jsem kolem něj jen kroužila jako múra a vábilo mě to k němu tak silně, že jsem se pak každé středeční odpoledne nechala spálit vlastní touhou. Dnešní příchod na hodinu provází vzrušené očekávání nás všech, protože nás čeká popový dýchánek, jak tomu s oblibou říkáme, a některé z nás přinesly nahrávky, které si přes víkend koupily.

Večer předtím jsme se na intru sázely, co z toho se mu bude líbit, a co naopak ne.

„Sázím šilink, že si zamiluje ‚People Got to Be Free‘ od Rascals nebo ‚Stone Soul Picnic‘ od Fifth Dimension.“

„Sázím šestipenci, že ‚Mony Mony‘ nebo ‚Sunshine of Your Love‘ od Cream se mu nebude líbit vůbec.“

Ohledně „Sunshine of Your Love“ jsou úplně vedle. Jakmile jsem ji na gramofonu u našich slyšela, věděla jsem, že si ji zamiluje. Mí rodiče jdou s dobou. O víkendech se u nás schází jejich přátelé v zářivě barevných kaftanech a s umělými kytkami ve vlasech. Rozlezou se po domě a potom kouří trávu, pijí kořalku nebo usrkávají koktejly. Debatují o Vietnamu a kriketu a snaží se přijít na způsob, jak změnit svět. Moje máma pracuje jako státní úřednice na seniorní pozici a přes týden píše ministerské projevy, zatímco táta je právník přes daně a finance. O víkendech se z nich stávají hipíci, kteří se nechávají pohltit přesně těmi kapelami, které má Mistr v oblibě, a proto vím, že ho „Sunshine of Your Love“ dostane.

Druhý takový učitel skutečně ve škole není. Vnímáme ho spíš jako kamaráda než jako někoho, kdo nás má učit a usměřňovat. Nikdy nikoho neokřiknul, dokonce ani když si některá z drzejších děvčat řekla o pusu výměnou za smysluplnou odpověď na jeho dotaz. Vždycky jen legračně pozvedne obočí, jako by dělal, že nic neslyšel, ale ta červeň na krku ho přece jen prozradí. Právě proto to děláme, abychom vyprovokovaly ten výmluvný projev rozpaků, který je pro řadu z nás jasnou známkou toho, že nás touží políbit.

Hodina začíná, ale to ještě netuším, že si dnešní lekci budu pamatovat už navždy. Nejsem to já, nýbrž Mandy Gibbonsová, kdo pozmění hudební kulisu k dívčím láskám a nepravděpodobným snům. Přinesla nahrávku „Young Girl“ od Garyho Pucketta and the Union Gap. Vyšla teprve před pár týdny, a tak si ji dnes s Mistrem pouštíme poprvé, přičemž všechny tajně věříme, že tou mladou dívkou v písni jsme my.

Nemůžeme se dočkat, až Mandy sundá papírový přebal a položí desku na točnu. Mistr ji poctil možností zahájit tenhle obřad, aby si mezitím mohl sundat manšestrové sako a přehodit ho přes opěradlo židle.

Mandy opatrně přiloží jehlu na rotující kotouč, potom v napjatém očekávání poodstoupí a ta dvě magická slova – Young Girl – se nahrnou do třídy v celé své tragičnosti a vášni, že Mistr skloní hlavu. Pozorujeme ho a čekáme, až se dostaví ruměnc, protože víme, že to přijde, a nemýlíme se. Zcela nečekaně však pohledem zbloudí ke mně. Cítím, jak mi zběsile tluče srdce, když mi píseň napovídá, abych utekla z jeho myšlenek, protože jeho láska ke mně je za čárou. Jsem moc mladá a on musí utéct. Cítím

vzrušení, silné a osudné, zatímco vládnou všemi ženskými zbraněmi. Zdalipak si děvčata něčeho všimla? Tančí a dívají se na něj, nikoliv na mě. Já netančím, jen sleduji, jak se odvrací jakoby zpomaleně. Když píseň dohraje, všechny napjatě čekáme, co nám řekne o tom muži, který se pokouší odolat svodům výrazně mladší dívky.

Neříká však nic. Tleská a v očích mu hraje pobavení, jako by připouštěl, že pochopil náš žert, ale nachytat se nenechá a je načase vybrat další skladbu.

Tricia Hilllová předstoupí s albem kapely Turtles, které si půjčila od starší sestry. Nijak zvlášť to nevnímám, protože jsem příliš rozrušená tím, jak se na mě Mistr díval během „Young Girl“. Nemůžu se z toho vzpamatovat. Pro něj už je to minulost, mluví o The Turtles a všechny rozesměje svým mamným pokusem přehrát jednu z jejich písní na piano.

Občas to dělá, i když všechny víme, že chybuje schválně. Vždycky tímhle způsobem odlehčí situaci, když zavládne chaos, nebo se flirtování začne vymykat kontrole.

Většinou to zabere a dnešek není výjimkou. Umí nás oblafnout stejně hladce, jako brnká na kytaru, a stejně obratně, jako mu kmitají prsty na flétně. My jsme jen nevinné, prosté noty na základní partituru; jeho komičnost a šarm jdou ruku v ruce s vytříbeností, kterou si mylně přivlastňujeme.

Myslíme si o sobě, bůhvíjak nejsme chytré a neodolatelné, ale podle mě v nás vidí jen holky s poblázněnými hormony a nebezpečnými sny. Mluví, zpívá, směje se a má nás omotané kolem prstu. Do konce hodiny už se na mě nepodívá, dokonce ani když ho žádám, aby nám řekl něco víc o albu Days of Future Passed od Moody Blues. Ví, že mu imponuje něco z tvorby Justina Haywarda, orchestrální skladby s prvky rocku, a já o tom můžu docela zasvěceně mluvit, protože naši tomu také dost fandí. Hodně toho pochytím, když to doma rozebírají.

Mistr sice vítá změnu tématu, ale nepodívá se na mě, a tak tu sedím zkroušená, zmatená a trochu i našťavaná. Píseň Garyho Pucketta nás sblížila a vím, že on to cítil stejně, ale teď dělá, jako by se to nestalo.

Ve své mladosti jsem si nedokázala jeho zarputilý nedostatek zájmu vyložit, ale nakonec jsem na to přišla. Teď se musím při vzpomínce na ty časy pousmát. Rané vzpomínky jsou vždycky to nejkrásnější, nejvzrušivější; sladký bubínek zamilované písně předtím, než se dostaví orchestr, jenž v temné vřavě rozehraje vše, co má následovat.

.....

Jak důležitý je název knihy, aby čtenáře vtáhl do příběhu?

Někdy mám pocit, že najít správný název může být téměř stejně obtížné jako rozhodnout, o čem kniha bude. Myslím, že na titulech může hodně záležet, zvláště u méně známých autorů, protože jejich jména nebudou sama o sobě dostatečně silná, aby přitáhla čtenáře. V případě knihy *Mé lži, tvé lži* (My Lies, Your Lies) jsem věděla, že musím něco rychle vymyslet, protože můj vydavatel toužil použít titul, o němž jsem pochybovala, který jsem necítila jako správný. Šlo o *Odpust' mi*, který nevystihoval obsah knihy. Nebyl špatný, ale nehodil se. Použila jsem ho až pro název mé další knihy.

Přemýšlíte obdobným způsobem o jménech postav?

Jména jsou pro mě vždy důležitá. Pomáhá mi vidět postavu, porozumět něčemu z její osobnosti a vykreslit její správný obraz. V románu *Mé lži, tvé lži* jsem hlavní hrdinku nazvala Joely. Vystihuje její jemnost, eleganci a důležité je i pro období, do něhož je zasazen děj. Pokud jde o Fredu, další hlavní postavu, vybrala jsem toto jméno, protože je z mého pohledu silné, ne příliš ženské a má i trochu divokou rezonanci. Je to obtížná žena se všemi druhy problémů a z nějakého důvodu jí to jméno prostě charakterizuje.

Susan Lewis patří mezi nejčtenější britské autorky. Pochází z Bristolu a nejdříve pracovala jako asistentka produkce v televizní společnosti Thames v Londýně. Přála si stát se producentkou, a tak se dostala k psaní. Na svém kontě má již tři téměř čtyři desítky knih a těší se z širokého okruhu čtenářů v rodné Británii i v zahraničí. Vedle psaní se věnuje také podpoře dobročinných aktivit a charitativních akcí na pomoc nemocným rakovinou prsu, lidem s Alzheimerovou chorobou, poruchou autismu ad. Po dlouhých letech strávených ve Francii a v USA se vrátila zpět do Velké Británie. V současné době žije v Gloucestershire s manželem Jamesem, nevlastními syny Michaelem a Lukeem a psy Coco a Lulu.

Jak byl čtenář překvapen vaším novým románem?

Šokován. Toto je můj čtyřicátý osmý bestseller (ve Velké Británii), takže moje dospívající já tím bylo také naprosto šokováno. V knize *Mé lži, tvé lži* vyprávím velmi kontroverzní příběh, který se odehrává v šedesátých letech. Takže i v současnosti jsem z toho trochu v šoku.

Je pro vás těžší psát začátky nebo konce? Které části více měníte?

Myslím, že konce jsou obtížnější. Ve skutečnosti miluji psaní začátků; to je, když začnu získávat nové přátele a usadím se ve společnosti cizích

lidí, kteří se v následujících měsících stanou tak blízkými a obtížnými jako rodina. Dlouho jsem nevěděla, jak román ukončím, ale když jsem konečně cítila, že jsem se vydala správnou cestou, byl to jeden z těch momentů ANO. Náhlý zvrát vyvolal mnoho kontaktů a komentářů od čtenářů, i když neřeknu v jakém smyslu.

Dáváte do svých postav hodně ze sebe? Mají nějaké spojení s vaší osobností, nebo mají původ v čisté fikci?

Když jsem napsala tolik knih, nikdy bych nemohla říct, že se ve všech postavách vidím – byla bych docela divná, kdybych se o to pokoušela. Často však – ne vždy – budou zastá-

vat podobné názory, aspirace jako já. Bylo by pro mě velmi obtížné napsat hlavní postavu s opačnými názory nebo životními hodnotami, než zastávám já. Nechávám si to pro protivníky – vždy je to skvělý způsob, jak se dostat do konfliktu. Připadá mi téměř nemožné popsat někoho, kdo je úplně špatný, neustále mě pronásledují jakési vykupitelské rysy v mé povaze, kterých se nedokážu zbavit.

Jaké neliterární inspirace ovlivnily vaše psaní?

Většina mých inspirací je neliterárních. Pravidelně mě hluboce dojmají a/nebo fascinují životy jiných lidí a zkušenosti, které snášejí a které překonávají. To může sahát od mučivého a děsivého čekání na nové srdce; k strašlivé hrozbě bezdomovectví; k tragédii demence, k vraždě, k rakovině; stát se obětí pomsty šíleného cizince (jako v *My Lies, Your Lies*.) Díky tomu se subjekty zdají být velmi pochmurné. Ale ve všem je humor, i když je černý, a všechny druhy romantiky. Vnímám jako svůj úkol zaujmout čtenáře způsobem, který ho povznese, informuje a hlavně mu sdělí, že záleží jen na něm, jaký prožije život.

Nyní prosím o krátké odpovědi: Kdo je váš oblíbený literární hrdina?

Zní to jako takové klišé, ale musí to být pan Darcy. (hlavní hrdina románu Jane Austenové *Pýcha a předsudek / Rozum a cit / Emma* (box); Sloart 2021; https://www.sloart.cz/knihy-v-cestine/beletrie/ceska-a-svetova-klasika/pycha-a-predsudek-rozum-a-cit-emma-box.html?page_id=27487)

Čeho si nejvíce ceníte ze svého majetku?

Zásnubního prstenu od manžela Jamese.

Kterého člověka jste nejvíce nesnášela?

Pravděpodobně Roberta Mugabeho, který před dvěma lety zemřel.

Z čeho máte největší strach?

Být uvězněn za něco, co jsem neudělala.

Kdo nebo co bylo největší láskou vašeho života?

Psaní a můj manžel James.

Čeho nejvíce litujete?

Že nemám univerzitní vzdělání. Cítím, že by mně to poskytlo dobré základy, a možná, že by se můj život vyvíjel úplně jinak.

Kterou literární postavou byste chtěla být, kdybyste si mohla vybrat?

Emmou z románu *Emma* od Jane Austenové. (česky *Emma*, Sloart 2020; https://www.sloart.cz/knihy-v-cestine/beletrie/ceska-a-svetova-klasika/emma.html?page_id=25912)

Kterou knihu jste četla několikrát?

Suite Française od Irène Némirovsky. Název vznikl z plánované sekvence pěti románů francouzsky píšící spisovatelky ukrajinského židovského původu. Nacisté ji zavraždili v roce 1942 v Osvětimi, stihla napsat pouze dvě knihy z této série.

Kam ráda cestujete?

Miluji noční let do Johannesburgu.

Který je váš oblíbený citát?

Pro psaní románu existují tři pravidla. Bohužel nikdo neví, která to jsou.

– W. Somerset Maugham

Psi nebo kočky?

Psi. Mám dva – rasy Coton de Tuléars. Jmenují se Coco a Lulabelle.

Čeho si nejvíce vážíte na přáteli?

Podpory.

Jakou vlastnost nejvíce obdivujete na ženě?

Odvahu být sama sebou. Většina žen věnuje tolik svého života a času jiným lidem.

Máte nějakého koníčka?

Ráda nakupuji. Jinak na koníčky nemám moc času, ale patří k nim i prožité chvíle odpočinkem s přáteli. Zavázala jsem se napsat dvě knihy za rok a to mě dostatečně vytíží.

Odkud berete své největší nápady pro knihy?

Ze zpráv. Zajímají mě problémy jako je týrání dětí, šikana nebo rakovina prsu...

Jaký je váš pracovní rytmus?

Píšu ve své pracovně doma. Začínám v 09:00 nebo 10:00 a končím v 18:00 každý den. Pak se odměním sklenkou vína a stýkám se s postavami svých knih. Někdy si ale chci promluvit i s jinými lidmi.

Uveďte, prosím, pět rad pro psaní?

- Seznamte se se svými postavami. Nebojte se je poslouchat. Pokud s vámi nemluví, máte problém.
- Věnujte se náležitě začátku knihy. Nemusíte první verzi považovat za definitivní.
- Nenechte se zastrašit složitostí psaní. Prostě to udělejte.
- Vždy začínám s nápadem, ale ráda si nechávám otevřenou mysl.
- Pokud opravdu chcete psát, najděte si na to čas.

(Ze zahraničních pramenů)

ŠUM

O chybách v lidském úsudku

Daniel Kahneman
Olivier Sibony
Cass R. Sunstein

Kdykoliv se procesům naší mysli začne věnovat Daniel Kahneman, psycholog a nositel Nobelovy ceny za poznatky o kognitivním zkreslení, nedopadá to pro nás vůbec dobře!

Tentokrát zkoumal příčiny vysoké variability profesionálních úsudků – soudců, lékařů, úředníků, učitelů a dalších – tam, kde by měly být shodné. A objevil šum, tedy vliv nepředvídatelných náhodných chyb, který je ve svém důsledku stejně tak závažný jako dopad biasů. Jen se hůř měří a je obtížnější ho pochopit, takže ho radikálně podceňujeme.

Kahneman s kolegy analyzoval stovky studií týkajících se rozhodování a ve svém společném díle vás přesvědčí, že i když máme tendenci své mentální schopnosti přeceňovat, jsme jako lidé velmi omylní. I model nás samých činí přesnější úsudky než my! Což není naší chybou, spíše přirozeností kauzálního myšlení a složitostí světa, chybou by však bylo ignorovat protiopatření. V knize vám hvězdný tým autorů vysvětlí příčiny vzniku šumu, jeho kategorie, odliší jej od zkreslení, naučí měřit jeho vliv, ale především ukáže, jak s těmito zjištěními naložit v praxi. Tedy jaké kroky po auditu šumu v rámci šesti pravidel rozhodovací hygieny podniknout. Pro lepší, spravedlivější, méně zašuměný svět.

„V našem pojetí by se pojem úsudek neměl zaměňovat za ‚myšlení‘. Jde o mnohem užší koncept: úsudek je v podstatě forma měření, kdy za měřicí nástroj považujeme lidskou mysl. Podobně jako jiná měření přiřazuje úsudek hodnocené věci určité skóre. Skóre nemusí být nutně číslo.“

Přeložila Eva Nevrlá

Vázaná, 408 stran, 549 Kč, ISBN: 978-80-7555-148-1

Zakoupit můžete zde

<https://www.melvil.cz/kniha-sum/>

V KNIZE SE MIMO JINÉ DOZVÍTE:

- Kdekoli existuje úsudek, tam existuje i šum, a to ve větším rozsahu, než byste čekali.
- Šum uvidíme pouze tehdy, když se na svět kolem sebe podíváme statistickým pohledem.
- Co je to střední kvadratická chyba a proč ji počítat s mocninami chyb.
- Jaký je rozdíl mezi úrovnovým a vzorčovým šumem.
- Jak nálada, stres a únava ovlivňují situační šum, tedy variabilitu vašeho intrapersonálního rozhodování.
- Jak i malý sociální vliv umí podkopat jindy funkční „moudrost davu“.
- Jak zohlednit mámení „údolí normálnosti“ a lákavost emoční odměny.

Kde všude najdeme šum

Rozhodně není v pořádku, když podobní obžalovaní ze stejného trestného činu odcházejí od soudu s diametrálně odlišným trestem – jeden například dostane pět let odnětí svobody, druhý vyvázne s podmínkou. A přesto u mnoha soudních stání k podobným situacím dochází. Jistě, justiční systém je postižen také systematickým zkreslením. My se však v první kapitole zaměříme na šum v úsudcích soudců. Ukážeme si, co se stane, když na problém upozorní jeden slavný soudce, a protože mu připadá skandální, zahájí křížovou výpravu za jeho odstranění, která svým způsobem změní svět (ale ani tak to nestačí). Naše vyprávění se bude týkat Spojených států, ale jsme si jisti, že podobné příběhy se dějí i ve většině jiných zemí.

Domníváme se, že v některých zemích je problém šumu dokonce horší než ve Spojených státech. Na příkladu udílení trestů chceme mimo jiné ukázat, že šum může zapříčinit velkou nespravedlnost. Oblast rozsudků o trestných činech je už ze své podstaty velice dramatická, ale nezapomínáme ani na soukromý sektor, kde je také hodně ve hře. Ukážeme si to v druhé kapitole na příkladu velké pojišťovací společnosti. Pojistitelé mají za úkol stanovit potenciálním klientům výši pojistného, likvidátoři škod zase posuzují výši pojistného plnění. Možná vám tyto úkoly připadají jednoduché a mechanické; pracovníci pojišťovny by měli v určitém případě vždy přijít se zhruba stejnou částkou. Provedli jsme

pečlivě strukturovaný experiment, takzvaný audit šumu, abychom hypotézu prověřili. Výsledky nás překvapily. Ale co je důležitější, překvapily a vyděsily i vedení společnosti. Zjistili jsme, že jen samotný rozsah šumu v úsudku zaměstnanců stojí společnost značné finanční prostředky. Tímto příkladem chceme poukázat na fakt, že šum může způsobit i nemalé ekonomické ztráty.

V obou příkladech jsme vycházeli ze studií zahrnujících velký počet osob, které prováděly velký počet podobných rozhodnutí. V mnoha životních situacích se však nejedná o opakovaná rozhodnutí, ale o rozhodnutí jednorázová: například jak přistoupit k jedinečné obchodní příležitosti, zda uvést na trh nový produkt, jak postupovat v situaci náhlé pandemie nebo zda přijmout člověka, který neodpovídá standardnímu zaměstnaneckému profilu. Může se i v takových rozhodnutích projevit šum? Možná nás předešlý text svádí k úvaze, že nikoli. Koneckonců šum je nežádoucí variabilita, tak jak by mohla variabilita nastat u jednorázového rozhodnutí? Ve třetí kapitole se pokusíme na tuto otázku odpovědět. Váš úsudek totiž představuje i ve zdánlivě jedinečné situaci jen jednu z obrovské množiny možností. A také zde najdeme spoustu šumu.

Úvodní tři kapitoly prostupuje myšlenka, kterou lze shrnout do jediné věty a která vystihuje klíčové téma knihy: Kdekoli se objeví úsudek, tam se objeví i šum – a ve větší míře, než byste čekali. Pojďme tedy zjistit, kde všude na nás šum čihá.

Kapitola 1

Šum v udílení trestů

Představme si, že byl někdo odsouzen za spáchání trestného činu – krádeže v obchodě, držení heroinu, přepadení nebo ozbrojenou loupež. Jaký asi dostal trest?

Odpověď by neměla záviset na tom, kterému soudci případ náhodou přidělili, jestli bylo v den rozsudku venku teplo, nebo zima anebo zdamístní fotbalový klub předchozího dne vyhrál. Asi by nás pobouřilo, kdyby tři obvinění ze stejného trestného činu dostali radikálně odlišný trest – jeden podmínku, druhý dva roky odnětí svobody, a třetí dokonce deset let.

Přesto k takovým skandálními situacím v mnoha zemích dochází – a nejen v daleké minulosti, ale i v dnešní době.

Na celém světě mívali soudci v rozhodování o výši trestu tradičně značnou volnost. V řadě zemí odborníci tuto volnost oslavovali jako projev spravedlnosti a lidskosti. Prosazovali, aby výše trestu vycházela z řady faktorů zahrnujících nejen trestný čin samotný, ale i charakter pachatele a okolnosti případu. „Tresty na míru“ patřily k běžné a uznávané praxi.

Kdyby byli soudci omezeni striktnějšími pravidly, zacházelo by se s pachateli nehumánním způsobem; nebyli by bráni jako jedinci s nárokem na posouzení konkrétních okolností svého případu. Podle mnohých si samotná idea „řádného právního procesu“ žádá i možnost svobodného uvažování soudce.

V sedmdesátých letech minulého století začalo všeobecné nadšení ze svobodného úsudku soudců ochabovat, a to z prostého důvodu: objevily se překvapivé důkazy o šumu v jejich rozhodování. V roce 1973 na problém veřejně poukázal známý soudce Marvin Frankel. Než se stal soudcem, působil jako advokát vášnivě obhajující svobodu slova a lidská práva. Kromě jiného pomáhal založit organizaci pro lidská práva Lawyers Committee for Human Rights (dnes známou jako Human Rights First). Urputného a bojovného Frankela začal na novém působišti pobuřovat rozsah šumu v udílení trestů. O situaci v trestním soudním systému napsal knihu *Criminal Sentences: Law Without Order* (Udílení trestů: Právo bez řádu). V úvodu svou motivaci popisuje: Je-li pachatel odsouzen za spáchání loupeže ve federální bance, může dostat trest v maximální výši dvacet pět let. To tedy znamená jakoukoli délku trestu mezi žádným a pětadvaceti lety. Brzy jsem si uvědomil, že výsledná délka trestu nezáleží ani tak na konkrétním případě či pachateli, jako na konkrétním soudci, to jest na jeho individuálních názorech, zálibách či zkraslení v úsudku. Stejný pachatel ve stejném případě tedy může dostat výrazně odlišný trest v závislosti na tom, kterému soudci případ přidělili.

Frankel v knize neuvádí žádné statistické analýzy. Popisuje ale řadu případů z praxe, které dokládají nespravedlivé rozdíly v přístupu k pachatelům velmi podobných trestných činů. Dva různé muže s doposud čistým trestním rejstříkem usvědčili z proplacení falešného šeku, v jednom případě šlo o částku 58,40 dolaru, ve druhém o 35,20 dolaru. Prvního muže odsoudili k výkonu trestu ve vězení na patnáct let, druhého na třicet dní. Za zpronevěru podobného rozsahu byl jeden člověk odsouzen na sto sedmáct dní vězení, druhý na dvacet let. Na mnoha dalších případech Frankel dokládá „téměř naprosto nekontrolovanou a paušální moc“ federál-

ních soudců, která má za následek „každodenní svévolné projevy krutostí“, jež považuje ve „vládě práva, nikoli člověka“ za nepřijatelné.

Frankel se obrátil na Kongres, aby ze své moci tuto „diskriminaci“, jak nazval svévolnou krutost soudců, ukončil. Termínem „diskriminace“ měl na mysli především šum, tedy nevysvětlitelné rozdíly ve výši udělovaných trestů. Zároveň ho ale znepokojovalo také zkraslení v podobě rozdílných trestů na bázi rasových a socioekonomických odlišností. Chtěl ze soudnictví odstranit jak šum, tak zkraslení a naléhal, aby byly rozdíly v posuzování pachatelů trestných činů povoleny pouze v případech „odůvodněných relevantními testy formulovanými a aplikovanými s dostatečnou objektivitou, aby se zajistilo, že výsledky budou něčím víc než jen idiosynkratickým výnosem konkrétního soudce či jiného činovníka“. (Termín idiosynkratický výnos je poněkud neurčitý; Frankel zde měl na mysli osobní rozhodnutí z moci úřední.) Frankel však nezůstal jen u toho. Navrhoval zredukovat šum v rozsudcích pomocí „podrobného profilu či kontrolního seznamu faktorů, který by zahrnoval, kdekoli by to bylo možné, určitou formu matematického nebo jiného objektivního ohodnocení“.

Vzhledem k tomu, že knihu napsal počátkem sedmdesátých let minulého století, nepostoupil ve svých požadavcích tak daleko, aby prosazoval „náhradu lidí stroji“, jak to nazval. Kupodivu se ale dostal velice blízko. Domníval se, že „právní řád by měl obsahovat soubor objektivních a plošně uplatňovaných pravidel, která by byla pro soudce i všechny ostatní účastníky soudního řízení závazná“. Výslovně obhajoval používání „počítačů, které by mohly pomoci vnést do procesu udílení trestů řád“. Také doporučil vytvoření speciální komise pro stanovení výše trestů.

Frankelova kniha se zařadila mezi nejlivnější díla v celých dějinách trestního práva – nejen ve Spojených státech, ale po celém světě. Přestože postrádala více objektivních analýz, byla převratná a působivá. Řada odborníků se ihned pustila do systematického zkoumání úrovně šumu v udílení trestů.

V roce 1974 inicioval jednu z prvních rozsáhlých studií sám soudce Frankel. Padesát soudců z různých okrsků mělo stanovit výši trestu pro pachatele hypotetických případů, k nimž dostali stejnou souhrnnou zprávu.

Základní zjištění studie zněla, že mezi hodnoceními „běžně nedocházelo k žádnému konsenzu“ a že rozdíly ve výši trestů byly „ohromující“. V závislosti na soudci tak například dealer heroinu dostal trest odnětí svobody od jednoho až do deseti let. Tresty pro bankovního lupiče se pohybovaly v rozmezí pěti až osmnácti let. V identickém případě vydírání se tresty různých soudců lišily od monstrózních pětadvaceti let vězení a pokuty šedesát pět tisíc dolarů po pouhé tři roky vězení bez pokuty. Snad nejvíc překvapí, že v šestnácti z dvaceti případů nebyli soudci jednotní ani v tom, zda pachatel má jít do vězení, či nikoli.

Na studii navázala řada dalších a všechny dospěly k podobně šokujícím závěrům o úrovni šumu v rozsudcích. Například v roce 1977 realizovali William Austin a Thomas Williams studii, do níž zapojili čtyřicet sedm soudců. Soudci měli posoudit pět stejných případů, které se týkaly méně závažných trestných činů. V popisu každého případu byly veškeré informace, které soudci obvykle pro stanovení rozsudku potřebují – obvinění, svědectví, předchozí záznamy v trestním rejstříku pachatele, jeho sociální prostředí

a související důkazy. Hlavním zjištěním studie byla „významná rozdílnost“. Například u stejného případu vloupání se doporučená výše trestu pohybovala od pěti let vězení po pouhých třicet dnů (spolu s pokutou sto dolarů). V případě držení marihuany doporučovali někteří soudci trest vězení, jiní pouze podmíněčný trest. Do mnohem rozsáhlejší studie uskutečněné v roce 1981 se zapojilo dvě stě osm federálních soudců, kteří posuzovali šestnáct identických hypotetických případů. Závěry studie rovněž překvapily: V pouhých třech případech ze šestnácti panovala mezi soudci jednohlasná shoda, zda by se měl pachatel udělit trest vězení. A i když se soudci shodli na trestu odnětí svobody, existovaly výrazné rozdíly v doporučené délce trestu. Například v případě podvodu, kde průměrná délka navrhovaných trestů činila osm a půl roku, požadoval dokonce doživotí. V jiném případě činila průměrná délka trestu 1,1 roku, ale nejdelší doporučený trest byl patnáct let.

Uvedené studie vycházely z přísně řízených experimentů a jistě poskytují zajímavé informace. Uvědomme si však, že v porovnání s reálnou justicí téměř určitě vykazují nižší rozsah šumu. V běžných podmínkách působí na soudce mnohem víc informací, než kolik jich dostali k dispozici účastníci studií. Některé z nich jsou samozřejmě relevantní, ale jiné nikoli. Jde o řadu drobných a zdánlivě nepodstatných informací a faktorů, které mohou zapříčinit naprosto odlišný výsledek. Například se zjistilo, že soudci častěji povolují podmíněčné propuštění na počátku pracovního dne a po polední pauze než bezprostředně před obědem. Je-li soudce hladový, bývá přísnější.

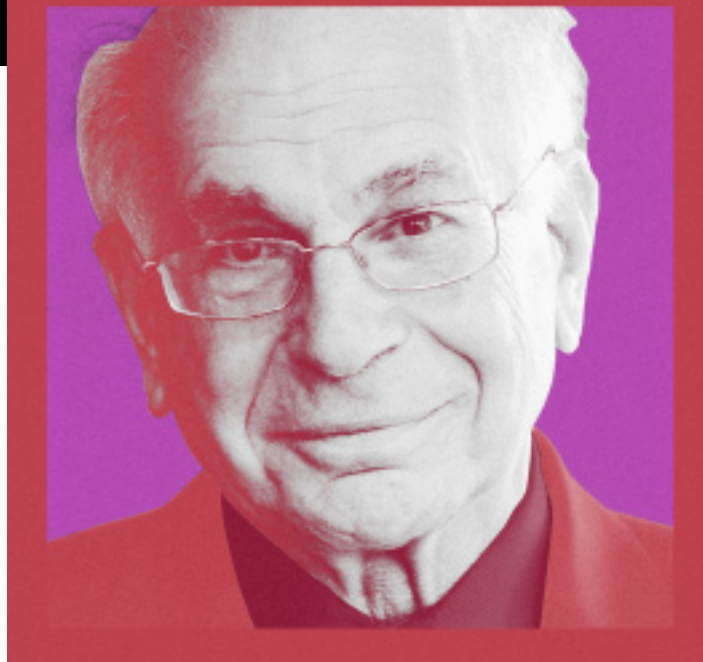
Ve studii tisíců rozsudků soudů pro mladistvé se zjistilo, že když o víkendů místní fotbalový tým prohrál zápas, udělovali soudci v pondělí tvrdší tresty (a v nižší míře i po celý zbytek týdne).

Zvýšenou nelítostnost soudců odsákali ve zvýšené míře obžalovaní černé pleti. I v jiné studii, která analyzovala jeden a půl milionu soudních rozhodnutí během tří desetiletí, se potvrdilo, že soudci jsou ve dnech následujících po prohře místního fotbalového týmu přísnější než ve dnech následujících po výhře.

Ve Francii provedli vědci studii šesti milionů rozsudků vynesených v průběhu dvanácti let. Zjistili, že probíhal-li soud shodou okolností v den narozenin pachatele, vynesl soudce mírnější trest. (Domníváme se, že soudci bývají shovívavější i v den svých vlastních narozenin, ale pokud je nám známo, tuto hypotézu ještě nikdo neověřoval.) Rozhodnutí soudce může ovlivnit i něco tak nesouvisejícího jako venkovní teplota. Ze studie dvou set sedmi tisíců rozhodnutí amerických imigračních soudů v průběhu čtyř let vyplynul značný vliv denní teploty na vynesená rozhodnutí: je-li venku teplo, mají žadatelé o azyl menší šanci. Pokud jste byli v rodné zemi obětí politické perzekuce a žádáte někde o azyl, měli byste doufat, nebo se dokonce modlit, aby se váš případ projednával za nepříznivého počasí.

SNAHY O SNÍŽENÍ ŠUMU V UDÍLENÍ TRESTŮ

Počátkem sedmdesátých let minulého století se s argumenty soudce Frankela a podporujícími poznatky z provedených studií seznámil tehdejší vlivný člen amerického senátu Edward M. Kennedy, bratr zavražděného prezidenta Johna F. Kennedyho. Skutečný stav věcí v trestní justici Kennedyho upřímně vyděsil. Již v roce 1975 navrhl příslušnou reformu legislativy, ale nepodařilo

se jí prosadit. Kennedy to nicméně nevzdal. Každý další rok znovu neúnavně poukazoval na důkazy a tlačil na uzákonění příslušné legislativy. V roce 1984 konečně uspěl. Na základě důkazů o neospravedlnitelných rozdílech v soudních rozhodnutích Kongres schválil Zákon o reformě udílení trestů (Sentencing Reform Act, SRA). Nový zákon měl zredukovat šum v soudním systému pomocí snížení „neomezené pravomoci, kterou právo poskytuje soudcům a jiným zodpovědným orgánům při udílení a realizaci trestů“. Konkrétně Kongres zmiňoval „neospravedlnitelně velké“ rozdíly ve výši trestů a uváděl například zjištění, že v oblasti New Yorku se tresty za shodné případy pohybují v rozpětí od tří až do dvaceti let odnětí svobody. Přesně jak soudce Frankel navrhoval, na základě zákona vznikla komise pro udílení trestů (United States Sentencing Commission), jejímž hlavním úkolem bylo vydat směrnice, které budou pro soudce závazné a určí rozmezí trestů pro konkrétní typ trestných činů.

Během následujícího roku komise takové směrnice skutečně vytvořila. Vycházela přitom z průměrné výše trestů z analýzy deseti tisíc skutečných případů. Soudce nejvyššího soudu Stephen Breyer, který se práce v komisi intenzivně účastnil, obhajoval použití předchozích zkušeností z praxe tím, že poukázal na obtížně řešitelné spory uvnitř komise: „Proč komise pro jednotlivé trestní oblasti nestanovila racionální výše trestů místo toho, aby jen zprůměrovala minulé výsledky? Odpověď je jednoduchá: nedokázali jsme to. Nedokázali jsme to, protože v každé věci existovaly vždy naprosto protichůdné argumenty a názory.

[...] Zkuste si sepsat všechny možné zločiny a seřadte je podle závažnosti. [...] Pak požádejte o totéž pár přátel a zjistíte, jestli se vaše výsledky shodují. Jsem si naprosto jistý, že se shodovat nebudou.“ Podle směrnic musejí soudci při udílení trestu zvažovat dva faktory: trestný čin samotný a předchozí trestní záznamy obžalovaného. Konkrétní trestný čin se podle závažnosti zařadí do jedné ze čtyřiceti tří úrovní. Trestní záznamy obžalovaného zahrnují v zásadě počet a závažnost předchozích činů, za které byl odsouzen. Jakmile se takto zkomponuje trestný čin s trestními záznamy obžalovaného, poskytnou směrnice poměrně úzké rozpětí trestu, kdy jeho horní hranice může převýšit dolní maximálně o šest měsíců nebo o dvacet pět procent. ...

Interview

Představte si, že dva lékaři mají stejné informace o stejném pacientovi, a stanoví velmi odlišné diagnózy. Nyní si představte, že důvodem rozdílu je to, že lékaři určili diagnózu ráno nebo odpoledne nebo na začátku nebo na konci týdne. Toto je „šum“ – důvod, proč se lidské úsudky, které by měly být totožné, liší – kterým se Daniel Kahneman, jeden z nejznámějších světových psychologů a nositel Nobelovy ceny za ekonomii z roku 2002, zabývá ve své nejnovější knize *Noise: A Flaw in Human*. „Šum“.

Kahneman získal Nobelovu cenu za průkopnickou práci s kolegou izraelským psychologem Amosem Tverským o tom, jak kognitivní předsudky formují úsudek. Jejich práce, počínaje koncem 60. let 20. století, položila základ nové oblasti behaviorální ekonomie, která zpochybnila ekonomickou ortodoxii, že rozhodnutí jsou racionální.

Šum je statistický pojem

Kahnemanova nová kniha představuje několik přesvědčivých příkladů z oblastí obchodu, medicíny a trestního soudnictví, v nichž se rozsudky, jak se zdá, liší bez „dobrého“ důvodu.

Jedním z příkladů je analýza otisků prstů, kdy stejný analytik dělá různé úsudky o stejném otisku v různých okamžicích. Pokud má analytik k dispozici pouze otisk prstu, na který se může podívat – a žádné další informace o případu – a rozhodne, že v jednom případě jde o shodu a v jiném je neprůkazná, je to šum. Pokud

analytik změní názor kvůli dodatečným informacím (např. mu bylo řečeno, že balistické důkazy naznačují jiný závěr), je to zaujatost.

Existuje nějaká definice šumu?

Šum definujeme jako nežádoucí variabilitu v úsudcích, které by měly být totožné. Pokud jsou různé, je to známka toho, že se systémem není něco v pořádku.

Existují věci, které mohou jednotlivci udělat, aby snížili svůj příspěvek k šumu?

No, existují. Naše představa v této věci je jednoduchá. A týká se i rozhodování jednotlivců, nejen systémů. Vztahuje se na jednotlivá rozhodnutí, na strategická rozhodnutí, která lidé dělají. A naše argumentace je zcela jasná. Pokud postupy při rozhodování fungují v opakovaných případech, je důvod se domnívat, že se budou vztahovat i na ojedinělé případy.

Co je to tedy šum a jak se liší od zkreslení?

V matematice přesnosti existují dva typy chyb, které jsou ekvivalentní. Známe průměr chyb, což je zkreslení, a existuje variabilita chyb, a to je šum. Existuje kapitola, kde mám tuto rovnici – a je to zcela triviální, ale když se nad tím zamyslíte, je nesmírně důležité, že střední kvadratická chyba je rovna čtverci zkreslení plus na druhou mocninu šumu. Tím se hluk stává velkým problémem, protože víme, že zkreslení je velký problém. Ve skutečnosti mám podezření, že v mnoha situacích je šum podstatně závažnějším zdrojem nepřesnosti a chyb než zkreslení.

Pojďme mluvit o zkreslení a šumu, protože naši čtenáři budou znát kognitivní zkreslení. Zmínil jste, jak oba ovlivňují rozhodování, ale dělají to různými způsoby. Můžeme se více ponořit do tohoto rozdílu?

Na jedné straně je zkreslení průměrná chyba. Na druhé je to psychologický mechanismus a je to psychologické pozorování. Existují mechanismy, které způsobují systematické chyby v úsud-

cích lidí a v jejich rozhodování, a tyto chyby se nazývají předsudky. A je to v podstatě psychologický mechanismus, který vysvětluje události uvnitř jedince – proč má jedinec sklon udělat tu či onu chybu.

Hluk, který nás hlavně zajímá, je úplně jiný fenomén, protože je to fenomén individuálních rozdílů. Není to v rámci jedince, je to jen variabilita mezi jednotlivci. Je to úplně jiný příběh a nejsou to dva soupeřící zdroje chyb v jednotlivci. V rámci předmětu je šum velmi matoucí, ale hluk, který nás skutečně zajímá, je systémový šum.

Píšete, že manažeři očekávali v rozhodování asi desetiprocentní variabilitu, ale ve skutečnosti to bylo spíše 55 procent. Co s tím budete dělat dál?

Možností je několik. Pokud je úsudek relativně jednoduchý, můžete si položit otázku, zda ho vůbec potřebujete, nebo půjde-li lidský úsudek nahradit nějakým pravidlem nebo algoritmem. Pravidla nemusí být příliš složitá. Někdy může jít třeba jen o kontrolní seznamy. Nemusí to být ani výpočet. Apgar skóre, (*Apgar skóre, nebo Apgar test je označení pro mezinárodně užívaný bodovací systém používaný k orientačnímu posouzení zdravotního stavu novorozence bezprostředně po narození. Vyjadřuje se třemi čísly v rozpětí od nuly do desítky (například 9 – 10 – 10), které jsou součtem hodnot zjištěných v první, páté a desáté minutě života dítěte. Každé ze sledovaných kritérií (puls, dech, svalové napětí, reakce na podráždění a zabarvení kůže) novorozence je ohodnoceno nulou až dvěma body. Čím nižší hodnoty, tím méně příznivý je stav dítěte. (Wikipedie)*), jak rozhodnout, zda jsou

kojenci zdraví, je pravidlem. A téměř dokonale eliminuje hluk mezi lékaři.

Ve složitějších případech jednoduché pravidlo nepomůže. To se jen snažíte různými způsoby disciplinovat úsudek. Myšlenka spočívá v tom, že disciplinovaný úsudek bude pravděpodobně jednodušší a že zaměnitelní lidé, kteří vynášejí úsudky za organizaci, pokud se budou řídit stejným myšlenkovým procesem, pravděpodobně dospějí k podobným závěrům, což snižuje hluk. Tyto kroky nazýváme „hygiena rozhodnutí“ a jsou to kroky, které může organizace podniknout, aniž by zvažovala konkrétní předsudky, aby zlepšila kvalitu procesu posuzování.

Existují rozdíly mezi kulturami nebo různými zeměmi pokud jde o šum a rozhodování?

To je velmi dobrá otázka, na kterou nemám odpověď, a vysvětlím, proč. Knihu považuji svým způsobem za předčasnou. O hluku jsem začal přemýšlet před šesti nebo sedmi lety a nyní vychází kniha. To je v zásadě příliš brzy. To znamená, že když máte relativně velký nápad, je lepší na něm pracovat nejméně dvacet let., než mých šest. Začal jsem v osmdesáti, a tudíž mi chyběl onen relativně neomezený čas. Je mnoho fascinujících otázek, na které zatím nedokážeme odpovědět. Třeba na tu vaši o rozdílech v mezikulturním kontextu. Za dvě desetiletí by se nm to zřejmě podařilo, ale já prostě nemám ten časový luxus, ale vaše otázka je dobrá, jak už jsem říkal.

(Ze zahraničních pramenů)

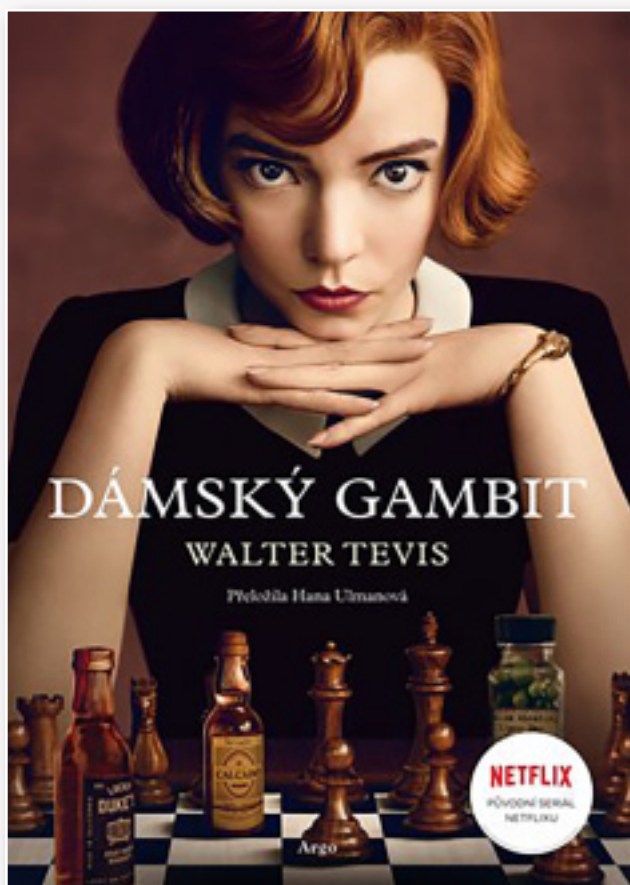

Walter Tevis DÁMSKÝ GAMBIT

Beth Harmonová se v osmi letech dostane do sirotčince. Není to harmonické prostředí, a malá Beth si najde dvě cesty k úniku: malé zelené pilulky, které děti dostávají „na uklidnění“, a ŠACHY. Hra, s níž ji seznámí údržbář ve sklepě sirotčince, ji pohltí, a během několika let se ukáže, že Beth není jen „na holku dost dobrá“ – je prostě dobrá. Totiž nejlepší. V Americe rozhodně. Ale cestou na světový vrchol musí Beth překonat nejen nedůvěru okolí, ale i vlastní demony závislosti.

Strhující příběh Waltera Tevise o dospívání, šachách, feminismu a nebezpečných návycích vzbudil senzací svým televizním zpracováním na Netflixu v r. 2020. Přesvědčte se, že knižní předloha vás pohltí úplně stejně.

Přeložila Hana Ulmanová

Vázaná, 304 stran, 398 Kč, ISBN 978-80-257-3600-5; EAN 9788025736005

Zakoupit můžete zde

<https://www.kosmas.cz/knihy/291294/damsky-gambit/>

Ukázka z knihy a rozhovor s autorem na následujících stranách

Distribuuje: Kosmas, Za Halami 877, 252 62 Horoměřice, tel.: 226 519 383,
e-mail: odbyt@kosmas.cz, internet. knihkupectví: www.kosmas.cz

DÁMSKÝ GAMBIT

WALTER TEVIS

1

O tom, že jí zemřela máma, se Beth se dozvěděla od paní s psací podložkou. Další den se její fotka objevila v místních novinách Herald-Leader. Snímek byl pořízen na verandě šedého domku na Maplewood Drive a Beth na něm zachytili v jednoduchých bavlněných šatech. Už tehdy byla zjevně ošklivá. V textu pod obrázkem stálo: „Na Elizabeth Harmonovou, která osiřela následkem včerejší řetězové srážky na New Circle Road, čeká nejistá budoucnost. Osmiletou Elizabeth připravila havárie, v níž dva lidé přišli o život a další byli zraněni, o rodinu. V kritické době byla sama doma a o nehodě se dozvěděla krátce před pořízením tohoto záběru. Úřady tvrdí, že o ni bude dobře postaráno.“

V Methuenově dětském domově v kentuckém městečku Mount Sterling užívala Beth dvakrát denně sedativa. Zrovna tak jako všechny ostatní děti – aby se „zmírnil jejich temperament“. Pokud se dalo soudit, Bethin temperament byl v pořádku, ovšem za tu malou tabletku byla ráda. Uvolňovala jí něco hluboko v břiše a pomáhala jí překlenout nelehké chvíle v sirotčinci.

Pan Fergussen jim prášky přiděloval v papírovém kelímku. Spolu se zeleným, který zmírňoval temperament, v něm ležel oranžový a hnědý – na posílení tělesné stavby. Děti si na ně musely vystát frontu.

Největší holka byla černá a jmenovala se Jolene. Bylo jí dvanáct. Druhý den si za ni Beth stoupla ve frontě na vitamíny a Jolene se obrátila a zakaboněně si ji prohlížela: „Seš fakt sirotek, nebo parchant?“

Beth nevěděla, co na to říct. Vystrašilo ji to. Stály na konci řady a čekalo se od ní, že tam bude stát, dokud se neposune k okénku, za kterým stál pan Fergussen. Beth občas zaslechla, jak máma na tátu křičí, že je parchant, ale netušila, co to znamená.

„Hej ty, jak se menuješ?“ zeptala se Jolene.

„Beth.“

„Máš mrtvou mámu? A co táta?“

Beth na ni jenom zírala. Slova „máma“ a „mrtvá“ byla k nesnesení.

Chtěla utéct, ale neměla kam.

„Vaši,“ protáhla Jolene hlasem, jenž nebyl nevlídný, „sou voba mrtvý?“

Beth se nedokázala pohnout, nesvedla ani nic říct. Vyděšeně zůstala ve frontě a čekala na prášky.

„Ste banda hamižnejch kokotů!“ To zařval Ralph z chlapeckého oddělení. Slyšela to, protože byla v knihovně a okno z ní bylo naproti klukům. Ke slovu kokot si neuměla v duchu nic přiřadit a znělo divně.

Z jeho zvuku však pochopila, že by jí vymyli pusu mýdlem. Udělali jí to kvůli „hergot“, a máma říkala „hergot“ skoro pořád.

Holič ji donutil sedět v absolutním klidu. „Jestli se budeš vrtět, můžeš přijít i o ucho.“ Nezněl ani trochu vesele. Beth seděla na

židli tak nehybně, jak jen mohla, ale sedět úplně v klidu nedokázala. Zkoušela se zabavit tím, že přemítala nad slovem „kokot“. Jediné, co si pod tím dovedla představit, byla nějaká šelma, něco jako kojot. Nicméně tušila, že je to špatně.

Správce měl jeden bok tlustší než druhý. Jmenoval se Shaibel. Pan Shaibel. Jednou ji poslali do suterénu, aby vyklepala a vyprášila houby na tabuli, a našla ho tam sedět na kovové židličce u kotle. Mračil se na zeleno-bílou šachovnici před sebou. Kde by však čekala kolečka na dámu, stály malé, legrační umělohmotné figurky. Některé byly větší, jiné menší. Těch menších bylo víc než kterýchkoli jiných. Správce ji přejel pohledem. Mlčky odešla.

V pátek měli všichni rybu – katolíci i nekatolíci. Podávala se ve čtvercových porcích obalených jako řízek, s dohněda osmaženou suchou strouhankou, politá hustou oranžovou omáčkou připomínající francouzský dresing ze sklenice. Omáčka byla příšerně sladká, ale ryba pod ní horší. Z té chuti jí bylo na zvracení. Museli jste ji ovšem sníst do posledního sousta, jinak by se to dozvěděla paní Deardorffová a nikdo by vás neadoptoval.

Pár dětí někdo adoptoval hned. Šestiletou dívku Alici, která do domova přišla o měsíc později než Beth, si po třech týdnech vzal mile vypadající pár s přízvukem. Toho dne, kdy si pro ni přišli, procházeli celé oddělení. Beth je toužila obejmout, protože vypadali šťastně, když se však na ni podívali, odvrátila se. Spousta dětí tu trčela hodně dlouho a věděla, že domov nikdy neopustí. Mezi sebou si říkaly, že mají „doživotí“. Beth napadlo, jestli má taky doživotí.

Tělocvik byl děs, a nejhorší byl volejbal. Beth balón prostě neuměla správně odpálit. Buď do něj divoce plácla, nebo ho odrazila tuhými prsty. Jednou si narazila prst tak, až jí otekl. Většina dívek se při hře smála a výskala, Beth ale nikdy.

Jolene hrála zdaleka nejlíp. Nebylo to jenom proto, že byla starší a vyšší; vždycky přesně věděla, co má dělat, a když balón přelétal nad sítí, dokázala pod ni přeběhnout a nemusela křičet na ostatní, ať jí uhnou, a pak vyskočila a plavným pohybem paže ho zatloukla.

Tým s Jolene pokaždé zvítězil.

Týden poté, co si Beth poranila prst, ji Jolene, když hodina skončila a holky pádily do sprchy, zastavila. „Pocem, já ti to ukážu,“ řekla.

Zdvihla paže a roztáhla a mírně ohnula dlouhé prsty. „Musíš takhle.“ Pokrčila lokty a elegantně vymršťenými rukama odpinkla pomyslný míč. „Teď ty.“

Beth to zkusila – napřed nemotorně. Jolene se smála a ukázala jí to znovu, Beth to párkrát zopakovala a šlo jí to líp. Pak Jolene popadlamíč a Beth ho musela konečky prstů chytat. Po několika hodech to

začalo být snadné.

„Ještě na tom makej, jasný?“ houkla Jolene a upalovala do šatny. Beth na tom makala celý týden a pak už jí volejbal vůbec nevadil. Ne že by v něm byla dobrá, ale už jí nenaháněl strach.

Každé úterý posílala slečna Grahamová po matematice Beth do suterénu s houbami na tabuli. Bralo se to jako privilegium a Beth byla ze třídy nejlepší, přestože byla nejmladší. V suterénu se jí nelíbilo. Páchlo to tam zatuchlinou a pana Shaibela se bála. Chtěla se ale dozvědět víc o hře, kterou tam sám se sebou hrál.

Jednoho dne k němu zamířila a stoupla si poblíž; čekala, až pohne figurkou. Sáhl po té s koňskou hlavou na malém podstavci. Zaváhal, svrástil čelo a nasupeně se na ni podíval. „Co chceš?“ zeptal se.

Obvykle se styku s lidmi vyhýbala, hlavně s dospělými, tentokrát ovšem necouvla. „Jak se ta hra jmenuje?“ zeptala se.

Probodl ji pohledem. „Máš být nahoře s ostatními.“

Vyrovnaně na něj hleděla; něco na něm a na tom, jak urputně tu svou záhadnou hru hrál, jí pomohlo držet se vytčeného cíle. „Já s ostatními být nechci,“ řekla. „Chci vědět, co to hrajete.“

Prohlídnul si ji o něco důkladněji. Potom pokrčil rameny. „Šachy.“ Na černé elektrické šňůře mezi panem Shaibelem a kotlem visela holá žárovka. Beth si dávala pozor, aby hlavou nestínila šachovnici. Byla neděle dopoledne. Nahoře v knihovně se konala bohoslužba a ona se přihlásila, dovolila se na záchod a pak šla sem. Deset minut vestoje sledovala, jak správce hraje šachy. Ani jeden z nich nepromluvil, zdálo se však, že její přítomnost vzal na vědomí.

Občas na figurky pár minut bez hnutí zíral – měřil si je, jako by je nenáviděl, a pak se přes pupek natáhl a jednu z nich konečky prstů uchopil za vršek, chvíli ji držel, jako by za ocas držel chciplou krysou, a položil ji na jiné políčko. Na Beth se nedíval.

Beth tam stála, na betonovou podlahu pod nohama vrhala hlavou černý stín a pozorovala šachovnici. Nedokázala od ní odtrhnout zrak, sledovala každický tah.

Naučila se šetřit si sedativa až na noc. Pomáhala jí spát. Když jí pan Fergusen podlouhlou tabletku přidělil, vložila si ji do úst a zasunula pod jazyk, upila pomerančového džusu z plechovky, kterou k lékům fasovali, a polkla; a pak, když pan Fergusen přešel k dalšímu dítěti, tabletku z pusy vyndala a schovala si ji do kapsy námořnické blúzy. Byla potažená tvrdou vrstvou a za tu chvíli, co ji měla pod jazykem, nezměkla.

První měsíce toho moc nenaspala. Snažila se, ležela tiše s očima pevně zavřenými. Slyšela ale, jak se dívky v postelích vrtí, kašlou a něco si brblají, nebo chodbou procházel noční hlídač a jí pak na lůžko dopadl stín, který viděla i zpod víček. V dálce zazvonil telefon nebo se splachoval záchod. Nejhorší ovšem bylo, když slyšela, jak si u stolu na konci chodby povídají. Ať už se hlídač bavil s ošetřovatelkou sebevíc opatrně a co možná nejtíšeji, Beth se okamžitě celá našponovala a dokonale procitla. Svíral se jí žaludek, v puse cítila ocet; a spánek už tu noc nepřicházel v úvahu.

Teď se v posteli vždycky schoulila do klubíčka a rozechvěle vnímala tlak v břiše, protože věděla, že brzy bude pryč. Čekala o samotě ve tmě a kontrolovala se, čekala, až v ní bouře dosáhne vrcholu. Pak spolkla dva prášky, lehla si a tělem se jí rozlévala úleva jako vlny teplého oceánu.

„Naučíte mě to?“

Pan Shaibel neodpovídal ani nekývl hlavou, jako že

dotaz vzal na vědomí. Vzdálené hlasy seshora zpívaly „Noste snopy“.

Chvilí vyčkávala. Hlas se jí málem zlomil úsilím, nakonec ale slova vyrazila ven: „Chci se naučit hrát šachy.“

Pan Shaibel se oplácanou rukou natáhl po jedné z větších černých figurek, zručně ji uchopil za hlavu a položil ji na políčko na druhé straně šachovnice. Pak ruku vrátil a paže si založil na prsou. Na Beth se ještě ani nepodíval. „S cizíma nehraju.“

Monotónní hlas zapůsobil úplně stejně jako facka. Beth se otočila a zmizela; po schodech vyběhla s pachutí v puse.

„Nejsem cizí,“ řekla mu o dva dny později. „Já tady bydlím.“ Za hlavou jí okolo žárovky kroužila malá múra a šachovnici v pravidelných intervalech protínal bledý stín. „Můžete mě to naučit. A něco už umím sama, dávala jsem pozor.“

„Holky šachy nehrajou,“ řekl pan Shaibel bezvýrazně.

Obrnila se a přistoupila o krůček blíž. Ukázala na jednu válcovitou figurku, kterou si pro sebe pojmenovala kanón, ale nedotkla se jí. „Tahle chodí nahoru a dolů a taky do stran. Až kam chce, pokud má volnou cestu.“

Pan Shaibel chvíli mlčel. Pak ukázal na jinou figurku, která měla na vršku něco jako nařiznutý citrón. „A tahle?“

Rozbušilo se jí srdce. „Po úhlopříčkách.“

Tabletky se daly našetřit tak, že jste si na noc vzali pouze jednu a druhou si nechali. Beth si ty navíc schovávala do pouzdra na zubní kartáček, kam by se nikdo nikdy nepodíval. Jenom si musela dávat pozor, aby kartáček po čištění co nejlíp osušila papírovým ručníkem, nebo ho nepoužila vůbec a zuby si vyčistila prstem.

Tu noc si poprvé vzala tři prášky, jeden po druhém. Mravenci ložili až v chloupkách na zátylku; právě objevila něco důležitého. Po těle se jí šířil jas a ona se nebránila; ve vybledlém modrém pyžamu ležela na svém lůžku na nejhorším místě v celém oddělení, u dveří na chodbu a naproti koupelně. Něco se jí v životě vyřešilo: věděla, jak se šachové figurky pohybují a jak berou, a věděla, jak si má udělat dobře v břiše a ve strnulých kloubech paží a nohou – tabletkami, které jí v sirotčinci dávali.

„Tak jo, dítě,“ řekl pan Shaibel. „Teď si zahrajem. Já mám bílé.“

Měla s sebou houby. Bylo po matematice a za deset minut začínal zeměpis. „Nemám moc času,“ řekla. Minulou neděli se naučila všechny tahy – během hodiny, kterou mohla díky bohoslužbě strávit v suterénu. Pokud si ji na začátku odškrtli, nikdo ji během pobožností nikdy nepostrádal – z města totiž vždycky dorazila

skupinka děvčat z internátu. Zeměpis, to však bylo něco jiného. I když ve třídě patřila mezi nejlepší, pana Schella se bála.

Správčův tón byl nevzrušený. „Teď, nebo nikdy,“ řekl.

„Mám zeměpis...“

„Teď, nebo nikdy.“

Stačil okamžik a byla rozhodnutá. Za kotlem viděla starou přepravku na mléko. Přitáhla si ji k opačnému

konci desky, posadila se na ni a řekla: „Hrajte.“ Porazil ji, jak později zjistila, takzvaným ovčáckým matem, ve čtyřech tazích. Bylo to rychlé, ale ne tak rychlé, aby nepřišla na zeměpis o patnáct minut pozdě. Řekla, že byla na záchodě.

Pan Schell stál za katedrou s rukama v bok. Očima pátral po třídě. „Viděla některá z vás, dámy, tuhleto mladou dámu na dámách?“ Ozvalo se tlumené chichotání. Ruku nezvedla žádná – dokonce ani Jolene, ačkoli Beth kvůli ní už dvakrát lhala.

„A kolik vás, dámy, bylo o přestávce na záchodě?“

Chichotání zesílilo a vyletěly tři ruce.

„A viděla tam některá z vás Beth? Třeba jak si hezky myje ručičky?“

Bez odpovědi. Pan Schell se otočil zpátky k tabuli, na kterou vypisoval vývozní artikly Argentiny, a přidal slovo „stříbro“. Na moment si Beth pomyslela, že tím to skončí. Pak ale zády ke třídě promluvil: „Pětkrát důtká.“

Když jste měli deset důtek, dostali jste výprask na zadek koženým páskem. Beth pásek pocítila pouze v představách – na okamžik se však její fantazie s vidinou bolesti vzepjala, jako by ji na určitých částech těla pátil oheň. Položila si ruku na srdce a na dně náprsní kapsy nahmatala ranní tabletku. Strach o poznání ustoupil. Vybavila si pouzdro na kartáček, dlouhou obdélníkovou plastovou krabičku: tam teď měla, v zásuvce kovového nočního stolku u postele, další čtyři prášky.

Ten večer se v posteli natáhla na záda. Tabletku ještě držela v ruce. Poslouchala noční zvuky, které jako by zesílily, jakmile oči začaly přivykat tmě. Na konci chodby se pan Byrne začal bavit s paní Hollandovou, která měla službu. Při těch zvucích Beth celá ztuhla.

Zamrkala, zahleděla se do temného stropu nad sebou a přinutila se představit si zeleno-bílou šachovnici. Pak umístila figurky do výchozího postavení: věže, jezdce, střelce, dámu, krále a do řady před ně pěšce. Potom táhla bílým královským pěšcem o dvě pole.

Pak černým. Šlo to. Bylo to snadné. Táhla dál, začala si opakovat partii, kterou prohrála.

Jezdcem pana Shaibela skočila na třetí řadu.

V duchu ho

tam jasně viděla – na zeleno-bílé šachovnici na stropě divčího oddělení. Zvuky se rozplynuly do nezřetelného šumu na pozadí. Beth ležela šťastně v posteli a hrála šachy.

Příští neděli zabránila ovčáckému matu královským jezdce. Tu hru si v hlavě přejela snad stokrát, dokud se nezbavila hněvu a ponížení a v nočních vizích jí nezbyla pouze šachovnice s figurkami. Když si šla po ránu s panem Shaibelem zahrát, všecko už měla promyšlené a jezdce táhla jakoby ve snu. Ráda se té figury dotýkala – prsty svírala mřhavou koňskou hlavu. Když jezdce postavila, kam chtěla, správce se zakabonil. Uchopil za hlavu dámu a přemístil se s ní. Na to se ale Beth připravila taky; v noci to viděla nad postelí.

Po čtrnácti tazích jí zajal dámu. Zkusila hrát bez ní a tu smrtelnou ránu ignorovat, on se však natáhl a ruku sahající po pěšci, se kterým chtěla pokračovat, jí zarazil. „Teď se vzdáš,“ řekl. Znělo drsně.

„Vzdám?“

„Přesně tak, dítě. Když takhle přijdeš o dámu, tak se vzdáš.“

Nechápavě na něj zírala. Pustil jí ruku, vzal jejího krále a poválil ho na šachovnici na bok. Chvilí se převaloval sem tam a pak už jenom ležel.

„Ne,“ řekla. „Ale jo. Vzdala ses.“

Nejradši by ho něčím praštila. „To jste mi v pravidlech neřekl.“

„Není to pravidlo. Je to umění prohrávat.“

Došlo jí, jak to myslí, ale nelíbilo se jí to. „Já to chci dohrát,“ řekla. Popadla krále a vrátila ho na původní políčko.

„Ne.“ „Musíte to dohrát,“ řekla.

Svraštil obočí a zvedl se. V suterénu ho zatím stát neviděla – jedině na chodbách, když zametal, nebo ve třídách, když myl tabule. Musel se malounko přikrčit, aby se hlavou neuhodil o nízké stropní trámy. „Ne,“ řekl. „Prohrálas.“

Nebylo to fér. Umění prohrávat ji nezajímalo. Chtěla hrát a vyhrát. Po výhře toužila víc než kdy po čem jiném. Řekla slovo, které od máminy smrti ještě nepronesla: „Prosím.“

„Je konec,“ řekl pan Shaibel.

Vztekle ho proodla očima.

Dámský gambit líčí příběh osmileté Beth Harmonové, která žila v Kentucky v 50. letech minulého století. Čím si vaše hrdinka procházela?

Její rodiče zemřeli při autonehodě a Beth byla umístěna do sirotčince, údajně křesťanského, který se měl postarat o její duši. Ale dívka je vyděšená, neurotická a stydlivá. A emočně by to pravděpodobně nezvládla, nebýt toho, že jednou zavítá do sklepa a tam vidí tlustého, poněkud zlého údržbáře, jak sedí nad šachovnicí a sám se sebou hraje šachy. Podlehne přání dívky a naučí ji hrát tuto královskou hru. Navíc tak získá společníci a

zbaví se své osamělosti. I pro Bethy je to způsob emocionální spásy – tohle a uklidňující prostředky, které rozdávají v sirotčinci, aby se děti zklidnily.

Ve věku osmi let se Beth projeví jako šachový génius, a přitom je závislá na sedativech...

Určitě je závislá na šachu a uklidňujících lécích, a ani nic z toho jí nezaručuje šťastný nebo snadný život. Kniha končí, když je Bethy devatenáct let. V žádném případě však nemá své emocionální problémy vyřešené, ale mám pocit, že je na dobré cestě.

Distribuuje: Kosmas, Za Halami 877, 252 62 Horoměřice, tel.: 226 519 383,
e-mail: odbyt@kosmas.cz, internet. knihkupectví: www.kosmas.cz

Myslíte tím, že stoupá šachovým světem, odchází hrát do Sovětského svazu...

Správně.

... a na své životní cestě se potýká s alkoholem a sexem.

Správně, správně. Ale alkohol a sex neřeší tak úspěšně jako šachy.

Zajímalo by mě, jak se kniha čte lidem, kteří šachy nehrají.

Doufám, že i lidé, kteří šachy neznají, vycítí celou škálu vzrušení, které hra poskytuje. Snažím se soustředit na emocionální reakce hráčů. Zajímá mě, jak se cítí Beth, jak prožívá napětí, vzrušení a strach, který nabízejí v nejčistší podobě jen šachy.

Nějak nás to dostalo blíže k pochopení posedlosti, kterou by šachový mistr měl mít.

To je něco, co se snažím vyjádřit. A doufám, že se mi podařilo vykreslit, jakým je Beth člověkem.

Myslíte její emocionální problémy? Ale váš výzkum byl širší. Týkal se šachových mistrů nejvyšší úrovně, kteří jsou posedlí hrou do té míry, že všechno ostatní se stává nedůležité a v mnoha ohledech nefunkční?

Ach, kniha není založena na mém výzkumu šachistů. Setkal jsem se se spoustou profesionálních hráčů, kteří oplývají obvyklým rozsahem lidskosti. Nejlepší zkušenosti do určité míry vycházejí z mých vlastních prožitků. V dětství mě umístili do zotavovny, protože mi diagnos-

Diana Lanni

tkovali srdeční poruchu. A zjistil jsem, že tato instituce, která se pravděpodobně věnovala péči o mladé, byla pro mě v mnoha ohledech velmi škodlivá. Byl to děsivý zážitek.

Poté, co Beth trochu povyrostla – je jí pravděpodobně osmnáct nebo devatenáct let – a vyhrála spoustu turnajů, čímž získala velkou publicitu. Její obrázek byl na titulní straně časopisu Life. Za těchto okolností se vrací do sirotčince v Kentucky, kde byla vychována. Zajde zpět do suterénu, kde ji údržbář naučil hrát šachy. Je to velmi pěkná scéna...

Jasně. Beth přichází s určitým znepokojením. V sirotčinci nebyla roky. Zajde do sklepa, před kotlem je místo, kde hrála šachy. Zůstala zde i stará zaprášená bedna na mléko, na které seděla, když se učila tahy jednotlivých figurek. A dívá se na dřevěnou zeď, na které měl stařec kalendář, a nyní je pokryta výstřižky z novin, časopisů, obálky Life a různých článků o ní. Tento „archiv“ zachycuje asi osmnáct období jejího života a její šachové kariéry. Když to vidí, rozpláče se. Do té doby si neuvědomila, že ji muž opravdu miloval a záleželo jí na ní.

Dojalo to i mě, když jsem o tom psal, a věřím, že podobné pocity si odnese i čtenář.

Má Beth nějaký skutečný předobraz?

Pravidelně opakuji, že žádná z mých postav není založena na skutečných lidech. Ale o Beth bych to tak zásadně netvrdil. V některých detailech se může podobat Dianě Lanni, newyorské šachistce, která reprezentovala Spojené státy na šachové olympiádě v Lucernu v roce 1982. Její přítel velmistr Larry Kaufman byl zase inspirací pro Harry Beltika. Lanni si upoutala mou pozornost, když hrála u venkovních stolů ve Washington Square Park jako jediná žena a jako někdo s depresemi a problémy se závislostí.

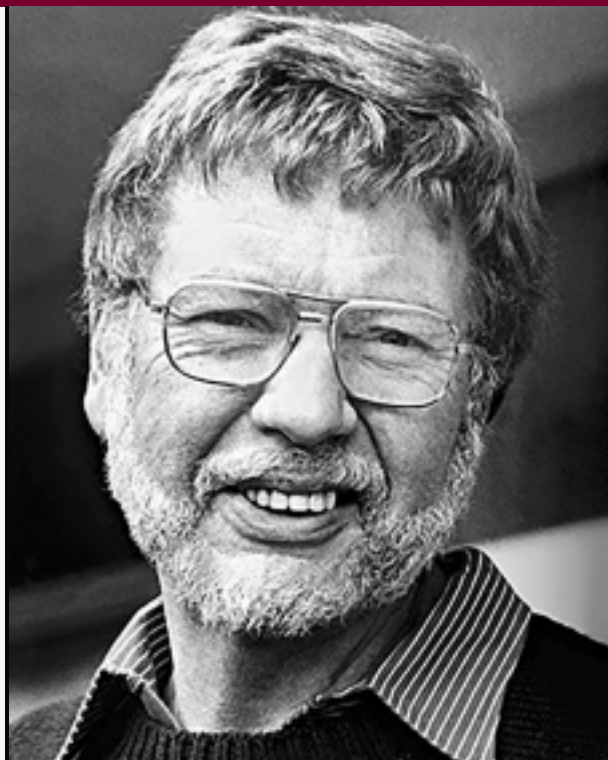

Elizabeth (Beth) Harmon je fiktivní postava a protagonistka vašeho románu *The Queen's Gambit* (Dámský gambit) a stejnojmenné dramatické minisérie Netflixu, ve které hlavní hrdinku ztvárnila Anya Taylor-Joy. Její výkon byl vysoce hodnocen. Byla nominována na cenu Primetime Emmy za vynikající výkon v hlavní roli v limitované sérii nebo filmu. Získala také Zlatý glóbus za nejlepší herečku – v minisérii nebo v televizním filmu a Cenu Screen Actors Guild Award za mimořádný herecký výkon v minisérii nebo v televizním filmu.

Ze zahraničních pramenů

Kdo byl

Walter Tevis ?

Walter Tevis se narodil 28. února 1928 a vyrostl v San Franciscu v Sunset District v domě na 16. třídě přímo naproti parku Golden Gate. Navštěvoval nedalekou školu Jefferson Elementary, často zašel do kina, lovil v zálivu a miloval knihy Franka Bauma o historii Země OZ. V sedmi letech se naučil hrát šachy. Jeho dětství v Kalifornii bylo však poznamenáno traumatem, Tevis vzpomínal na atmosféru 16. Ave jako na bezcitný, napjatý domov střední třídy. Jeho otec, který pracoval jako odhadce v kanceláři v centru Kalifornie, byl alkoholik, ale on, ani nikdo z jeho okolí, by to nepřiznal. V devíti letech Tevisovi lékaři diagnostikovali poškození srdce po revmatické horečce. Navíc trpěl Sydenhamovou choreou, lidově označovanou jako „tanec svatého víta“, neurologickou poruchou, která má za následek nekontrolovatelné trhavé pohyby těla.

Stanfordský domov pro zotavující se děti byl otevřen v roce 1919 jako zařízení specializující se na léčbu dětí s dlouhodobými nemocemi.

Tevis prozradil deníku New York Times v roce 1983: „Když jsem byl mladý, bylo mi diagnostikováno ‚revmatické srdce‘ a v nemocnici mi podávali silné dávky drog. Z tohoto zážitku pochází v románu Bethina drogová závislost. Psaní o ní bylo očistné.“

Léčil se v Dětské zotavovně ve Stanfordu, kde byl denně uklidňován třemi dávkami fenobarbitalu, barbiturátu používaného při léčbě epilepsie.

Během této doby Tevisův otec přišel o práci uprostřed velké hospodářské krize a rodina brzy odešla ze San Franciska do Kentucky, kde žila s příbuznými. Desetiletý Walter zůstal na Stanfordu, a pokračoval v léčbě.

Kromě svého trvalého stavu ovlivněném sedativy a pocitu opuštěnosti, trpěl Tevis také archaickou léčbou, která však byla v daném období běžná. „Když měl horečku,“ vzpomíná Tevisův syn Will, „ponořili ho do ledové vody. Představte si, že to uděláte dítěti, navíc když matka a otec nejsou poblíž a nemohou zasáhnout?“

Po roce stráveném v zotavovně obdržel Tevis lístek na vlak, aby se mohl vrátit do Kentucky... sám. Po příjezdu byl poslán do „tvrdé apalačské školy“, kde se cítil jako věčný outsider v cizí zemi.

Mnoho aspektů těchto kolektivních zkušeností z dětství se v Tevisově psaní objevovalo v různých formách po mnoho let, počínaje jeho prvními dvěma romány: v *The Hustler* (Hazardní hráč); a potom, v roce 1963 v *Muži, který spadl na Zemi* (česky: Argo 2021, <https://www.kosmas.cz/knihy/292471/muz-ktery-spادل-na-zemi/>).

Na sklonku 2. světové války sloužil jako tesařský pomocník ve válečném námořnictvu. Poté dokončil bakalářské a magisterské studium angličtiny a začal pracovat jako učitel. V letech 1965 až 1978 vyučoval angličtinu a tvůrčí psaní na univerzitě v Ohiu, pak se až do své smrti věnoval povolání spisovatele. Zemřel na rakovinu plic 8. 8. 1984 v Richmondu ve státě Kentucky.

Gabriela Houston

STRIGA

Salka je striga a od narození má dvě srdce, proto je považována za prokletou. Spolu s matkou přesídlí do vesnice odloučených v horách, kde je přísně zakázáno naslouchat hlasu druhého srdce, jinak se promění ve zlého démona stigoi. Když Salka dospěje, hrubě poruší pravidla a je nucena na čas vesnici opustit. Aby přežila, musí využít kouzelnou sílu druhého srdce.

Vyšlo 18. října, rozsah 272 stran, cena 289 Kč

Karl Hill

DEN HNĚVU

Jednoho večera se Adam Black vydá na svůj běžecský trénink a je napaden skupinkou tří mladíků. Díky výcviku, který získal během působení v elitní jednotce SAS, se Black dokáže ubránit. Avšak dva útočníci to zaplatí životem. Jednou z obětí je syn neblaze proslulého gangстера Petera Granta, který rozpoutá hotové peklo, aby syna pomstil...

Vyšlo 18. října, rozsah 224 stran, cena 289 Kč

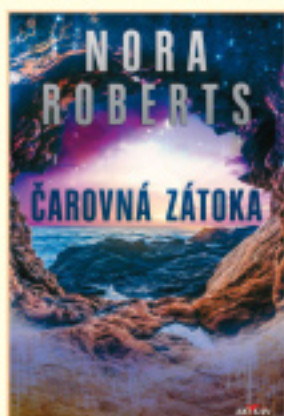

Rose Carlyle

DÍVKA V ZRCADLE

Iris a Summer jsou dvojčata nerozeznatelná na pohled, ale povahově naprosto rozdílná. Cynická právnička Iris jako by byla v neustálém stínu své bezelstné sestry, která naopak žije ve šťastném manželství. Když se Iris její vztah rozpadne, naplánují spolu sestry výlet na jachtě. Ten se ovšem promění ve zvrhlou hru o identitu a nemalé dědictví, které jim zanechal zesnulý otec.

Vyšlo 25. října, rozsah 288 stran, cena 329 Kč

Nora Roberts

ČAROVNÁ ZÁTOKA

Šest strážců spojilo síly, aby našli tři hvězdy, které ohrožují osud všech světů. Annika pochází z moře a tam se taky musí po završení jejich mise vrátit. Na souši se ocitá poprvé a její čistota a krása bere ostatním dech. Když Sawyer sleduje Anniku v jejím živlu, zjišťuje, že podléhá jejímu kouzlu. Uvědomuje si, že pokud se ztratí v jejím srdci, žádný kompas už ho nikdy nedovede zpátky na pevnou zem...

Vyšlo 1. listopadu, rozsah 312 stran, cena 349 Kč

Susie Tate

ZÁKON PŘITAŽLIVOSTI

Svérázná Kira vtrhne do spořádaného života ministra Barclayho Lucase jako malé růžové tornádo. Barclayho serióznost stejně jako snaha mít věci pod kontrolou berou za své. Ale poté, co se s ním Kira rozejde, Barclay pochopí, jak šedivý je svět bez ní, a rozhodne se využít všech politických dovedností, aby ji získal zpět.

Vychází 8. listopadu, rozsah 296 stran, cena 299 Kč

Marie Janíčková

ŽELEZNÝ KLÍČ

Kateřina žije u svého otce, Voka z Holštejna, a mstivé macechy. Když otěhotní se svým milencem Merhlinem, místním kovářem a proslulým sukničkářem, otec ji vyžene. O pár století později chodí Bára s Romanem, pro inspiraci k psaní na místo, kde archeologové odhalili zaniklou osadu. Proč jim všechno připadá tak neskutečně živé?

Vychází 8. listopadu, rozsah 248 stran, cena 279 Kč